

Naručilac: Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma

Obrađivač: Institut za razvoj i istraživanja u oblasti zaštite na radu, Podgorica

Izveštaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu
IZMJENE I DOPUNE PROSTORNO URBANISTIČKOG PLANA
OPŠTINE ŽABLJAK

Podgorica, septembar 2023.g.

Naručilac: Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma

Obrađivač: Institut za razvoj i istraživanja u oblasti zaštite na radu, Podgorica

Izveštaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu
IZMJENE I DOPUNE PROSTORNO URBANISTIČKOG PLANA
OPŠTINE ŽABLJAK

V.D. Direktor

Luka Grubiša, spec.sci.maš.

Podgorica, septembar 2023.g.

Predgovor

Na osnovu Zakona o strateškoj procjeni uticaja ("Službeni list RCG", br. 80/05, "Službeni list CG", broj 73/10 i 40/11, 59/11 i 52/16), Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma je Odluku o izradi Izvještaja strateške procjene uticaja na životnu sredinu za Izmjene i dopune Prostorno-urbanističkog plana Opštine Žabljak.

Izradu Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu za predmetni planski dokument, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma je povjerilo Institutu za razvoj i istraživanja u oblasti zaštite na radu iz Podgorice.

Ovaj Izvještaj sadrži rezultate Strateške procjene uticaja na životnu sredinu koja je načinjena za izmjene i dopune Prostorno-urbanističkog plana Opštine Žabljak.

Izvještaj o strateškoj procjeni urađen je u skladu s odredbama Zakona o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. List RCG br. 80/05 i Sl.CG br. 59/11 i 52/16), a sadržaj ovog Izvještaja je u skladu s odredbama člana 15. Zakona o strateškoj procjeni na životnu sredinu. Prilikom izrade Izvještaja, obrađivači su takođe koristili „Praktični priručnik za nadležne organe i stručnjake za planiranje: Strateška procjena uticaja na životnu sredinu u prostornom planiranju u Crnoj Gori“ koji je izdalo Ministarstvo za održivi razvoj i turizam, 2014.g. i „Vodič za sprovođenje procedure strateške procjene uticaja na životnu sredinu u postupku izrade lokalnog planskog dokumenta“, koji je izdala Zajednica opština Crne Gore, novembar 2015.g.

Radni tim za Stratešku procjenu je prilikom provođenja postupka procjene sarađivao s radnim timom koji je izradio ID PUP-a opštine Žabljak radi međusobne razmjene informacije, podataka i rezultata rada, kako bi elementi Strateške procjene bili usklađeni sa ID PUP-a.

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu je postupak u kojem pored radnog tima za sprovođenje postupka Strateške procjene trebaju učestvovati i zainteresovani organi, institucije i javnost. Shodno rečenom, tokom izvršenja ovog radnog zadatka nastojali smo da budu uključeni u ovaj postupak, posebno kod utvrđivanje sadržaja Izvještaja u odnosu na određivanje:

- Ključnih elemenata ID PUP-a koji zahtijevaju obradu;
- Elementa životne sredine koji bi bili zahvaćeni sprovođenjem ključnih elemenata ID PUP-a, te određivanju koji od njih bi mogli biti značajni (stoga zahtijevaju dalju obradu);
- Ciljeva zaštite životne sredine na međunarodnom i nacionalnom nivou koji su značajni za ID PUP; kao i
- Razmatranje nacrtu Izvještaja strateške procjene.

Procjena uticaja na životnu sredinu u ovom Izvještaju (Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu) sprovedena je isključivo na osnovu postojećih podataka i dokumenata. Predstavnicima radnog tima su obišli predmetno i susjedna područja i vizuelno spoznali postojeće stanje životne sredine.

S a d r Ź a j

Predgovor	3
Uvod	5
1. Kratak pregled sadržaja i glavnih ciljeva Plana i odnos prema drugim planovima i programima	6
2. Opis postojećeg stanja životne sredine predmetnog područja i njenog mogućeg razvoja	29
3. Identifikacija područja za koja postoji mogućnost da budu izložena značajnom riziku	53
4. Postojeći problemi u pogledu životne sredine u vezi sa Planom	58
5. Opšti i posebni ciljeve zaštite životne sredine i izbor indikatora	63
6. Moguće značajne posljedice po zdravlje ljudi i životnu sredinu	69
7. Mjere predviđene u cilju spriječavanja, smanjenja ili otklanjanja negativnog uticaja na životnu sredinu	76
8. Pregled razloga koji su poslužili kao osnova za izbor varijantnih rješenja koje su uzete u obzir	103
9. Prikaz mogućih značajnih prekograničnih uticaja na životnu sredinu	107
10. Opis predviđenog programa praćenja stanja životne sredine u toku realizacije Plana (monitoring)	107
11. Zaključci	110
12. Rezime	112

Uvod

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu je jedan od alata koji se koristi u cilju osiguranja održivog razvoja. Ovo je postupak u kojem se razmatraju politike, planovi i programi kako bi se utvrdilo da li će primjena tih politika, planova i programa možda uticati na životnu sredinu, kako bi se još na većem nivou odlučivanja izbjegli negativni uticaji. Postupak Strateške procjene započinje u ranoj fazi izrade politika, planova ili programa dok su idejna rješenja u fazi razrade.

Postupak, u pravilu, uključuje analizu mogućih uticaja na životnu sredinu, njihovo prikazivanje u Izvještaju o strateškoj procjeni, te sprovođenje postupka konsultovanja javnosti o načinjenoj Strateškoj procjeni. Nadalje, pri donošenju konačne odluke o prihvatanju razvojnog dokumenta postupak osigurava da se uzmu u obzir dobijena mišljenja o Planu te da se obavijesti javnost o konačnoj odluci.

Procjene u svojoj suštini trebaju biti javne, jer su sastavni dio procesa donošenja razvojnih odluka. Povećavaju transparentnost u postupku odlučivanja i osiguravaju učestvovanje javnosti u samom postupku.

Odredbama člana 5. Zakona o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu propisano je da se postupak Strateške procjene obavezno primjenjuje za planove ili programe iz *„urbanističkog ili prostornog planiranja ili korišćenja zemljišta, a koji daju okvir za budući razvoj projekata koji podliježu izradi procjene uticaja na životnu sredinu u skladu sa posebnim zakonom, kao i za one planove i programe koji, s obzirom na područje u kome se realizuju, mogu uticati na zaštićena područja, prirodna staništa i očuvanje divlje flore i faune“*.

Pet je osnovnih ciljeva Strateške procjene propisano odredbom člana 2. Zakona:

1. Obezbjedjivanje da pitanja životne sredine i zdravlja ljudi budu potpuno uzeta u obzir prilikom razvoja planova ili programa;
2. Uspostavljanje jasnih, transparentnih i efikasnih postupaka za stratešku procjenu;
3. Obezbjedjivanje učešća javnosti;
4. Obezbjedjivanje održivog razvoja;
5. Unaprijeđivanje nivoa zaštite zdravlja ljudi i životne sredine.

Nakon potpisanih Ugovora o međusobnim obavezama između Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma i Instituta za razvoj i istraživanja u oblasti zaštite na radu iz Podgorice, te pribavljenog Nacrta planske dokumentacije (rukovodilac izrade ID PUP-a je Dragana Aćimović, dipl.inž.arh.), formiran je radni tim za izradu Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu.

Radni tim za izradu Izvještaja o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu za Izmjene i dopune Prostorno-urbanističkog plana Opštine Žabljak, su sačinjavali: mr Aleksandar Duborija, dipl.inž.tehn., mr Rita Barjaktarović, dipl.biol., Vladimir Filipović, dipl.inž.mašinstva, Dragan Kalinić, dipl.inž.elek. i Milosav Milivojević, tehn.geol.

U sklopu ovog Izvještaja ne nalaze se grafički prilozi, već se pozivamo na priloge Plana. Razlog je usklađenost ova dva dokumenta, mogućnost istovremenog uvida, te želja da ovaj Izvještaj ne opteretimo priložima.

1. Kratak pregled sadržaja i glavnih ciljeva planskog dokumenta i odnos prema drugim planovima i programima

Na osnovu člana 218. Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list CG", br. 64/17, 44/18 i 63/18), Vlada Crne Gore je donijela Odluku o izradi Izmjena i dopuna Prostorno-urbanističkog plana Opštine Žabljak („Službeni list CG”, br. 128/22),. Pravni osnov za izradu i donošenje ID PUP opštine Žabljak sadržan je u članu 218 Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list CG", br. 64/17, 44/18, 63/18 i 82/20) kojim je propisano da se državni i lokalni planski dokumenti predviđeni Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list CG", br. 51/08, 34/11, 35/13 i 33/14) mogu, do donošenja plana generalne regulacije Crne Gore, izrađivati odnosno mijenjati po postupku propisanom ovim zakonom.

Osnovni cilj i zadatak izrade Izmjena i dopuna Prostorno-urbanističkog plana (ID PUP) opštine Žabljak (u daljem tekstu: ID PUP Žabljak, ID PUP). je da se nakon sveobuhvatne analize postojećeg stanja, prepoznavanja problema i analize mogućnosti za usmjeravanje daljeg prostornog razvoja, stvore planski preduslovi za održivi razvoj prirodnih i drugih dobara, kao najznačajnijeg potencijala - što podrazumjeva da budu u funkciji razvoja konkurentne i prepoznatljive lokalne ekonomije (turizma, poljoprivrede, šumarstva, usluga i drugih kompatibilnih aktivnosti) i revitalizacije ukupne demografske strukture.

ID PUP opštine Žabljak predstavlja osnov za utvrđivanje politike razvoja, uređenja i korišćenja prostora i definisanje strategija, planova i programa razvoja Opštine, uključujući i politike za njihovu realizaciju. Tekuća pitanja i tekući problemi ukazuju na potrebu definisanja prostorne osnove budućeg razvoja, bazirane na principima održivog razvoja, savremenim načelima i standardima organizacije i korišćenja prostora, ratifikovanim međunarodnim deklaracijama i sporazumima, nacionalnim strategijama, propisima i standardima, pravilima struke, kao i integralnom posmatranju i planiranju razvoja, zaštite životne sredine, zaštite prirodne i kulturno-istorijske baštine i izgradnje u prostoru.

ID PUP Žabljak se radi za period do donošenja plana generalne regulacije Crne Gore.

Planski osnov

Planski osnov za izradu ID PUP Žabljak čini:

- Prostorni plan Crne Gore do 2020.g. (u daljem tekstu: PPCG), kojim su određeni državni ciljevi i mjere prostornog razvoja u skladu sa ukupnim ekonomskim, socijalnim, ekološkim i kulturno-istorijskim razvojem, kao i
- Prostorni plan posebne namjene za Durmitorsko područje (u daljem tekstu: PPPNDP), kojim su utvrđeni režimi zaštite i korišćenja na području cijele teritorije opštine Žabljak.

Prostorni plan Crne Gore do 2020 i PPPN za Durmitorsko područje su planski dokumenti višeg reda sa kojim ID PUP Žabljak mora da bude usklađen. Ovo znači da moraju da se poštuju osnovna opredjeljenja, utvrđene politike, smjernice, pravila i režimi utvrđeni planovima višeg reda, koji će se sprovesti i kroz dalju razradu u ID PUP Žabljak.

Za izradu ovog plana su osim osnovnog Zakona važni i međunarodni sporazumi i konvencije, kao i propisi iz oblasti: zaštite prirode, zaštite kulturne baštine, zakoni koji su relevantni za procjenu uticaja na životnu sredinu, posebno za zagađenje vazduha, buku, vode, zemljište i otpad. Za ostale segmente plana važni su relevantni zakoni, kako je predviđeno Programskim zadatkom.

Položaj i opis granice zahvata

Područje Izmjena i dopuna Prostorno-urbanističkog plana opštine Žabljak (ID PUP Žabljak) nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Crne Gore.

U administrativnom smislu opština Žabljak se nalazi u Sjevernom regionu Crne Gore.

Na sjeveroistoku se graniči sa opštinom Pljevlja, na istoku sa opštinom Mojkovac, na jugu sa opštinom Šavnik i zapadu sa opštinom Plužine i na sjeveru Bosnom i Hercegovinom, odnosno sa opštinom Foča.

Područje opštine Žabljak nalazi se na sjeverozapadu Crne Gore i zahvata površinu od 445 km², što je 3,22% površine Crne Gore (13812 km²).

Područje opštine Žabljak prostire se do sljedećih krajnjih tačaka:

- na sjeveru	na ušću rijeke Sušice u Taru	N 43° 15' 30"
- na istoku	na lokalitetu Pločasta glava na Sinjajevini	N 43° 00'
- na jugu	na lokalitetu Milijića Brod u kanjonu rijeke Tare	N 19° 23' 30"
- na zapadu	u kanjonu rijeke Sušice	N 18° 59' 30"

Izvor: Geoportal, Uprava za nekretnine, 2007. i Analize Radnog tima za ID PUP Opštine Žabljak

U morfološkom smislu, područje geografski pripada jugoistočnim dinaridima, planinsko-kotlinsko-dolinskom dijelu Crne Gore, sa Durmitorom kao dominantnim planinskim masivom. Sa zapadne strane je obuhvaćena je kanjonom rijeke Tare i Sušnice, a južni deo obuhvata planina Sinjajevina. Najviša tačka u opštini je vrh Durmitora Bobotov kuk (Ćirova pećina, Nebeska osa) visine 2522 m, a najniža na ušću rijeke Sušice u Taru: 512m.

Veliki dio opštine je obuhvaćen Nacionalnim parkom „Durmitor“: predio Durmitora i područje duž rijeke Tare, tj. kanjon Tare i kanjon Sušice.

Grad Žabljak je opštinski centar, na koga su funkcionalno upućena svih 27 naselja opštine, ali i okolna naselja u širem gravitacionom opsegu. Žabljak predstavlja najviše urbano naselje na Balkanu (na 1450 mnv). Okružen je sa 23 planinska vrha od preko 2200mnv, 17 planinskih jezera i kanjonom rijeke Tare koji je najdublji u Evropi.

Dokumentaciona osnova

Područje Durmitora je prepoznato kao značajno sa aspekta prirodnih vrijednosti, kako na regionalnom tako i na međunarodnom planu. Zbog toga su međunarodne organizacije WWF i IUCN pristupile izradi prekograničnih projekata - inicijativa Dinarski luk ili Sjeverni zeleni pojas i Zeleni pojas - IUCN Zeleni pojas.

Prvi i glavni cilj Dinarskog luka jeste stvaranje platforme zaštićenih područja kroz povezanost svih parkova u regiji Dinarskog luka (Regionalna platforma zaštićenih

područja). Durmitor / Tara / Prokletije, kao dio Dinarskog luka, zovu Sjeverni zeleni pojas Crne Gore. Ovaj pojas se odlikuje izuzetnim prirodnim karakteristikama: velike i relativno netaknute šume, pećine, visok diverzitet ekosistema i staništa endemskih vrsta, uključujući gmizavce, insekte, ribe, vodozemace, reptile, mesoždere, važna gnjezdilišta i staništa ugroženih vrsta ptica i netaknuta slatkovodna staništa.

IUCN Zeleni pojas - ova inicijativa dvadeset i dvije države je usmjerena na prvu prekograničnu mrežu staništa širom Evrope, na potezu od Barenčovog mora do Jadranskog mora. Zeleni pojas sjeverne Crne Gore predstavlja jedinstvenu ekološku jedinicu koji uključuje Durmitorske planine, rijeku Taru sa svojim kanjonom i okolnim planinama. Veličina pojasa je oko 5.024km². Zeleni pojas treba da povezuje nacionalne parkove, parkove prirode, rezervate biosfere i prekogranična područja, kao i nezaštićena područja duž i preko granica i da pruža podršku razvojnim inicijativama zasnovanim na zaštiti prirode. Specifični cilj ovog projekta je bio da se stvore pogodni uslovi za zaštitu biološkog diverziteta i održivu upotrebu prirodnih potencijala na području Durmitor - Tara - Prokletije. U Zelenom pojasu prepoznate su u A koridoru pet zona: 1 - NP "Durmitor, 2 - Sinjajevina, 3 - NP "Biogradska gora" i 4 - Prokletije i 5 - Komovi.

Zeleni pojas sadrži dva koridora, A i B. U A koridoru prepoznate su četiri zone: A-NP "Durmitor", B-Sinjajevina, C-NP "Biogradska gora" i D- Prokletije sa Komovima.

Programskim zadatkom je propisano da, u postupku izrade Izmjena i dopuna PUP-a, potrebno je voditi se uslovima i smjernicama iz sljedećih dokumenata:

- Prostornog plana Crne Gore do 2020 ("Službeni list CG", br. 024/08 i 044/12);
- Prostornog plana područja posebne namjene za Durmitorsko područje („Službeni list CG”, broj 47/16);
- PUP-a Žabljak („Službeni list CG - opštinski propisi”, broj 22/11);
- Važeće prostorno planske dokumentacije na državnom i lokalnom nivou;
- Studije zaštite kulturnih dobara za potrebe izrade PPPN za Durmitorsko područje
- Nacionalnih sektorskih strategija i master planova u oblastima održivog razvoja, turizma, saobraćaja, energetike, upravljanja otpadom i dr.;
- pri izradi plasnog dokumenta potrebno je imati u vidu i međunarodne sporazume i konvencije;
- Prilikom analize dokumentacione osnove potrebno je u obzir uzeti i bazne studije rađene za potrebe izrade novog Prostornog plana Crna Gore (21 bazna studija).
- Nacionalna strategija održivog razvoja Crne Gore do 2030. godine.

Pri izradi Izvještaja razmotreni su i međunarodni sporazumi i konvencije, i to:

- Pariska konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine
- Konvencija UN (Rio) o biološkom diverzitetu,
- Okvirna konvencija UN o klimatskim promjenama,
- Evropska konvencija o zaštiti arheološkog nasleđa,
- Konvencija za zaštitu arhitektonskog nasleđa Evrope,
- Arhus konvencija o pristupu informacijama, učešću javnosti u donošenju odluka i pristup pravosuđu u oblasti životne sredine,
- Konvencija Savjeta Evrope o vrijednosti kulturnog nasljeđa za društvo,
- Sporazum o formiranju energetske zajednice,

- Ostala relevantna regulativa UN i EU koja se odnosi na održivi razvoj, životnu sredinu i kvalitet života.

Međunarodne smernice za urbanističko i teritorijalno planiranje (IGUTP), UN Habitat, donijete su 2015. godine u Nairobiju, Kenija i definišu dvanaest principa urbanog i teritorijalnog planiranja. Nova urbana agenda (NUA) usvojena je na Konferenciji Ujedinjenih nacija o stanovanju i održivom urbanom razvoju (Habitat III) u Kitu, Ekvador (17-20 oktobar 2016) i ona daje globalni okvir urbanog razvoja za narednih 20 godina, odnosno utvrđuje nove standarde integralnog i održivog razvoja, i sadrži smjernice za održivi urbani razvoj. NUA je proizašla iz cilja 11. Agende održivog razvoja 2030. donijete od strane UN u septembru 2015. godine, kao i da cilj 11. "Održivi gradovi i zajednice" teži ka tome da gradovi do 2030. godine budu održivi, otporni, bezbjedni i inkluzivni.

- Izvod iz prostornog plana Crne Gore do 2020.godine (PPCG)

Planski osnov za izradu ID PUP Žabljak čini Prostorni plan Crne Gore do 2020.g. kojim su određeni državni ciljevi kao i mjere prostornog razvoja u skladu sa ukupnim ekonomskim, socijalnim, ekološkim i kulturno-istorijskim razvojem. Prostorni plan Crne Gore predstavlja planski dokument višeg reda sa kojim ID PUP Žabljak mora da bude usklađen. Ovo obavezuje na poštovanje osnovnih opredjeljenja i utvrđene politike u PPCG uz mogućnost njihove dalje razrade kroz planove nižeg reda.

Između ostalih, definisani su sljedeći opšti ciljevi (OC) Prostornog plana:

OC-1 Ublažavanje regionalnih nejednakosti u ekonomskom i društvenom razvoju kroz:

- Smanjenje razlika u nivou razvijenosti pojedinih područja može se omogućiti stvaranjem uslova za trajan i održiv razvoj, prema razvojnim resursima i potencijalima datog područja, smanjenjem razlika u uslovima življenja među područjima, razvojem mreže društvenih usluga u manje razvijenim sredinama, razvojem preduzetništva i njegovom promocijom, razvojem tzv. „održive” privrede i razvojem ljudskih resursa, sa naglaskom na razvoj demografski ugroženih područja.

OC-2 Obezbjedenje kvaliteta života u svim djelovima Crne Gore, kroz:

- Prioritetna zaštita i očuvanje ekosistema najvišeg ranga (zaštićenih po osnovu međunarodnih i nacionalnih dokumenata).
- Obezbjedjivanje komunalne opremljenosti postojećeg i novoplaniranog gradskog/građevinskog zemljišta izgradnjom vodovoda, kanalizacije, sistema za prečišćavanje otpadnih voda, sistema za klimatizaciju (u naseljima), itd.
- Usklađenost prostornog razvoja sa prostornim ograničenjima, prije svega usmjeravanje prostornog razvoja u skladu sa visokim rizicima od prirodnih i drugih nepogoda (zemljotresa, poplava, erozija, požara, nesreća i dr.), kao i rizicima od mogućeg negativnog uticaja prirodnih katastrofa, u prvom redu uslovljenih posljedicama uticaja klimatskih promjena.

OC-3 Razvoj urbanih i ruralnih područja u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima.

OC-4 Racionalno korišćenje prirodnih resursa kroz:

- Ograničenje proširivanja građevinskog zemljišta na najmanju moguću mjeru.
- Održavanje proizvodnog potencijala zemljišta za raznovrsne oblike poljoprivredne proizvodnje, a naročito za tzv. „zdravu hranu” i poljoprivrednih proizvoda za koje Crna Gora ima najveće komparativne prednosti.
- Racionalna upotreba prostora za urbanizaciju i kontrola i ograničavanje intenzivnijeg širenja urbanih područja.
- Uravnotežena i razumna eksploatacija mineralnih sirovina, uz primjenu propisanih mjera prostorne i ekološke zaštite.

OC-6 Razvoj i institucionalizacija prekogranične saradnje sa zemljama u okruženju kroz važne oblasti kao što su: regionalni ekonomski razvoj, infrastruktura, zaštita životne sredine, i drugo.

Opština Žabljak pripada razvojnom koridoru 2 (Risan - Grahovo - Nikšić - Šavnik - Žabljak - Pljevlja) koji prolazi kroz Nacionalni park „Durmitor” i njegov osjetljivi ekosistem. Razvoj dijela koridora koji prolazi kroz Nacionalni park „Durmitor” mora da se realizuje u skladu sa specifičnim potrebama i ograničenjima ovog područja. Ovo se odnosi na odgovarajuće saobraćajne pravce (puteve), kao i na razvoj ekonomskih aktivnosti.

Prostor ID PUP Žabljak pripada Sjevernom regionu Crne Gore odnosno tzv. razvojnoj zoni Područje Durmitora.

Razvojna zona: PODRUČJE DURMITORA

Resursi i potencijali: Nacionalni park „Durmitor”, sa kanjonom Tare; izgrađeni turistički kapaciteti, te tradicija i renome Žabljacka kao centra za dvosezonsko korišćenje; značajni kompleksi šuma i pašnjaka.

Prioriteti razvoja: Turizam, uključujući i specifičnu ponudu seoskog turizma; poljoprivreda, orijentisana na razvoj stočarstva; industrija prerade drveta (na postojećoj lokaciji).

Ograničenja: Zabrana lociranja novih industrijskih i prerađivačkih funkcija, izuzev pogona male privrede, orijentisanih na lokalno i šire turističko tržište i potrebe stanovništva; ograničenje i stroga kontrola eksploatacije šuma, podrazumijevajući apsolutnu zabranu sječe u zoni Parka; ograničenje i stroga kontrola razvoja organizovanih stočarskih farmi, koje bi, lokacijom i veličinom, mogle da ugroze uspostavljenu prirodnu ravnotežu zone u cjelini i kvalitet zone Parka posebno; ograničenje razvoja teškog i tranzitnog saobraćaja u zonama pod strogom zaštitom prirode uz obaveznu kontrolu vođenja trasa saobraćajnica i u okviru šire zaštitne zone Parka.

Konflikti: Konflikt između potrebe obezbjeđenja kontinuiteta linija tehničkih infrastruktura - putevi, dalekovodi i dr, i potrebe očuvanja kontinuiteta ekosistema pod zaštitom. Konflikt između pritiska turista i otpornosti ekosistema. Konflikt između „modernih” - agresivnih i neobičnih arhitektonskih oblika turističkih objekata i ljepote i istančanosti pejzaža.

Pragovi: Najvažniji prag predstavlja ograničena pristupačnost zoni, iz južnog (Nikšić) i zapadnog (Plužine) pravca, neodgovarajuća rješenja i nedovoljni kapaciteti sistema vodosnabdijevanja.

Zahtjevi okruženja: Zaštita prirodne sredine zone u cjelini, sa naglaskom na očuvanje njenog integriteta i integriteta postojećih ekosistema.

Kontrola seizmičkog rizika: Primjena svih mjera kod projektovanja zgrada i drugih inženjerskih objekata.

Preduslovi: Funkcionalno povezivanje ove zone sa Pivskom zonom, imajući u vidu dosadašnji ukupan razvoj i postojanje šire durmitorske subregije.

Prioriteti razvoja: privredna saradnja u području turizma i zaštite životne sredine (planirani nacionalni park Prokletije i ekološki koridori: zeleni pojas i jugoistočni Dinaridi). Programi razvoja područja sa posebnim problemima i ograničenjima kao što su brdsko planinska, te rijetko naseljena područja, treba da naglase komponente prostornog uređenja sa gledišta optimalnih kapaciteta i razmještaja društvenih servisa, specifičnih i fleksibilnih prostornih oblika usluga i djelatnosti, te strateških prioriteta u stvaranju uslova za podsticanje razvoja koristeći iskustva ekonomije.

Revitalizacija ruralnih područja temelji se, prioritetno, na zaustavljanju procesa napuštanja sela. Sistematskim mjerama treba usporiti emigracije i stvarati pravno – državne povoljne uslove rada, a naročito podsticati opstanak i razvoj početno malim, ali sigurnim ulaganjima u životni standard sela, uključujući kulturne i rekreacijske potrebe stanovništva i urbane uslove življenja. Isto tako, treba promovisati osnovne vrijednosti ruralnog naslijeđa, duhovnih i materijalnih dobara i tradicije, te obogaćivati veze grada i sela.

- Izvod iz Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje (PPPN DP)

Cjelokupna teritorija opštine Žabljak se nalazi u okviru PPPN za Durmitorsko područje.

Suština izrade Prostornog plana za Durmitorsko područje jeste da definiše smjernice za razvoj i zaštitu ovog prostora, odnosno da omogući korišćenje potencijala uz minimalnu degradaciju prirodnih i stvorenih resursa. Vizija razvoja Durmitorskog područja podrazumijeva privredni razvoj sa osloncem na turizam kojim se valorizuje prirodno i stvoreno naslijeđe u cilju održivog i ekonomskog rasta Regiona.

Cilj razvoja je da se u toku narednih 10 godina u zoni Durmitorskog područja zaštite i valorizuju svi prirodni, društveni i kulturni resursi, uključujući i bogat biodiverzitet, atraktivne pejzaže i kulturne vrijednosti. Ovo tržište može biti promovisano i brendirano kao idealna destinacija „divlje ljepote“ koja nudi mogućnosti za razvoj cjelogodišnjih, raznovrsnih aktivnosti eko turizma malog uticaja, od značaja kako za državu Crnu Goru, tako i za Evropsku Uniju.

Da bi se obezbijedila raznovrsnost ekonomskog sektora, neophodno je obezbijediti različite mogućnosti za zapošljavanje. Ovo je takođe važno da bi se izbjegle pretjerane globalne i sezonske fluktuacije radne snage u privredi, što je jedna od glavnih odlika privrede koja se oslanja na turizam. Planom je stavljen akcenat na razvoj agro-industrije (poput uzgoja stoke, proizvodnje mlijeka, proizvodnja vune, pčelarstvo, hortikultura i drvna industrija, i dr.), koja će se razviti kao komplimentarna sekundarna djelatnost u odnosu na turizam. U zoni zahvata će se vršiti proizvodnja različitih organskih poljoprivrednih proizvoda, kao i njihova prodaja turistima, centrima u zoni Durmitorskog područja i okruženja.

S obzirom na prirodne karakteristike Durmitorskog područja i nasljeđenu osjetljivosti ove sredine, održivi razvoj i očuvanje prirodne sredine biće od izuzetne važnosti. Nelegalna, tj neformalna izgradnja je ugrozila prigradska naselja Borje, Tepačko Polje, Palež, Pitomine, Motički Gaj, Virak i Pašinu vodu i dovela do stvaranja ambijenta turističke destinacije i doživljaja niskog kvaliteta. Na strateškim lokacijama, predložena je djelimična sanacija i legalizacija neformalnih naselja. Plan je posvećen zaštiti životne sredine i održivoj upotrebi prirodnih resursa, gdje je neophodno uspostavljanje namjenskih politika.

- Prostorno - planska dokumenta opštine Žabljak

Cjelokupna površina opštine Žabljak pokrivena je Prostorno - urbanističkim planom Opštine Žabljak, koji donijet 2011.god. Gradsko područje obuhvata 678ha, a planskom dokumentacijom detaljnije razrade obuhvaćeno je 468,49ha, što iznosi 69.09%. Pokrivenost detaljnom planskom dokumentacijom van gradskog područja iznosi 59,62 ha.¹

Ukupna pokrivenost područja obuhvaćena lokalnim planskim dokumentima iznosi 441.96ha. U periodu od 2011. do 2022. godine donešena su 23 lokalna planska dokumenta.²

Takođe, usvojeni su i državni planski dokumenti koji obuhvataju i teritoriju opštine Žabljak. Usvojena je DSL Ivan Do čiji je zahvat 29,03ha.

Od stupanja na snagu aktuelnog zakona koji uređuje oblast gradnje objekata i prostornog planiranja, prostorno planska dokumentacija je u nadležnosti Ministarstva. Opština Žabljak inicirala je, prema nadležnom Ministarstvu, završetak planova DUP Pitomine, LSL Borje II i dopuna PPPN za Durmitorsko područje, međutim, prema informacijama koje lokalna uprava ima, trenutno nema aktivnosti u vezi navedenog.

Za dobar dio dokumentacije, rok važenja je istekao, međutim, isti se primjenju do donošenja novih planskih dokumenata odnosno donošenja Plana generalne regulacije koji je definisan Zakonom.

Podaci o usvojenim planovima, govore da je pokrivenost opštine planskom dokumentacijom na zavidnom nivou.

Cjelokupna teritorija opštine Žabljak se nalazi u okviru PPPN za Durmitorsko područje.

Ocjena planske dokumentacije

Planska rješenje PUP opštine Žabljak (2011) u odnosu na PPCG do 2020, nacionalne strategije i PPPN za Durmitorsko područje

Analizom programskih elemenata društveno ekonomskog razvoja može se zaključiti je da su prioriteti razvoja i sistem centara načelno saglasni sa osnovnim postavkama PPCG do 2020, dok su stanovništvo, zaposlenost i turistički kapaciteti u određenom disbalansu

¹ Izvor: Sekretarijat za uređenje prostora, zaštitu životne sredine i komunalno stambene poslove

² Izvor: Sekretarijat za uređenje prostora, zaštitu životne sredine i komunalno stambene poslove

kako u međusobnom odnosu, tako i u relaciji sa PPCG, Nacionalnom strategijom održivog razvoja, kao i Strategijom razvoja turizma Crne Gore.

U periodu izrade PPPN za Durmitorsko područje već je bio donešen PUP opštine Žabljak. S obzirom da je cijela teritorija opštine Žabljak u obuhvatu PPPN, donošenjem plana za Durmitorsko područje praktično su stavljena van snage sva planska rješenja u PUP opštine Žabljak (2011), koja nisu u skladu sa PPPN za Durmitorsko područje.

Osnovne strateške smjernice razvoja opštine Žabljak najvećim dijelom se odnose na zaustavljanje negativnih demografskih tokova i razvoj seoskog područja, dalji razvoj u skladu sa principima održivosti, prvenstveno poljoprivredne proizvodnje i preduzetništva, turizma baziranog na korišćenju prirodnih resursa, rekonstrukciju i dogradnju saobraćajne mreže i infrastrukturnih sistema, izgradnju sistema za korišćenje obnovljivih izvora energije, kao i izgradnju prepoznatljivog identiteta u širim okvirima, tako da su u velikoj mjeri usaglašene sa smjernicama razvoja Durmitorskog područja.

Koncepti razvoja turizma u Prostorno-urbanističkom planu opštine Žabljak (2011.) iskazan je kroz sljedeće kapacitete - u opštini Žabljak planirano je 6000 ležaja, od čega 3250 ležaja u osnovnom i 2750 ležaja u komplementarnom smještaju.

Rješenjem PUP-a opštine Žabljak, distribucija planiranih kapaciteta nije u saglasnosti sa predlozima iz usvojene Bazne studije nosivosti turističkih kapaciteta Durmitorskog područja, a ukupan broj ležaja je veći za oko 1600 ležaja. Razlika u planiranom konceptu razvoja turizma opštine se odnosi na broj ležaja u osnovnom smještaju u centralnom gradskom području, koji u PUP-u Žabljacka iznosi 2500 ležaja, dok u PPPN za Durmitorsko područje predloženi broj ležaja iznosi 1380 ležaja, uz formiranje novog turističkog centra van gradskog područja na Savinom Kuku kapaciteta 708 ležaja, kao na broj ležaja u komplementarnom turističkom smještaju, koji u PUP-u Žabljacka iznosi 1800 ležaja, a u PPPN Durmitorsko područje 770 ležaja.

Za potrebe izrade Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030.god. urađena je studija „Analiza održivosti prostornog razvoja na bazi indikatora izgrađenosti za područje Crne Gore” (B.Gregović, 2015.). Cilj ove analize je da pospješi uspostavljanje sistema evidencije promjena u prostoru sa ciljem ocjene održivosti prostornih promjena.

Na osnovu navedenih indikatora je, okviru ove analize je zaključeno da u opštini Žabljak indikator iskorišćenosti građevinskog područja van GUR-a značajno iznad 100% što ukazuje na disperznu i nedovoljno povezanu izgradnju.

Takođe je zaključeno da usvojeni planski dokumenti, u prvom redu PUP-a dodatno stimulišu takav neodrživ prostorni model.

PUP opštine Žabljak afirmisao je značajno uvećanje građevinskog područja u granicama GUR-a tako da je indikator iskorišćenosti zona u GUR-u, svega 35,2%.

U analizi je zaključeno da je neophodan za racionalniji i kompaktniji prostorni razvoj Opštine Žabljak.

Analiza kontaktnih zona

U administrativnom smislu opština Žabljak se nalazi u Sjevernom regionu Crne Gore. U kontaktnoj zoni ID PUP Žabljak se, sa sjeverne strane nalazi opština Pljevlja, sa južne strane opština Mojkovac, a sa jugozapadne strane opština Šavnik, sa zapadne strane opština Plužine.

Za ove opštine su urađeni prostorno-urbanistički planovi.

Za cjelokupno područje Durmitorskog masiva, urađen je Prostorni plan posebne namjene za Durmitorsko područje.

Ciljevi prostornog razvoja Opštine Žabljak

Strategija razvoja opštine Žabljak se zasniva na viziji kojom se promovše bolji život po mjeri čovjeka, odnosno bolji životni standard zasnovan na konkurentnosti, inovativnosti, unapređenju ljudskog kapitala, digitalizaciji, dekarbonizaciji i socijalnoj inkluziji.³

Osnovu za izradu ID PUP predstavljaju ekonomski, društveni, ekološki, etički i kulturni principi utvrđeni u Nacionalnoj strategiji održivog razvoja Crne Gore do 2030 (NSOR), koji su uzeti kao vodeći planski principi. U okviru NSOR 2030 definisane su sljedeće prioritetne mjere u oblasti regionalnog razvoja: Unaprijediti saobraćajnu i ostalu infrastrukturu, kao preduslove za razvoj - SDG 9 (9.1); Uspostaviti povoljan društveni i socio-ekonomski ambijent, koji treba da spriječi dalja negativna demografska kretanja na sjeveru Crne Gore - SDG 8 (8.3) i SDG 10 (10.2); Održivo koristiti prirodne resurse, pospješiti niskokarbonski razvoj i izgraditi komunalnu infrastrukturu; Razviti ljudske resurse u manje razvijenim opštinama.

Cilj razvoja je da se narednih 10 godina u opštini Žabljak zaštite i valorizuju svi prirodni, društveni i kulturni resursi, uključujući i bogat biodiverzitet, atraktivni pejzaži i kulturne vrijednosti. Ovo tržište može biti promovisano i brendirano kao idealna destinacija „divlje ljepote“ koja nudi mogućnosti za razvoj cjelogodišnjih, raznovrsnih aktivnosti eko turizma malog uticaja, od značaja kako za državu Crnu Goru, tako i za Evropsku Uniju. To znači da razvoj treba pažljivo usmjeravati, tako da bude u funkciji promocije i valorizacije prirodnih resursa i kulturnog pejzaža, odnosno promovisati „turizam kao čuvar prostora“. Principi pametne valorizacije životne sredine se zasnivaju na potrebi da se životna sredina zaštititi i da se prirodnim resursima upravlja na održiv način, uz istovremeno podsticanje sinergije između izgradnje i životne sredine, uzimajući u obzir pravo budućih generacija na kvalitetan život. U ID PUP se predviđa zaštita najvrjednijih i osjetljivih staništa i predjela, uz ublažavanje negativnih uticaja koji su rezultat dosadašnje izgradnje.

Razvoj održivog ruralnog turizma i otkrivanje prirodnih ljepota u velikoj mjeri zavise i od prvog utiska posjetilaca kada dolaze u ovo područje (doživljaja dolaska) koji mora biti u skladu sa brendom destinacije. Planskim mjerama je uspostavljen režim korišćenja prostora koji će omogućiti očuvanje, odnosno revitalizaciju i rekultivaciju pejzaža na glavnim turističkim pravcima dolaska kao i na turističkim lokalitetima, a aktivnosti koje mogu narušiti izvorni pejzaž su planirane na područjima koja nijesu „vidljiva“.

³ Strategija regionalnog razvoja 2023-2028

Promocija ruralnih područja podrazumijeva njihovo otvaranje kroz investicije u pristupne puteve i u razvoj, uz očuvanje ljepote prirodnog i kulturnog predjela. To podrazumijeva planirne objekata i puteva koji služe aktivnostima kao što su pješačenje, vožnja bicikala i razgledanje raznovrsne flore i faune.

Planom se teži ka tome da se pomire sukobljeni zahtjevi razvoja turizma sa potrebom da se zaštite jedinstvene vrijednosti na ovom području: Nacionalni park „Durmitor”, kanjon Tare i Sušice. Sinjajevina, šumski predjeli i osjetljiva vlažna staništa biće zaštićeni, a objekti pažljivo locirani, uz uvažavanje identifikovanih ograničenja.

Svim područjima u razvoju neophodno je obezbijediti sve komunalne usluge, novoizgrađeni objekti moraju imati visok standard u pogledu ekoloških karakteristika, a toplotna efikasnost, upotreba solarne energije i recikliranje vode moraju da postanu ustaljena praksa.

Opšti i posebni ciljevi

Opšti ciljevi ID PUP su:

- Stvaranje formalne i planske pretpostavke za osmišljen razvoj, organizaciju i uređenje prostora Opštine, u skladu sa deklarisanom politikom i razvojnim opredjeljenjima na državnom nivou, a na principima održivog razvoja;
- Podsticanje uravnoteženog/ravnomjernijeg teritorijalnog razvoja i racionalne organizacije, uređenja, rezervacije i zaštite prostora;
- Smanjivanje dispariteta između urbanih i ruralnih područja;
- Unaprjeđenje kvaliteta življenja stvaranjem uslova za: ublažavanje depopulacionih trendova, ostanak i povratak stanovništva, odnosno zadovoljavanje njihovih potreba (javne službe, komunalna infrastruktura, uslužne aktivnosti) i privređivanje lokalnog stanovništva (diverzifikacija ekonomskih aktivnosti, stvaranje uslova za zapošljavanje, programi razvoja turizma, poljoprivrede, MSP i dr.) kompatibilnog sa funkcijama zaštite prirodnih vrijednosti;
- Efikasno, racionalno i organizovano korišćenje ljudskih, prirodnih i izgrađenih (antropogenih) potencijala u socioekonomskom, prostornom i ekološkom pogledu;
- Zaštita javnog interesa, područja i objekata od javnog interesa, identifikacija i zaštita javnih dobara;
- Promocija, aktiviranje i odgovorno upravljanje raspoloživim prirodnim i stvorenim resursima, životnom sredinom i kulturnim dobrima;
- Uključivanje svih aktera i interesnih grupa u pripremu, donošenje i implementaciju strateških planskih rješenja itd. (javni, privatni, nevladin sektor).

Posebni ciljevi ID PUP su:

- Intezivnije uključenje opštine Žabljak u privredne, saobraćajne i društvene tokove Crne Gore;
- Razvoj grada Žabljaka kao jednog od dva najvažnija turistička centra Sjevernog regiona Crne Gore (Žabljak, Kolašin), kao i integracija ovog prostora u turističku ponudu Crne Gore i Evrope;
- Sticanje uslova za unaprjeđenje statusa grada Žabljaka u centar posebne namjene - ekološku prijestonicu Crne Gore;

- Povećanje dostupnosti disperznoj mreži naselja, razvoj sekundarnih centara i ravnomjerniji socio-ekonomski razvoj, posebno razvoj ruralnog područja; definisanje mreže naselja koja će omogućiti ravnomjerniji razvoj: grad Žabljak (administrativni i turistički centar), Njegovuđa (lokalni centar), podrška formiranju urbanih čvorišta sa određenim centralnim funkcijama u turističkim i ruralnim područjima;
- Razvoj ruralnih područja Žabljaka u skladu sa njihovim potencijalima i ograničenjima;
- Uspostavljanje strogih smjernica sanacije i izgradnje, kako bi se stvorila koherentna slika izgrađenog prostora, zasnovana na tradicionalnom arhitektonskom stilu uz primjenu principa i građevinskih sistema moderne arhitekture;
- Očuvanje i unapređenje kulturnog naslijeđa, kao osnove nacionalnog prostornog identiteta;
- Očuvanje i unapređenje prirode i biološke raznovrsnosti;
- Očuvanje životne sredine definisanjem jasne granice održivog širenja naselja u odnosu na neizgrađeni predio;
- Preispitivanje nelegalne izgradnje sa seizmičkog i drugih aspekata i njena regulacija; legalizacija postojećih neformalnih naselja sanacijom područja neplanske izgradnje i degradiranih prostora, infrastrukturnim opremanjem i dopunom nedostajućih centralnih sadržaja;
- Sprječavanje dalje degradacije i prenamjene poljoprivrednog zemljišta, razvoj agro-industrije (poljoprivreda, organski uzgoj voća i povrća i proizvodnja mlijeka, uzgoj stoke, pčelarstvo, hortikultura, proizvodnja vune, rukotvorine od drveta, između ostalog) kako bi se konsolidovao i promovisao ruralni rast, preokrenula demografsko osipanje i stvorio regionalni brend;
- Zaštita šuma, zaštićenih prirodnih dobara;
- Obezbeđivanje boljeg pristupa prirodnom, kulturnom i izgrađenom području, usvajajući najbolje prakse u pogledu mjera zaštite; promovisanje i oživljavanje kulturnog naslijeđa i svijesti o lokalnom i regionalnom identitetu;
- Sanacija, zaštita i očuvanje životne sredine; regeneracija uništenih segmenata, zaustavljanje gubitka biodiverziteta, zaštita postojećeg stanja i regeneracija životne sredine i staništa;
- Podrška lokalnoj proizvodnji zdrave i kvalitetne hrane, uz niski nivo uticaja na životnu sredinu;
- Rekonstrukcija, izgradnja, kvalitetno održavanje i racionalno korišćenje saobraćajne, hidrotehničke, elektroenergetske i elektronske komunikacione infrastrukture, kojom se obezbeđuje racionalna organizacija, integralan razvoj i uređenje prostora;
- Poboljšanje saobraćajne dostupnosti (magistralne i regionalne putne mreže) prema okruženju i povezanosti centara u mreži naselja sa zonama razvoja turizma;
- Razvoj specijalizovanih vidova prevoza za različite kategorije korisnika (lokalnog stanovništva i turista);
- Preporuke za selektivno odlaganje otpada i sl.;

- Promovisanje mjera za: efikasno korišćenje voda, upravljanje otpadnim vodama i tretman voda;
- Implementacija energetske efikasnosti pri izgradnji objekata i infrastrukture sa akcentom na korišćenje lokalnih, obnovljivih materijala koji minimiziraju potrebe za prevozom, podstiču investicije u lokalne prirodne resurse i unapređuju lokalnu ekonomiju;
- Stvaranje uslova za korišćenje obnovljivih izvora energije (fotonaponski paneli, solarni kolektori, biomasa, geotermalna energija, energija vjetra);
- Usklađivanje različitih ili suprotnih interesa u korišćenju prostora;
- Uspostavljanje efikasnog geografskog informacionog sistema PUP-a za potrebe implementacije Plana, monitoringa zaštite, korišćenja i uređenja i izgradnje prostora, itd.

Osnovni koncept prostorne organizacije

Polazna opredjeljenja u prostornoj organizaciji su:

- Očuvanje naslijeđene strukture u svim segmentima, kroz zaštitu u izvornim okvirima, na urbanom i ruralnom području.
- Uspostavljanje ravnoteže razvoja strukture grada i okruženja, stvaranjem novih područja za izgradnju izvan kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta.
- Zaštita poljoprivrednih površina uz povećanje ekoloških vrijednosti i pošumljavanje kamenjara, kao mjere revitalizacije narušenog ambijenta okruženja.
- Rješavanje konflikta između zahtjeva za izgradnjom i zaštitom prostora, kao i orijentacije na podizanje kvaliteta turističke ponude.

Konstante prostora - neobnovljivi resursi:

- zaštićena područja: Nacionalni park „Durmitor” (granica definisana Zakonom),
- IBA, IPA, Emerald-Natura područja,
- poljoprivredno zemljište,
- šume i šumsko zemljište.

Prioritetni zadaci i investicije od čijeg ostvarivanja zavisi realizacija ID PUP i budući razvoj opštine Žabljak su:

- poboljšanje snabdijevanja vodom,
- izgradnja kanalizacione mreže i sistema za preradu otpadnih voda,
- poboljšanje snabdijevanja električnom energijom,
- rekonstrukcija i dogradnja saobraćajne infrastrukture,
- razvoj turizma,
- razvoj poljoprivrede,
- razvoj proizvodnje,
- zaštita i unapređenje prirode i životne sredine.

Prekogranični i širi regionalni razvoj u odnosu na okruženje će se ostvariti kroz:

- Biokoridor „Dinarski luk”. Područje Opštine pripada velikom biokoridoru jugoistočnih Dinarskih planina - „Dinarski luk”. Ovaj biokoridor je takođe povezan

sa velikim regionalnim biokoridorom „Zeleni pojas”, koji se prekogranično produžava na područje Bosne i Hercegovine. Projekat „Via Dinarica” pruža mogućnost sinergije između Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore. Inicijativa se odnosi na stvaranje long trejla „Via Dinarica” koji podrazumijeva uspostavljanje planinarsko-biciklističke transferzale u cilju promovisanja održivog razvoja na području regiona Dinarskog luka.

- Povezivanje zaštićenih područja Sjevernog regiona Crne Gore. Međunarodna zaštita i priznatost prostora Durmitora predstavlja komparativnu prednost predmetnog područja, a u regionalnim okvirima značajno je podiže i blizina Kolašina i oblasti Bjelasice i Komova, Nacionalnog parka Biogradska gora, Plava i oblasti Prokletija, koji svojim ljepotama i vrijednostima upotpunjuju turističku ponudu i omogućuju integralni regionalni razvoj Sjevernog regiona.

Koncept prostornog razvoja

Turizam, poljoprivreda i znanje su identifikovani kao glavni pokretači razvoja i planiranja prostora, koji će omogućiti dugoročan ekonomski, ekološki i društveni razvoj, baziran na već postojećim prednostima područja opštine Žabljak.

Osnovno razvojno privredno opredjeljenje razvoja opštine Žabljak su eko turizam i poljoprivreda, uz kontrolisanu upotrebu resursa i proizvodnju energije.

Koncept održivog razvoja podrazumijeva kontrolu izgradnje, kako u urbanizovanim djelovima Opštine, tako i na seoskom području. Demografske projekcije indikuju mali porast stanovništva u dijelu seoskog područja opštine Žabljak do 2031. godine, pa je, shodno tome, realno očekivati da na ovom području ne postoji potreba za značajnijim obimom izgradnje stambenih objekata. Međutim, veliki su pritisci za izgradnju vikend naselja i komplemetranog turističkog smještaja.

Razvoj i izgradnja su planirani na prostorima u okviru granica postojećih naselja („brownfield”), sa naglaskom na sanaciju-modernizaciju i umjerenu dogradnju stambenog fonda, izgradnju privrednih kapaciteta manjeg obima, u prvom redu mini farmi, kao i na novim lokacijama određenim za proizvodnu i turističku namjenu („greenfield”). Planom je, u skladu sa potrebama stanovništva, predviđena promocija razvojnih projekata na seoskim prostorima, kojima će se omogućiti stvaranje uslova za privređivanje i kvalitetnije uslove života.

Sva buduća izgradnja odvijace se uz uvažavanje načela održivog razvoja, energetske efikasnosti, zaštite graditeljskog i kulturnog nasljeđa, zaštitu predjela, kulnog i prirodnog pejzaža, topografije terena i vizura.

Razvoj gradskog područja. Razvoj će se, najvećim dijelom, odvijati na gradskom području Žabljacka i okolnim prigradskim naseljima i selima. Za skladno dugoročno poboljšanje slike grada Žabljacka važno je prvenstveno:

- sačuvati obim izgradnje u okviru postojećih mjera ili ga čak postepeno smanjiti,
- afirmisati specifične vrijednosti u centralnim prostorima Grada
- vizuelno i oblikovno istaknuti ulaze u Grad,
- razvijati i povećati izbor tipova javnih i stambenih zgrada na osnovu istorijskih uzoraka lokalne tradicije.

Razvoj ruralnih područja. Ruralni prostor obuhvata najveći dio površine opštine Žabljak. Planom se predviđa podsticanje razvoja poljoprivrede, posebno proizvoda karakterističnih za ovo područje i agroturizma putem manjih i srednjih investicija, kao i razvoj ruralnog turizma. Razvoj seoskog turizma planiran je u seoskim domaćinstvima i katunima. Poseban vid turističke ponude predstavljaće eko i etno naselja, planirana na atraktivnim lokalitetima.

Saobraćajna povezanost. Glavni preduslov ostvarivanja disperzije razvoja jeste efikasno saobraćajno povezivanje kako između samih naselja, tako i ka opštinskom centru Žabljaku, ali i ka centrima regionalnog i državnog značaja (Pljevlja, Nikšić i Podgorica), uz neophodno povezivanje sa Primorskim regionom i stvaranje integralne turističke ponude planinskog i primorskog dijela Crne Gore. S obzirom na planinski karakter područja, efikasno povezivanje seoskih naselja od kojih su pojedina sezonskog karaktera, ostvariće se uspostavljanjem specijalizovanih vrsta prevoza (manji autobusi po pozivu), kao i razvojem mobilne telefonije.

Kapije, ulazi u Nacionalni park - Tačke ulaska u zonu obuhvata PPPN Durmitorsko područje tj. Nacionalni park Durmitor, bi trebalo da kreiraju izrazit osjećaj dolaska i identiteta. Kapije mogu da imaju različite teme (rekreativna, kulturna, saobraćajna i dr.) i ne moraju nužno da budu čvorište / node.

Razvoj poljoprivrede

Planom se polazi od pretpostavke da će se budući razvoj ove privredne djelatnosti zasnivati na revitalizaciji porodičnih gazdinstava i mini farmi. Stimulisanje razvoja ove djelatnosti bazira na boljoj valorizaciji prirodnih resursa i agrarnoj politici države.

Planom se stimuliše razvoj porodičnih gazdinstava u funkciji revitalizacije poljoprivredne proizvodnje i turizma na način da se i izvan građevinskog područja omogućava gradnja porodičnih gazdinstava i stambenih objekata u funkciji poljoprivredne proizvodnje.

S obzirom na strukturu poljoprivrednih površina, stočarstvo će, a u prvom redu govedarstvo i ovčarstvo i u ubuduće biti najzastupljenija grana poljoprivrede. Ratarstvo, povrtarstvo i voćarstvo javljaju kao važne dopunske grane poljoprivrede, komplementarne sa razvojem turizma (agroturizam, ekoturizam).

Planom se stvaraju prostorno-planske pretpostavke za intenzivniji razvoj poljoprivrede, revitalizaciju stočarske i ratarske proizvodnje, voćarstva, podizanje mini-farmi, proizvodnju zdrave i organske hrane, preradu mliječnih, mesnih, ratarskih i voćarskih proizvoda i dr.

Planom se zastupa teza da ukupnjavanje posjeda, primjena savremenih agrotehničkih mjera i podsticajne mjere države predstavljaju nužan korak ka revitalizaciji poljoprivrede, koja bi trebala biti značajna privredna djelatnost ovog područja.

Poljoprivreda, kroz proizvodnju hrane, bi trebalo da predstavlja i podršku razvoja turizma. Planom se predviđa razvoj prerađivačkog sektora u zoni prerade mljeka, klanica, sušara i sl.

Razvoj privrednih djelatnosti

Razvoj privrednih djelatnosti na području opštine Žabljak planiran je u postojećim strukturama naselja, kao i van izgrađenih struktura naselja prevashodno u biznis i

turističkim zonama isključive namjene za određene djelatnosti. U skladu sa nacionalnim strategijama, ovim planom se promoviše razvoj zelenog preduzetništva.

Razvoj ugostiteljstva i turizma. Turizam je planiran kao održiv, specijalizovan, neinvazivni turizam manjih i srednjih razmjera, kao „turizam zasnovan na prirodi”, čime se omogućuje razvoj širokog spektra različitih vidova turizma i u okviru njih ponude niza različitih turističkih proizvoda. Lokacije i kapaciteti novih turističkih zona (turističkih kompleksa) su pažljivo planirani, uklapanjem u postojeće matrice naselja i pojedinačnih lokacija, tako da ne ugrožavaju prirodne i predione vrijednosti, a da istovremeno očuvaju atraktivnost destinacije na duži rok.

S obzirom na postojanje komplementarnih smještajnih kapaciteta kao pretežnog oblika turističke ponude u Opštini, prioritetno usmjerenje Plana je u razvoju turističke djelatnosti je podizanju kvaliteta usluga u komplementarnom smještaju i izgradnja nedostajućih primarnih turističkih kapaciteta („*Wild Beauty Resort*“, „*Eco Lodge*“, *etno/eko sela*, i sl.). U primarnim ugostiteljskim objektima (osnovni smještaj) planirano je oko 64% od ukupnog broja ležaja, dok je ostali dio od oko 36% u komplementarnim ugostiteljskim objektima (komplementarni smještaj). Oko 49% smještajnih kapaciteta planirano je na području grada Žabljaka, a oko 51% u ostalim naseljima.

Prema PPPN za Durmitorsko područje 550 ležaja ili oko 4,5% od ukupnog broja ležaja je planirano u tipu smještaja *Eco Lodge*.

Uz gradnju smještajnih kapaciteta ID PUP-om se podstiče razvoj komplementarnih smještajnih djelatnosti stavljanjem u turističku ponudu postojećih objekata sa „privatnim smještajem” kao i prenamjena dijela „kuća za odmor” u mini-pansione ili formiranje koncepta *integralnog hotela*.

Ključne turističke aktivnosti su bazirane na prirodi (turizam zasnovan na prirodi), odnosno aktivnostima u prirodi, prije svega u okviru ruralnog turizma, u okviru sportsko-rekreativnih aktivnosti u prirodi i u kombinaciji ovih sa promocijom kulturno-istorijskih vrijednosti.

Razvoj komercijalnih djelatnosti (trgovina): Razvoj sektora trgovine biće značajna podrška turističkoj privredi. Fokus treba da bude jačanje Žabljaka kao trgovinsko-poslovnog centra.

U cilju razvoja što kvalitetnije trgovačke djelatnosti planirano je:

1. Da maloprodaja bude organizovana i ravnomjerno raspoređena u okviru granica naselja i definisanih turističkih zona.
2. Planirane su posebne zone za veleprodaju, u biznis zonama van urbanih cjelina.

Industrija. Proizvodne djelatnosti - manji pogoni nezagađujuće industrije su planirani na postojećim lokacijama biznis zona. U okviru naselja je moguće formirati nove manje lokacije, a van naselja je moguć razvoj agroindustrije.

Eksploatacija mineralnih sirovina. Eksploatacija mineralnih sirovina se može vršiti na području koje je kao rezultat posebnih istražnih radova utvrđeno kao pogodno za eksploataciju, uz uslov da je na vizuelno manje osjetljivoj lokaciji i da se ne nalazi u

zaštićenom i ekološki ranjivom području. Strategija razvoja ove djelatnosti zasnivaće se na sljedećim osnovama:

- Prirodni resursi i druga državna imovina biće identifikovani za korišćenje kroz koncesije, ukoliko se procijeni da je to korisno za razvoj privrede ili promociju boljih građevinskih standarda.
- Eksploatacija kamena i šljunka može imati značajan negativan uticaj na životnu sredinu. Stoga će biti neophodno da se postojeće lokacije revitalizuju i rekultiviraju, kako bi se ublažio negativan vizuelni uticaj na okolinu, a nove lociraju tako da se ne ugroze prirodni i kulturni pejzaž, naročito na pravcima dolaska turista.

Biznis zone. Planom se zadržavaju lokacije postojećih biznis zona (Njegovuđa, Klještina, Tmajevci). Pod pojmom „biznis zona” podrazumijeva se infrastrukturno uređen prostor za privredne i preduzetničke aktivnosti, sa posebnim podsticajima u vidu poreskih olakšica.

Razvoj saobraćaja

Prostorno posmatrano, potrebe za saobraćajem su već jasno definisane postojećom mrežom naselja. Najveća koncentracija postojećih i planiranih privrednih aktivnosti će se odvijati u Žabljaku i njegovom neposrednom okruženju, kao i na pravcu Virak - Motički Gaj - Tepačko polje.

Na teritoriji čitavog područja planirana je mreža pješačkih i planinskih puteva i staza, čiju okosnicu čini međunarodna pješačka transferzala „*Via Dinarica*”, koja prati eko koridor od područja Bjelasice i Komova do područja Nacionalnog parka Sutjeska. *Koridor „Via Dinarica” će predstavljati kombinaciju turizma i zaštite prirode kroz promociju pješaćenja, biciklizma, raftinga, kajaka i drugih avanturističkih aktivnosti.* Planirana je i turistička Top Mount biking staza.

Planom je predviđena rekonstrukcija postojećih ski žičara i staza, koje svojom širinom i kvalitetom ne ispunjavaju kriterijume savremenog, modernog skijališta, i izgradnja novih staza, postavljenih u skladu sa prirodno diferenciranim cjelinama terena. Na području opštine Žabljak moguća je izgradnja novih skijališta.

Razvoj ostale infrastrukture

Razvoj ostale infrastrukture mora da prati razvoj naselja u cilju obezbjeđenja boljeg životnog standarda, kao i zaštite životne sredine.

Hidrotehnička infrastruktura. Planom je predviđeno: rješavanje pitanja prečišćavanja otpadnih voda, proširenjem postojećeg kapaciteta PPOV. Takođe, Planom je predviđeno da se u narednom periodu potpuno isključe septičke jame na područjima gdje ne postoji ili nije predviđen razvoj infrastrukture za odvođenje otpadnih voda. *Za područja koja nemaju riješeno odvođenje komunalnih otpadnih voda Planom je predviđena obavezna izgradnja lokalnih postojenja sa bioprečišćima*, koja se mogu instalirati kako za pojedinačne, tako i za potrebe naselja.

Energetska infrastruktura. Sigurnost u snabdijevanju električnom energijom jedan je od važnih preduslova za dalji razvoj obog područja, posebno u sektoru turizma. Planom je predloženo poboljšanje i povećanje kapaciteta elektroenergetske mreže višeg nivoa.

Elektronska komunikaciona infrastruktura. Elektronske komunikacije su važan element za privlačenje investicija u opštinu Žabljak. To podrazumijeva obezbjeđenje elektronske komunikacione infrastrukture odgovarajućeg kvaliteta i kapaciteta. Naročito je važno da na lokacijama namijenjenim za poslovanje postoji kvalitetna, efikasna i pouzdana internet konekcija. Pitanje obezbjeđenja neophodne elektronske komunikacione infrastrukture ne odnosi se samo na gradsko područje, već i na sva druga naselja i područja za razvoj turizma.

Razvoj klastera

Klasteri su geografske koncentracije srodnih preduzeća i institucija, koje su međusobno uvezani na više nivoa. Firme u klasteru se nalaze u prostornoj blizini, proizvode slične ili srodne robe ili usluge i imaju pomoć od čitavog lanca institucija za podršku.

Uvezivanje sektora poljoprivrede sa turizmom, omogućava veći plasman domaćih proizvoda u crnogorskim hotelima i restoranima. Poljoprivrednike i zaposlene u sektoru turizma bi trebalo edukovati o prednostima koje im donosi uvezivanje u klastere.

Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti

Koncept organizacije i uređenja prostora definisan je tako da omogućava zaštitu i valorizaciju prirodnih vrijednosti i potencijala u skladu sa principima održivog razvoja.

Nacionalni park "Durmitor" je centralni motiv za planiranje razvoja, adekvatnih mjera zaštite i turističke ponude predmetnog područja. Nacionalni Park "Durmitor" predstavlja jedini nacionalni park u Crnoj Gori koji ima UNESCO međunarodnu zaštitu. Basen rijeke Tare sa svojim kanjonom su dio UNESCO-vog programa "Čovjek i biosfera" (M&B).

Planskim rješenjem je predviđeno proglašenje regionalnog parka prirode Sinjajevina. Predloženo je osnivanje info punktova i pratećih servisnih sadržaja za obilazak i boravak na ulazima u regionalni park prirode.

Očuvanje pežažnih i ambijentalnih vrijednosti

Najveći dio prostora plana nije izgrađen. Pokriven je pašnjacima, obradivim zemljištem i šumom. Cjelokupni prostor Plana tretirati tako da se urbanističko - arhitektonske intervencije maksimalno uklope u pejzaž, na sljedeći način:

- Očuvati neizgrađene površine u što izvornijem ambijentalnom sklopu čime se obezbjeđuje jedinstvena veza sa širim okruženjem.
- Jasno definisati zone neizgrađenog - slobodnog prostora u odnosu na izgrađeno tj. rekonstruisano postojeće.
- Potrebno je kontrolisano planirati očekivanu pojačanu urbanizaciju u okviru postojećih ruralnih struktura, kao i prostora sa izraženim ambijentalnim vrijednostima. Potrebno planirati gradnju koja svojom pozicijom i gabaritima ni na koji način neće konkurisati prepoznatim kulturnim i pežažnim vrijednostima prostora.
- Sadržaje i funkcije definisati u skladu sa zatečenim kulturnim vrijednostima tradicionalne arhitekture durmitorskog područja (na način da ih čuvaju, prezentuju i popularišu u što izvornijem obliku) čime se doprinosi identitetu i duhu buduće turističke ponude opštine Žabljak.

Planirana namjena površina i bilansi

Namjena planiranih površina je prikazana na nivou sljedećih opštih kategorija namjena:

- površine naselja,
- poljoprivredne površine,
- šumske površine,
- vodne površine,
- površine tehničke i komunalne infrastrukture,
- površine za specijalne namjene i
- ostale prirodne površine.

Površine naselja

Površine naselja obuhvataju građevinsko područje naselja na teritoriji Opštine (izgrađeno i neizgrađeno građevinsko zemljište), kao i negrađevinsko zemljište, koje nije opredijeljeno za izgradnju, ali je u funkciji građevinskog područja naselja.

Poljoprivredne površine

Poljoprivredne površine obuhvataju obradivo zemljište, drugo poljoprivredno zemljište i rasadnike.

Intenzivne poljoprivredne površine (obradivo zemljište) najvećim dijelom se nalaze na nižim nadmorskim visinama, na Jezerskoj površi.

Ostale poljoprivredne površine (drugo poljoprivredno zemljište) su područja pašnjaka u okviru kojih se nalaze i katuni u planinskom području. Na ovim površinama se u prošlosti razvijalo tradicionalno stočarstvo i proizvodnja tradicionalnih prerađevina od mlijeka i mesa.

Na poljoprivrednim površinama van granica naselja se mogu planirati objekti koji su u funkciji gazdovanja poljoprivrednim zemljištem, objekti agroindustrije i razvoj katuna - tradicionalnog stočarstva na ostalom poljoprivrednom zemljištu Durmitora i Sinjajevine.

Na ovim površinama je, kao prateća djelatnost, moguća izgradnja i određenih vidova turističkog smještaja, kao i vjerskih objekata i kompleksa, u skladu sa uslovima ovog Plana.

Na poljoprivrednim površinama je moguća izgradnja objekata infrastrukture (saobraćajne, elektroenergetske, hidrotehničke, komunalne, elektronske komunikacione i druge).

Šumske površine

Šumske površine obuhvataju sve površine obrasle šumskim drvećem, odnosno površine na kojim je, zbog njihovih prirodnih osobina i ekonomskih uslova, najracionalnije da se uzgaja šumsko drveće, kao i površine koje su u neposrednoj prostornoj i ekonomskoj vezi sa šumom i čijem korišćenju služe. Šumske površine se dijele na privredne šume, zaštitne šume i šume sa posebnim namjenom.

Privredne šume su šume u kojima je naglašena proizvodna funkcija. Prioritetni cilj u privrednim šumama je ostvarivanje maksimalne i trajne proizvodnje drveta odgovarajućeg kvaliteta i ostalih šumskih proizvoda. Ovo podrazumijeva očuvanje proizvodne snage staništa i stalno očuvanje sklopa i obraslosti, uz istovremeno zadovoljenje i ostalih opštekorisnih funkcija.

Zaštitne šume su šume u kojima je naglašena ekološka funkcija. U zaštitne šume spadaju one čija je funkcija zaštita zemljišta, vodotoka, izvorišta, zaštitni pojasevi pored puteva i šume na gornjoj granici šumske vegetacije. Zaštitne šume određuju se na osnovu elaborata o uspostavljanju i očuvanju zaštitnih šuma koji priprema Uprava za šume. Vlasnici privatnih šuma obuhvaćenih zaštitnim šumama imaju pravo na obeštećenje za izgubljenu dobit od ograničenja korišćenja tih šuma.

Šume posebne namjene predstavljaju šumske komplekse kod kojih su izuzetno naglašene socijalne funkcije i šume koje se nalaze u okviru Nacionalnog parka „Durmitor”. Šume posebne namjene štite se u skladu sa Zakonom o šumama i zakonima kojima je uređena oblast zaštite prirode i nacionalnih parkova, kao i programom zaštite i razvoja Nacionalnog parka „Durmitor”.

Dopušteni su objekti koji su u funkciji gazdovanja šumama, tj. djelatnosti čijom se realizacijom obezbjeđuje održavanje i unaprjeđivanje postojećeg šumskog fonda (uzgoj, zaštita, uređivanje i korišćenje šuma, izgradnja i održavanje šumskih saobraćajnica) i unaprjeđivanje svih ostalih funkcija šuma.

Na šumskim površinama je moguća izgradnja objekata infrastrukture (saobraćajne, elektroenergetske, hidrotehničke, komunalne, elektronske komunikacione i druge).

Na površinama šuma je moguće je graditi i planinarske i lovačke domove, u skladu sa smjernicama za razvoj turističke namjene. U okviru šumskih površina je moguć razvoj većih sportsko-rekreativnih zona - skijališta u skladu sa uslovima iz ovog Plana.

Vodne površine

Vodne površine u Planu čine površine kopnenih voda. Vodne površine na kopnu obuhvataju površine površinskih voda (rijeke, potoci, jezera, kanali, lokve, bare i močvare, izvori, vrela, pišteline, estavele).

Vodne površine, u skladu sa posebnim propisom, obuhvataju: površine voda i površine vodnog dobra sa kategorijama vodnog objekata (I kategorija – vodni objekti od značaja za Crnu Goru; II kategorija - vodni objekti od lokalnog značaja; III kategorija - vodni objekti koji nijesu od javnog interesa).

U zahvatu PUP vodni objekti I kategorije je rijeka Tara, Crno i Vražje jezero, kao i podzemne vode u njihovim slivovima.

Površine tehničke infrastrukture

Površine tehničke infrastrukture obuhvataju površine i koridore saobraćajne i ostale infrastrukture, površine za obradu, sanaciju i skladištenje otpada.

Osim postojećih i planiranih puteva, u ove površine spadaju i sigurnosni koridori elektrovodova čija širina varira u zavisnosti od naponskog nivoa, dimenzija konzola i objekata kojim se približavaju, a u skladu sa propisima.

Ovdje spadaju i trase, objekti i zaštitni koridori vertikalnog transporta - skijaške infrastrukture (žičare i ski-liftovi).

Postojeće privremeno odlagalište otpada na Klještinama nije označeno kao površina, već kao simbol.

Ostale prirodne površine

Ostale prirodne površine su goleti, kamenjari, sipari, strme stjenovite padine, stjenovite, pješčane i šljunčane obale rijeka. U ove površine spadaju strme i nepristupačne padine kao i kameniti vrhovi Durmitora i Sinjajevine.

Na ovim površinama je moguće urediti planinske i alpinističke staze, kao i druge površine za sportske aktivnosti niskog inteziteta.

Moguća je izgradnja objekata infrastrukture (saobraćajne, elektroenergetske, hidrotehničke, komunalne, elektronske komunikacione druge).

Površine za posebne namjene i specijalne režime korišćenja

Posebne režime korišćenja obuhvataju: površine od interesa za odbranu, ležišta mineralnih sirovina i površine eksploatacionih polja, koncesiona područja, eksteritorijalne površine, zaštićena područja.

U zahvatu Plana posebni režimi korišćenja se prvenstveno odnose postojeća i planirana zaštićena područja: NP „Durmitor”, kao i zone zaštite objekata kulturne baštine.

Poseban režim korišćenja imaju i zone sanitarne zaštite hidrotehničke infrastrukture (izvorišta, objekti kaptaža, rezervoari i magistralni cjevovodi).

Poseban režim korišćenja imaju aktivno ležište prirodnog pijeska i šljunka „Ražano polje” i neaktivno ležište šljunka i pijeska „Njegovuđa”.

Prema Zakonu o graničnoj kontroli posebna režim korišćenja ima prostor u širini od 100m do 300m od granične linije i u zoni graničnog prelaza.

Površine zabranjene namjene

Zabranjene namjene na području Plana su:

- rafinerije, flotacije, topionice, željezare, skladišta opasnih materija i eksploziva, asfaltne baze, postrojenja za drobljenje kamena i sl.
- hidroelektrane (HE, RHE, mHE), termoelektrane (TE).

➤ Bilansi površina

Tabela 1.1. Planirano korišćenje zemljišta - Opšte kategorije namjene površina

	Površine naselja - izgrađene površine	Poljoprivredne površine	Šumske površine	Vodne površine	Ostale prirodne površine	Površine tehničke infrastrukture	UKUPNO
m ²	6493774	206318423	196881169	2054203	28427000	4816661	444991230
% od ukupnog:	1,46	46,36	44,24	0,46	6,39	1,08	100,00

Izvor: Analize Stručnog tima za izradu ID PUP opštine Žabljak

Infrastrukturni sistemi

Saobraćajna infrastruktura

Planiranom mrežom saobraćajne infrastrukture ostvaren je kontinuitet u kretanju putnom mrežom unutar područja, kao i kontinuitet u tranzitnim vezama sa susjednim opštinama i šire.

Prostornim planom Crne Gore iz 2008. definisana je „brza” saobraćajnica kao put za motorni saobraćaj Šćepan Polje - Plužine - Nikšić - Podgorica (M18/E762)

Putni pravac Priboj (gr. Srbije) - Pljevlja - Žabljak - Nikšić - Boka Kotorska djelimično je završen i u decembru 2010. godine pušten u saobraćaj. Izgradnjom dionice Šavnik - tunel Ivica - Žabljak odlaže se izgradnja pravca koji je predviđen PPR (Pošćenje - Duži - Donja Brezna - Gornja Brezna - veza na put Šćepan Polje - Plužine - Nikšić - Podgorica). Izgradnjom dijela ovog puta do Žabljaka dobija se dobra veza sa Žabljakom kao glavnim turističkim centrom. Izgradnjom ulice Durmitorske (tender za odabir izvođača je u toku), Žabljak praktično dobija obilaznicu ili mini obilaznicu kako se to sada popularno naziva.

Prema PPCG planirana je izgradnja novog regionalnog puta Danilovgrad - Gostilje - Semolj - Njegovuđa, uz obavezu detaljnijeg prostornog i projektnog istraživanja trase. Dionica od Semolja do Njegovuđe se nalazi u zahvatu PPPN za Durmitorsko područje i od izuzetnog je značaja za povezivanje planine Sinjajevine (budućeg Regionalnog parka prirode) sa turističkim tržištem Žabljaka i efikasan plasman poljoprivrednih proizvoda tokom ljetnje sezone.

Prostornim planom Crne Gore ne planira se izgradnja objekata željezničke infrastrukture na teritoriji opštine Žabljak.

Aerodrom u Žabljaku je Prostornim planom Crne Gore svrstan u sekundarne aerodrome. Trenutno postoji samo kao lokacija, dok bi u budućnosti njegova dogradnja i opremanje pružilo mogućnost korišćenja u civilne svrhe, naročito za pružanje specifičnih turističkih usluga. Moguće lokacije aerodroma su na lokaciji postojećeg i na Njegovuđi. Da bi se izabrala najpovoljnija lokacija za aerodrom prethodno će se uraditi potrebne studije lokacije.

Revitalizacija i modernizacija postojećeg, kao i lociranje novih helidroma u blizini atraktivnih turističkih lokacija ili značajnijih turističkih kompleksa doprinelo bi povećanju nivoa turističke usluge i razvoj tzv „ekskluzivnog turizma”.

Na području opštine Žabljak moguća je izgradnja novih skijališta.

Hidrotehička infrastruktura

U narednom periodu sistem snabdijevanja vodom u opštini Žabljak imaće i dalje osnovu u pet nezavisnih sistema:

- Gradski sistem Žabljaka, koji pored urbanog dijela opštine, snabdijeva još osam naselja: Palež, Podgora, Motički Gaj, Trepačko Polje, Borje, Vrela, Šumanovac i Ninkovići).
- Sistem Njegovuđa,
- Sistem Tepca,
- Sistem Pitomine

- Sistem izvorišta Sopot sa kog se snabdijevaju 4 naselja južnog dijela opštine: Pašina Voda, Virak, Pošćenski Kraj i Novakovići.

U skladu sa postojanjem nezavisnih vodovodnih sistema, a po uslovima konfiguracije terena i geološkog sklopa, treba razvijati nezavisne kanalizacione sisteme za područja:

- Njegovuđe, sa Zminicom i priključenjem Suvodola; ovaj sistem mora da se završi lokalnim postrojenjem za tretman otpadne vode prije upuštanja u podzemlje.
- Za područje Tepca; sistem se završava malim PPOV.
- Za područje Pitomine; sistem se završava malim PPOV.
- Za područje: Pašina Voda, Virak, Pošćenski Kraj, Novakovići; sistem se završava malim PPOV.

Atmosfersku kanalizaciju prije upuštanja u recipijente treba tretirati separatorima naftinih derivata.

Elektroenergetska infrastruktura

Planirani koncept predviđa su sledeće aktivnosti:

- Elektroenergetske objekte 35 kV i 10 kV
- Distributivna mreža 35 kV i 10 kV
- Niskonaponsku mrežu.

Plan upravljanja otpadom

Planom upravljanja otpadom se predviđa da se odgovarajućim sistemima obezbjedi potpuna pokrivenost čitave teritorije opštine Žabljak sa prioritetom smanjivanja količine otpada ponovnom upotrebom („recikliranjem”) otpada, kontrolom na izvoru potencijalno opasnog otpada i uklanjanjem („gašenjem”) neuređenih odlagališta. Otpad se svakodnevno stvara na teritoriji Opštine, ali uslugom sakupljanja i odvoženja otpada nijesu obuhvaćeni svi proizvođači otpada odnosno sakupljanje i odvoženje otpada nije obezbijeđeno u većini sela. Sakupljanje otpada je obezbijeđeno u gradskom naselju Žabljak, Njegovuđi, Podgori, Motičkom Gaju i Kršu. Otpad se sakuplja sa teritorije na kojoj je skoncentrisano oko 64% stanovništva. Sva pravna lica su pokrivena uslugama odvoza otpada do odlagališta.

Planirano je da se u narednom periodu, u skladu sa Državnim planom upravljanja otpadom pripremi infrastruktura, odnosno nabavi adekvatna oprema (kontejneri, kante i sl.) za selektivno sakupljanje otpada i radi na sprovođenju istog. U okviru transfer stanice i reciklažnog dvorišta na lokaciji „Klještine“ bi se vršio prihvata, privremeno skladištenje otpada i primarna selekcija. U opštini Žabljak nije predviđeno formiranje sanitarne deponije. Otpad će se odvoziti Regionalni centar upravljanja otpadom u skladu sa Državnim Planom upravljanja otpadom.

Preduzeće D.O.O. „Komunalno i vodovod” Žabljak vrši odvoz komunalnog otpada sa lokacija koje pripadaju Nacionalnom parku i to: Crno jezero, Savin kuk, most na Tari, Splavište, Drugi logor. Postavljanjem kontejnera na lokacijama u okviru Nacionalnog parka, na kojima do sad nijesu bili postavljeni, obezbijediće se veći procenat sakupljenog otpada iz Nacionalnog parka.

Potrebno je u narednom periodu sanirati lokaciju Klještine i druga neuređena odlagališta koja se nalaze na teritoriji opštine Žabljak.

Sa ostalim vrstama otpada (građevinski, medicinski, veterinarski, opasni, i sl.) se mora upravljati u skladu sa zakonskim propisima.

Pejzaž

Na osnovu analiza izvršenih u ID PUP-a može se zaključiti da područje opštine Žabljak odlikuje velika prediona prepoznatljivost i raznolikost pejzažnih elemenata. Osim urbanog područja u kome je antropogeni uticaj naizraženiji, ovaj uticaj je znatno manje prisutan u neizgrađenim područjima gdje se nalaze ogromni prirodni potencijali za razvoj turizma, poljoprivrede i šumarstva.

Bogata prirodna baština, rječni tokovi, brojna lednička jezera, tradicionalni katuni, šumski kompleksi i visoki planinski vrhovi čine ovo područje izuzetno atraktivnim za različite korisnike prostora.

Mjerama zaštite predjela koje su saopštene u poglavlju 7. ovog Izvještaja se uređuje „pejzažna infrastruktura“ planskog zahvata.

2. Opis postojećeg stanja životne sredine predmetnog područja i njenog mogućeg razvoja

Prirodne karakteristike

Geomorfološke osobine terena

Osnovna geomorfološka podjela područja opštine podrazumijeva četiri specifične prostorne cjeline sa naglašenom fizionomijom: masiv Durmitora, kanjon rijeke Tare, površ Jezera i masiv Sinjajevine.

Masiv Durmitora predstavlja markantnu reljefnu cjelinu koja je ispresijecana mnogobrojnim kanjonima rijeka i potoka, sa velikim brojem vrtača, uvala, zaravni, planinskih oka i drugih karstnih tvorevina; kao poseban fenomen prirode, iz njegovog planinskog masiva izbija veliki broj posebno interesantnih vrhova grebena i prevoja sa različitim oblicima. Na Durmitoru je nekoliko desetina vrhova viših od 2000m, od kojih je najviši Bobotov kuk sa 2522 metara, a najniži teren je nizvodno od ušća Sušice u Taru, gdje je nadmorska visina oko 515m, tako da je visinska razlika na prostoru NP "Durmitor" preko 2000 metara.

Kanjon Tare, kao jedinstvena pojava po svojoj dubini, od 1000m, a mjestimično i 1300m, svrstava se odmah iza Velikog kanjona rijeke Kolorado (SAD). Kanjon Tare se prostire od ušća Bistrice do Šćepan polja (opština Plužine) i ima dužinu od 78km. Kanjon je usječen u trijaskim i jurskim krečnjacima, čija se moćnost povećava u donjem dijelu rijeke Tare. Pored kanjona Tare, po svojoj prepoznatljivosti ističe se i rijeka Sušica. Smješten je između Durmitora i Pivske planine, dug je 15km i dubok 700m.

Površ Jezera predstavlja zaravni plato nadmorske visine od 1300 do 1500m koji prostorno objedinjava područje opštine i vezuje planinske lance Durmitora sa kanjonskom dolinom Tare. Prekrivena je glacijalnim akumulacijama različite debljine, što reljefu daje blago talasast izgled u kome se ističu kupasti brežuljci. Na pojedinim ravnijim dijelovima površi su formirane plitke vrtače i uvale, kao i nekoliko plitkih visećih dolina.

Sinjajevina je prostrana planinska visoravan, duga oko 40km i široka oko 15km, koja leži u polukrugu dubokog kanjona Tare. Ona je najveća krečnjačka zaravan - površ u Crnoj Gori, a zajedno sa Durmitorom predstavlja najveću morfološku jedinicu Sjeverozapadne Crne Gore.

Reljef planine Sinjajevine je dosta složen i raznovrstan. Opšti izgled reljefa Sinjajevine jeste pitomost. Oko 90% prostora pokriveno je travnom vegetacijom, tj. livadama i pašnjacima. Stalna naselja su u nižim udolinama i u rječnim dolinama, a oko polja, uvala, vrtača, podova i vlaka su katuni.

Geološka građa

Na području Žabljacke opštine najviše su zastupljene karbonatne, zatim glacijalne stijene, dok su klastične sedimentne i vulkanske stijene samo mjestimično razvijene. Po vremenu nastanka pripadaju geološkoj eri Mezozoika (period vremena u istoriji planete Zemlje od 251 do 65 miliona godina) odnosno geološkim periodama: trijas, jura i kreda i geološkoj eri Kenozoik (posljednjih 65 miliona godina), odnosno geološkim periodima paleogen i kvartar.

Hidrogeološke karakteristike

Hidrogeološka svojstva i funkcije stijenskih masa, strukturnog tipa poroznosti i prostornog položaja hidrogeoloških pojava, na teritoriji Opštine Žabljak mogu se izdvojiti:

- Slabo do dobro propusne stijene intergranularne poroznosti
- Dobro propusne stijene pukotinsko-kavernozne poroznosti
- Slabo propusne stijene
- Pretežno nepropusne stijene

Kanjon Tare i dreniranje izdanskih voda

Gorostasni kanjon Tare, usječen je preko 1000m u Jezersku visoravan i masiv planine Sinjavine, koji su izgrađeni od krečnjaka, dolomitičnih krečnjaka, dolomita i vulkanskih stijena trijasko i jurske starosti, sa kojih se najvećim dijelom u rijeku Taru dreniraju površinske i podzemne vode, a manjim dijelom i u sliv Komarnice, odnosno rijeke Pive.

Najvjerovatnije da je formiranje kanjona Tare otpočelo krajem miocena i trajalo kroz cio pliocen i kvartar, što znači da je kanjon star preko 11 miliona godina (J. Cvijić, 1899, str. 160). O stalnom djelovanju rječne erozije i procesa karstifikacije i evolucije karstne izdani svjedoče brojna karstna vrela duž kanjona vodotoka.

Na potezu od Dobrilovine do ušća Sušice, najizdašniji izvori u kanjonu Tare su:

- Ćorbudžak (Q_{min} oko 50 l/s), drenira sjeverne djelove Sinjavine.
- Ljutica ($Q_{min} > 1000$ l/s) koja se nalazi 2 km uzvodno od mosta na Đurđevića Tari, a ističe na kontaktu klastičnih sedimenata donjeg trijasa i krečnjaka srednje trijasko starosti. Drenira kraški teren Kučajevica i Zmijničkog jezera.
- Mušovi bukovi i Bijela vrela na području Lever Tare, nizvodno od mosta ($Q_{min} = 100 - 1000$ l/s). Bojenjem Žabljačkog ponora i ponora u Marića bare utvrđena je hidrološka povezanost sa izvorom Bijela vrela, koji se nalazi sa desne strane korita Tare.
- Lazin Kamen ($Q_{min} = 100$ l/s), koji se nalazi ispod Ninkovića, drenira terene sjeverno od Tepačkog polja.
- Izvor Kaludjerovača ($Q_{min} > 1000$ l/s) ispod Tepaca, koji ističe iz krečnjačke drobine. Drenira karstne terene Male Crne Gore i Sušice.
- Izvor Nozdruć ($Q_{min} = 100$ l/s) koji ističe iz krečnjaka trijasko starosti. Drenira istočne djelove Pivske planine.

Na prostoru Jezera u okviru teritorije Opštine Žabljak najznačajnija su izvorišta u prostoru Modrog i Valovitog jezera (dio ovih voda je kaptiran i služi za vodosnabdijevanje sela ispod Durmitora i Novakovića). Važno je istaći i izvore na području Pašine vode i Virka, kao i manji izvori u predjelu Mlinskog potoka, Tepaca i Šaranaca. U okviru terena izgrađenih od glacijalnih (morenskih) i glaciofluvijalnih sedimenata najznačajniji su izvori „Rosatovac“ i „Oko“ u Njegovuđi i „Srmdanjica“ ispod sela Novakovića.

U sklopu do sada izvedenih regionalnih hidrogeoloških istraživanja metodom obeležavanja podzemnih voda utvrđene su sledeće hidrauličke veze između ponora i izvora:

- bojenjem Žabljačkih ponora utvrđena je veza sa Bijelim vrelima koja se nalaze s desne strane Tare (podzemne vode cirkulišu ispod korita vodotoka i sifonalno se pojavljuju s desne strane vodotoka);
- bojenjem ponora Malog Crnog jezera utvrđena je veza sa Dubrovskim vrelima u kanjonu Komarnice;
- bojenjem ponora Borove glave u Barama Marića utvrđena je veza sa Bijelim vrelima;
- bojenjem ponora Branova u Barama Žugića utvrđena je veza sa izvorom Ljutice.

Karstne izdanske vode na području opštine Žabljak su veoma dobrog kvaliteta u pogledu hemijskog i bakteriološkog sastava. Povremeno se bakteriološki zagađuju samo neki od izvora u kanjonu Tare, kakav je slučaj sa Bijelim vrelima, koji najveći dio voda dobijaju od Žabljačkih ponora. To su uglavnom hladne, malo mineralizovane vode čija se mineralizacija kreće najčešće u granicama od 200-300 mg/l a temperatura u ljetnjem periodu godine od 5 - 8°C. PH vrijednost analiziranih voda je najčešće u granicama od 7-8, što govori da se radi o neutralnim do slabo alkalnim vodama. Prema tvrdoći koja se najčešće kreće u granicama od 7-12°dH, to su uglavnom umjereno tvrde vode. Sa hidrohemijaskog aspekta po klasifikaciji Alekina to su uglavnom vode hidrokarbonatne klase, kalcijске grupe gdje je od katjona dominantan sadržaj Ca, potom Mg a od anjona sadržaj HCO₃ a potom Cl jona. Većina izvora u slivu Tare kao i na širem području Žabljaka u pogledu kvaliteta ispunjavaju zahtjeve kvalitetne pijaće vode i mogu biti korišćene za piće putem flaširanja.

Postojeća izvorišta koja se koriste za vodosnabdijevanje Žabljaka i okolnih naselja su:

- izvor Oko, koje se prihranjuje iz Zminjeg jezera, minimalne izdašnosti oko 7 l/s odnosno maksimalna oko 40 l/s;
- eksploatacioni bunari u aluvionu Mlinskog potoka minimalne izdašnosti 15-17 l/s;
- izvorište u Pošćenskom katunu, u zaledju Modrog jezera, minimalne izdašnosti oko 3 l/s.

Ukupno raspoložive količine svih izvorišta uključenih u vodovodni sistem Žabljaka iznose u granicama od 25 - 35 l/s. Ukoliko se imaju u vidu gubici u mreži koji su značajni, već sada nedostajuće količine za Žabljak i okolna naselja iznose preko 20 l/s.

Područje Njegovuđe snabdijeva se odvojenim vodovodom sa karstnih izvora Rosatovac i Oko, čija je minimalna izdašnost 3 - 4 l/s.

Pedološke karakteristike

Zemljište na području opštine Žabljak je formirano na osnovu pedogenetskih činilaca, a najviše pod uticajem geološke podloge, reljefa, klime i vegetacije, što je uslovalo pojavu različitih tipova zemljišta po tipovima, osobinama i svojstvima.

Na Žabljačkom području izdvojeno je 14 sistematskih jedinica koje se mogu svrstati u dvije grupe:

- cmice (buavice) na krečnjacima i krečnjačkim drobinama
- smeđa zemljišta na silikatnim podlogama i mješavini silikata i krečnjaka.

Zemljište

Zemljište je jedan od glavnih faktora u poljoprivrednoj proizvodnji na ovom području. Velike poljoprivredne površine daju mogućnosti za razvoj poljoprivrede, stočarstva i ratarstva. Poljoprivredno zemljište uglavnom čine pašnjaci i livade, a sa manjim površinama zastupljene su oranice i bašte. Ušešće poljoprivrednih površina u ukupnim je oko 50%. Veliko je i učešće šumskog zemljišta od 39%. U ukupnim poljoprivrednim površinama učešće pašnjaka je najdominantnije u iznosu od 70%, što upućuje na travnjački sistem gazdovanja.⁴

U Žablaku je zastupljeno 14 tipova zemljišta, 4 formacije vegetacione osnove i 5 tipova travnjaka (Tabela broj 3 u Dodatku). Najzastupljenije biljne zajednice u travnjacima su dvije vrste: na livadama- vlasulje (*agrostidetum vulgare*) i na pašnjacima- tvrdače (*nardetum strictae*). U okviru biljne vrste trava leptirnjače-zeljanice, zastupljeno je 70 vrsta.

Hidrološke karakteristike

Područje opštine Žabljak karakterišu sljedeći hidrografski objekti: pištevine, izvori, vrela, estavele, ponori i ponornice, stalni i povremeni vodotokovi, bukovi i vodopadi, stalna i povremena jezera, bare i lokve. Svi zajedno imaju izuzetan značaj za vodosnabdijevanje naselja, turističke i sportsko-rekreativne aktivnosti, uzgoj ribe, napajanje stoke, za kvalitetne pašnjake i livade na svojim obalama, održavanje specifičnih i zaštićenih ekosistema i dr.

U najvišoj zoni planskog područja, iznad 1700m visine najmanja je koncentracija, a i izdašnost stalnih i povremenih izvora. Ovu zonu karakteriše i manji broj jezera, bara i lokvi. U pojasu između 1300 i 1700m nadmorske visine broj stalnih i povremenih izvora i vrela, kao i stalnih i povremenih jezera, bara i lokvi je daleko veći. Izvori i vrela pojavljuju se na obodu valova, a naročito na istočnom, jugoistočnom i južnom obodu Durmitora u pojasu morenskih naslaga. Izvori u istočnom dijelu formiraju kraće vodotoke u vidu potoka koji nestaju u ponorima na lokalitetima: Ponori i Klještina u Žablaku, Paripovo i Čukovo polje, Marića i Žugića bare, sjeverno od Pošćenskog jezera i dr. U najnižoj zoni, koju čine kanjoni Tare i Sušice, broj izvora, vrela i njihova izdašnost su najveći, što za posljedicu ima i pojavu većih stalnih i povremenih vodotokova. Preko vrela i izvora drenira se najveći dio voda Durmitora, površi Jezera i Sinjavine.

Izvori, vrela, pištevine i estavele

U okviru teritorije opštine evidentirano je više stotina ovih hidrografskih objekata, od kojih više desetina ima minimalnu izdašnost veću od 100 l/sec. Po svojoj funkciji u značajnije spadaju oni koji svojim vodama prihranjuju brojna jezera, bare i lokve, kao i oni koji služe za vodosnabdijevanje stanovništva i za pojenje stoke.

⁴ Strateški plan razvoja opštine Žabljak 2017-2021.

Ponori i ponornice

Zbog velike rasprostranjenosti krečnjaka i njegove ispucalosti postoje brojni ponori u kojima nestaju površinske vode stalnih i povremenih vodotoka. Najpoznatiji su: Ponori i Klještina u Žablaku, ponori na dnu durmitorskih jezera i ponor Simina pećina u Barama Žugića.

Najveći dio voda u Masivu Durmitora i na okolnim površima otiče podzemnim tokovima. Prema dosadašnjim saznanjima na ovom prostoru postoji nekoliko značajnih podzemnih tokova - ponornica, odnosno pravaca podzemnog oticanja voda:

- dio voda Crnog jezera (Velikog), prostori oko Žabljaka, vode iz Marića Bara i dio površi Jezera odvodnjava se podzemnim tokom koji izbija na Bijelim vrelima u kanjonu Tare ispod Lever Tare,
- dio voda koji ponire u Crnom jezeru (Malom) izbija na Dubrovskim vrelima ispod sela Dubrovsko u kanjonu Komarnice, što znači da postoji podzemna bifurkacija
- vode iz jezera u Pošćenskoj dolini izviru na Glavi Bukovice i vjerovatno na Šavničkoj glavi
- u vrelu Ljutica u kanjonu Tare izlaze vode koje poniru u ponoru Simina pećina u Barama Žugića
- vode iz Škrčkih jezera izbijaju na vrelu Sušice, dok u vrijeme hidroloških maksimuma vode izbijaju u Suvim vrelima u kanjonu Tare
- vode iz Sušice na svom toku više puta poniru i ponovo izbijaju na površinu, pa tako vode iz Sušičkog jezera se pojavljuju na vrelu Javor u koritu Sušice u Pivi ispod Plužina (sada pod vodom akumulacije HE „Mratinje“)
- vode iz Jezera pod gredom (Jablan jezero, Malo jezero), Jablan bare se dreniraju preko izvora Studenac i izvora Oko.

Stalni i povremeni vodotokovi

U ovu grupu hidrografskih objekata spadaju potoci i rijeke. Povremeni vodotokovi se javljaju u vrijeme kiša i otapanja snijega. Oni na strmijim stranama imaju bujični karakter i imaju veliku energiju na svom kratkom toku do poniranja.

Najvazniji povremeni vodotokovi su:

- Otoka (Žabljak, Žabljačka rijeka, Jezerštica, Jezerska rijeka) kojom otiče Crno jezero u vrijeme hidrološkog maksimuma i koja ponire u brojnim ponorima u svom koritu; najvažniji ponori su Ponori u Žablaku i Klještina nizvodnije od Žabljaka; u vrijeme visokih voda ponori ne mogu da prime svu vodu pa se Otoka ujezeri na dužini i širini od 500 m od ponora; svoje korito je usjekla u morenskim nanosima
- Sušica kao lijeva pritoka Tare nastaje iz vrela i Skakala i više puta ponire i izvire na svom toku do ušća u Taru i samo u kratkom dijelu donjeg toka predstavlja stalni vodotok, a posljedica je toga što Sušica nije uspjela da prati izrazito spuštanje korita Tare; Sušica teče kroz uzak kanjon dužine oko 15 km i dubine 600-800 m
- nekoliko potoka koji izviru na istočnom obodu Durmitora (Motički potoci, Veliki i Bijeli potok i Velika bara) teku povremeno na prostoru od Pašine Vode i Vražjeg jezera do ponora Marića bare ispod Borove glave

- potoci Suvi do i Jerinića do u Tepačkom polju povremeno teku od Poda preko Međužvalja i Pirlitora do Tare
- povremeni potoci u Pošćenskoj dolini teku od izvora i kao otoke jezera do Pošćenskog jezera

Stalni vodotokovi u vidu potoka su formirani na morenskim nanosima u vidu potoka:

- Tara, koja na svom kraju sa Pivom čini sastavnicu Drine, ima tok dug 150km i najduža je rijeka Crne Gore; kroz Nacionalni park protiče u dužini od 59km na dijelu od Crnih poda do 1.3km nizvodno od ušća Sušice; na ovom dijelu Tara ima prosječan pad od 3,6 m/km, uslijed čega postoje brojni bukovi i brzaci, kao i gazovi, odnosno brodovi ili luke na kojima je pri minimalnom vodostaju vode moguće bezbjedno preći na drugu obalu, kanjona Tare koji je mjestimično dubok 1300m i predstavlja najdublji kanjon u Evropi; srednji godišnji proticaj kod Trebaljeva je 26m³/sec, a kod Šćepan Polja 83 m³/sec, što znači da na dijelu Nacionalnog parka dobija značajne količine voda od brojnih vrela i nekoliko pritoka; zbog kvaliteta voda i jedinstvenog eko-sistema je uvršćena u program „Čovjek i biosfera“; u erozionim proširenjima na riječnim terasama su formirana naselja i obradive površine
- Mlinski potok je najznačajniji stalni potok, jer svojim vodama prihranjuje, ali i zasipa nanosom Crno
- jezero (Veliko); nastaje od izvora koji vjerovatno otiču iz Jablan bare, Jezera pod gredom i Zminjeg jezera
- Ljutica se može ubrojati u ovu grupu, jer ima snažan tok dužine preko 50 m, koji skoro da presijeca Taru na mjestu ulivanja Ljutice

Bukovi i vodopadi

Stalni i povremeni tokovi u svom koritu imaju kaskadne skokove preko kojih se voda prelijeva u vidu bukova i vodopada, a kod mnogih vrela i izvora voda se stropoštava sa strmih strana uvala, dolina, cirkova, valova i kanjona. Najpoznatiji su bukovi na Tari. Huk nekih većih bukova se čuje i na ivicama kanjona. Kaskadno u vidu bukova teku vode vrela: Čelina, ali i niza potoka, rječica, vrela i izvora u kanjonu Tare (Ljutica, Bijela vrela Lizavica i dr.).

Stalna i povremena jezera, bare i lokve

Jezera su jedno od nekoliko najvažnijih obilježja teritorije opštine Žabljak. Zbog brojnih jezera, lokvi i bara jedan dio durmitorskog kraja je nazvan Jezera. Durmitorska jezera i jezera Sinjavine po porijeklu su poligenetska, što znači da su na njihov nastanak uticali geološka građa, procesi glacijacije, fluvijalne i karstne erozije. Osnovna karakteristika im je da imaju vrlo složen vodni režim, zbog čega im nivo vode oscilira, a najveći broj je u fazi odumiranja, koja se odvija kroz procese smanjenja vodnog bilansa, zatravljanja, pa i zasipanja. Brojna jezera, bare i lokve su na ovaj način pretvoreni u tresave.

Jezera kao i vodotokove karakterišu i relativno niske temperature vode u ljetnjem periodu, što ograničava njihovo korišćenje za kupanje i negativno utiče na reprodukciju

introdukovanih ribljih vrsta. Tokom zime jezera, lokve i bare se na površini lede, a ledeni pokrivač se zadržava u dužini od preko 60 dana. Jezera imaju čistu vodu i veliku providnost. Pojedina jezera tokom ljeta presušuju, što je posljedica njihove veličine, odnosno zapremine vodene mase, malog priliva vode i velikih gubitaka vode, prije svega oticanjem i poniranjem. Stoga ta jezera postaju povremena. Slična pojava je i kod lokvi. Na teritoriji opštine Žabljak nalaze se sledeća jezera: Crno, Zmijanje (Zminje), Jablan, Barno, Modro, Valovito, Srablje, Pošćensko, Vir u Lokvicama, Zminičko, Vražje, Riblje i Goveđe jezero.

Lokve su brojnije od jezera i prostiru se od najnižih predjela pa do samih vrhova. Miloševa lokva je najviša i nalazi se između najvišeg vrha Šljemena i Miloševog toka, na nadmorskoj visini od 2362m.

Bare se formiraju u depresijama, a i na mjestima na kojima ponori ne mogu da prime sve vode u vrijeme hidroloških maksimuma i u takve spadaju: jezero u Žablaku, Žugića Bare, Marića bare, bare i lokvi u depresijama Pošćenske doline, na prostoru od Motičkog Gaja do Banskih Kuća, u Nadgori i Rakitovim barama, sjeverno od Žabljaka. Njihov vijek je uglavnom sezonski, žive u vrijeme povodnja, a dužina njihovog postojanja zavisi od načina i obima gubitaka vode.

U mnogim jezerima se, i pored grešaka sa poribljavanjem alohtonim vrstama, sačuvala specifična fauna. Jezera i lokve izrazito doprinose ljepoti i kvalitetu pejzaža durmitorskog i sinjavijskog kraja.

Mineralne sirovine

Na teritoriji opštine Žabljak ima jedno aktivno ležište „Ražano polje”, koje ima koncesiju za istraživanje i eksploataciju mineralne sirovine, šljunka i pijeska, glacijalnog i fluvioglacialnog porijekla i jedno neaktivno ležište „Njegovuđe”. Ležište „Ražano polje” koje se nalazi između planina Durmitor i Sinjajevina, na udaljenosti od oko 5km vazdušne linije od Žabljaka, u pravcu sjeveroistoka.

U okviru projekta „Prikupljanje i analiza podataka, izrada informacione baze i ocjena potencijalnosti kao osnove za planiranje proizvodnje i snabdijevanja primarnim kamenim agregatima u Crnoj Gori”, (B. Jovanović, 2017-2022), izdvojeno je nekoliko perspektivnih lokacija za detaljna geološka istraživanja, koje se nalaze na prostoru opštine Žabljak: Ponor, Zabrdsko kosa, Džilit i Ivica.

Klima

Na osnovu Kopenove rejonizacije Crne Gore, na području Žabljaka prepoznata su dva klimatska tipa:

- Klimatski tip Cf- sa podtip Cfb-umjereno topla i vlažna klima s toplim ljetom, dolinski dio teritorije,
- Klimatski tip Df, sa dva podtipa:
 - Dfb - umjereno hladna i vlažna klima s toplim ljetom (na visinama od 1000 mnv do 1500 mnv),
 - Dfc - vlažna borealna klima, veoma hladne zime sa puno snijega dok su ljeta svježija (na visinama preko 1500 mnv)

Uticaj mediterana na područje teritorije Opštine ogleda se na režim padavina.

Žabljački kraj se nalazi u zoni planinskog kontinentalnog klimatskog pojasa, položajem doline Tare i smerom pružanja planinskih venaca (koji dosežu i visine preko 2200 m n.v. na Durmitoru) koji je okružuju, dok rečne doline (rijeka Tara u prvom redu) deluju kao modifikatori klime na pojedinim delovima opštine Žabljak.

Naselje Žabljak neznatno osjeća primorski klimatski uticaj i uglavnom ima umjereno - kontinentalne klimatske odlike, modificirane reljefom koji klimu planinske okoline Žabljaka čini kontinentalno-planinskom i subplaninskom. Pored geografskog položaja i rasporeda planinskih masiva u okruženju, na klimu bitno utiču i nagibi i ekspozicija terena tako da morfologija rečne doline Tare pogoduje stvaranju „jezera” hladnog vazduha u zimskim mjesecima, kada se temperature spuštaju i ispod -10°C .

Godišnje ima prosječno 167 mraznih dana na Žabljaku (u istom periodu kada je temperatura niska zbog velike nadmorske visine). Na Žabljaku se ne beleže tropski dani, jer je nadmorska visina velika. Na području opštine srednja godišnja temperatura vazduha ima zonalni raspored, tako da je moguće izdvojiti četiri termičke zone:

- dolina Tare sa prosječnom godišnjom temperaturom od oko $8-10^{\circ}\text{C}$
- kanjon Tare sa prosječnom godišnjom temperaturom od oko $6-8^{\circ}\text{C}$
- planinski dio područja sa prosječnom godišnjom temperaturom od oko $2-4^{\circ}\text{C}$
- planinski vrhovi sa prosječnom godišnjom temperaturom od oko 0°C .

Područje Žabljaka spada u područja velike oblačnosti, posebno povećana u hladnom dijelu godine. Okolni planinski krajevi imaju, zbog veće nadmorske visine, povećanu oblačnost, ali i više vedrih dana, jer je na njima zadržavanje magle kraće. Zbog toga su masivi Durmitora i Sinjajevine često osunčani u vrijeme kada je u dolini Tare vrijeme tmurno i maglovito.

Žabljačko područje prima godišnje prosječno do 2200mm padavina, Padavine su ravnomjerno raspoređene tokom godine, izraženije su zimi nego ljeti, dok su jul i avgust najsušniji mjeseci. Zimi se padavine uglavnom izlučuju u vidu snijega u visoko-planinskim zonama.

Relativna vlažnost se poklapa sa oblačnošću područja i u granicama je od 70-80%. Oskudnost u padavinama pored visoke relativne vlažnosti je posljedica nepostojanja uslova u većem dijelu godine da se postigne nivo kondenzacije.

Najučestaliji vjetrovi su iz južnog kvadranta (22,6 %,) i sjeverni, pogotovo na području Žabljaka (25,4%). Na Žabljačkog područja su česti i zapadni i severozapadni vjetrovi (22,6%), a ostali duvaju znatno ređe. Južni vjetar prodire u jesen dolinom i Tare snižava temperaturu i donosi padavine. Sjeverni vjetrovi (SZ pravac) donose snižavanje temperature, manje padavina, uglavnom u vidu slabog snijga, i niske temperature. Južni vjetar, kao jedan od najizraženijih vjetrova ima veliki uticaj na klimu Žabljaka: kada on duva dolazi do naglog otapanja snijega i porasta temperature.

Kvalitet vazduha

U skladu sa Uredbom o uspostavljanju mreže mjernih mjesta za praćenje kvaliteta vazduha („Sl. list CG“, br. 044/10, 013/11, 064/18), teritorija Crne Gore podijeljena je tri zone, koje su određene preliminarnom procjenom kvaliteta vazduha u odnosu na granice ocjenjivanja zagađujućih materija, na osnovu dostupnih podataka o koncentracijama zagađujućih materija i modeliranjem postojećih podataka. Granice zona kvaliteta

vazduha podudaraju se sa spoljnim administrativnim granicama opština koje se nalaze u sastavu tih zona.

Opština Žabljak pripada Sjevernoj zoni kvaliteta vazduha.

Sistematska mjerenja imisionih koncentracija zagađujućih materija u vazduhu na području Opštine Žabljak nijesu vršena.

Lokalno zagađenje potiče u najvećoj mjeri od grijanja bilo privrednih i javnih objekata, domaćinstava i smještajnih objekata. Drugi izvor zagađenja vazduha je saobraćaj. On je najdinamičniji u ljetnjoj sezoni. Nepovoljni efekti mogu se osjetiti na malom prostoru, uz frekventne saobraćajnice u relativno kratkim periodima i nepovoljnim meteo uslovima.

Stanovništvo

Prema podacima iz zadnjeg Popisa 2011. godine u opštini Žabljak živi 3569 stanovnika, odnosno 0,58% crnogorske populacije. U odnosu na Popis 2003. Godine zabilježen je pad u broju stanovnika za 605, što predstavlja pad od 15,1%. Ovaj podatak ukazuje na nastavak trenda depopulacije, koji je uslovljen otežanim uslovima života zbog specifičnih klimatskih karakteristika u zimskom periodu, slabim razvojem privrede, nepostojanjem visokoobrazovnih ustanova zbog čega su mladi nakon završetka srednje škole prinuđeni da mijenjaju sredinu, nemogućnošću usavršavanja i napredovanja u struci nakon završenih fakulteta, nedostatkom slobodnih radnih mjesta, nedovoljno razvijenim kulturnim i sportskim životom grada, nezadovoljavajućom zdravstvenom zaštitom i dr. Gustina naseljenosti iznosi 8 stanovnika/km², što opštinu Žabljak svrstava u grupu opština sa najmanjom gustom naseljenosti. Uporedo sa padom broja stanovnika, zabilježeno je i smanjenje broja domaćinstava. Prema rezultatima zadnjeg popisa, na teritoriji opštine Žabljak ukupan broj domaćinstava je iznosio 1273 ili 80 domaćinstava manje u odnosu na 2003. godinu.

Cjelokupno stanovništvo je raspoređeno u 28 naseljenih mjesta⁵. Od toga, gradska naselja broje 1723 stanovnika (48,27%), dok je u ruralnim područjima 1846 stanovnika (51,73%). Polna struktura stanovništva Žabljaka u periodu između dva poslednja popisa gotovo je nepromijenjena. U opštini Žabljak živi 1.773 muškarca (49,68%) i 1.796 žena (50,32%).

Prosječna starost stanovništva iznosi 41,9 godina, što predstavlja stadijum duboke demografske starosti. Ovo predstavlja jednu od negativnih demografskih pojava koja u narednom periodu može biti ograničavajući faktor u daljem razvoju opštine. Poređenja radi, na nacionalnom nivou, prosječna starost iznosi 37,2 godine. Staro stanovništvo, odnosno stanovništvo starije od 60 godina čini više od četvrtine ukupne populacije. Indeks starosti⁶ od 1,24 ukazuje da se u narednom periodu može očekivati nastavak ovog trenda. Prosječna starost muške populacije iznosi 41,0 godine, dok je prosječna starost ženske populacije nešto veća i iznosi 42,8 godine. Takođe, populacija iz ruralnih područja Žabljaka u prosjeku je starija od one u urbanim područjima (43,3 nasuprot 40,5 godine u urbanim područjima).

Smanjenje broja stanovnika u opštini Žabljak javlja se pod uticajem negativnih prirodnih i mehaničkih kretanja stanovništva. Prirodno kretanje stanovništva karakteriše negativan

⁵ Pregled stanovnika po naseljima dat je u Tabeli 1 u Dodatku

⁶ Odnos broja građana mlađih od 19 i broja građana sa 60 i više godina

prirodni priraštaj prisutan duži niz godina (Grafik 3). Negativan prirodni priraštaj je rezultat više faktora, među kojima najznačajniji predstavlja nepovoljna starosna struktura, koja je znatno pogoršana migracijama stanovništva i to pretežno mladog. Ukupan broj sklopljenih brakova za period od 2010. do 2015. godine je iznosio 95, dok je u istom periodu zabilježeno 8 razvoda.

Usled nepovoljne privredne i socijalne situacije iz ovog podneblja je emigrirao značajan broj stanovnika. Migraciona kretanja usmjerena su u pravcu ekonomsko razvijenijih sredina. U periodu od 2011. do 2015. godine, Žabljak je napustilo 276 lica, dok je u istom periodu prijavljeno 167 lica. Podacu ukazuju na negativan migracioni saldo od 109 lica. U prvih deset mjeseci 2016. godine, opštinu je napustilo 49 lica, a 30 se doselilo.⁷

Biodiverzitet

Flora i vegetacija⁸

Zahvaljujući složenim i kompleksnim fizičko-geografskim faktorima na Durmitoru je formiran raznovrsni vegetacijski pokrivač uzimajući u obzir da visinska razlika od dna kanjona pa do najviših planinskih vrhova se kreće oko 2000m nadmorske visine. Zastupljeno je oko 1600 predstavnika vaskularne flore i skoro sve fitocenoze koje se mogu naći na sjevernoj hemisferi. Područje obiluje velikim brojem endemičnih, rijetkih i zaštićenih biljnih vrsta. Na istraživanom području evidentirani su malobrojni primjerci zaštićene vrste lincure (*Gentiana lutea*) kao i pojedine vrste orhideja iz rodova *Orchis* i *Ophrys* koje su usljed antropogenih faktora svedene na minimum. Prostor u podnožju Savinog kuka je uglavnom predstavljen biljnim zajednicama travne vegetacije koju čine uglavnom pašnjaci i livade, kao i manji fragmenti bukovih i miješanih smrčevih i jelovih šuma i nijesu evidentirane endemične i endemo-reliktnne vrste uskog rasprostranjenja.

Šumska vegetacija je najznačajniji tip vegetacije na području Nacionalnog parka Durmitor gdje zauzima relativno malu površinu i to: visoke šume 8%, izdanačke šume 2%, a šikare i šiblji 13%.

Glavne tipove šuma čine zajednice: *Aceri carpinetum orientalis* (šuma grabića - *Carpinus orientalis* sa makljenom - *Acer monspessulanum* i hrastom meduncem - *Quercus pubescens*). Ovo su šume najnižih i najtoplijih staništa južnih strana kanjona. Iznad pojasa ove šume javlja se zajednica *Seslerio-Ostryetum carpinifoliae* (šuma crnog graba - *Ostrya carpinifolia* i jesenje šašike - *Sesleria autumnalis*). Ova zajednica zahvata više, često strme strane gdje dominira prisustvo stijena. Po pukotinama ovih stijena pojavljuje se zajednica *Pinetum nigrae* (šuma crnoga bora - *Pinus nigrae*). Crni bor je na ovim staništima pionirska vrsta. Međutim, u ovim uslovima se javlja kao trajni stadijum vegetacije koji zahtijeva strožiji režim zaštite.

U prostornoj vezi sa ovom šumom pojavljuje se zajednica *Ostryo-Fagetum moesiaca* (šuma crnog graba - *Ostrya carpinifolia* i bukve - *Fagus moesiaca*). Staništa ove zajednice su sa stanovišta edafskih uslova znatno bolja od prethodnih. Zemljišta su

⁷Izvor: MONSTAT

⁸ Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu za Izmjene i dopune Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje, URBAN STUDIO, Podgorica, 2020.

dublja i svježija. Ekspozicija je sve ređe južna, pa je stepen mezofilnosti u njoj znatno veći. Ova zajednica uglavnom pokriva uzani pojas kojim se razdvajaju litice kanjona od strana u kojoj je kanjonska dolina usječena. Iznad ove zajednice i u vidu klinova pomiješana sa njom pojavljuje se skupina *Fagetum moesiaca* (bukova šuma), koja pokriva blage nagibe iznad kanjona na višim nadmorskim visinama. Zemljište je znatno dublje, svježije i bogatije humusom. Ova zajednica zahvata široki pojas i doseže do subalpskih visina. Na pojas bukovih šuma nastavljaju se šume *Abietofagetum* (šuma jele - *Abies alba* i bukve - *Fagus moesiaca*), a na ovu zonu i *Picetum excelsae* (smrčeve šume - *Picea excelsa*).

U ranijim periodima ove zajednice šuma su bile znatno više zastupljene na prostoru Durmitora. Najveće promjene u rasprostranjenju šuma na ovom području su upravo vezane za ove dvije posljednje šumske zajednice. Na mnogim površinama one su iskrčene radi stvaranja livada i pašnjaka. Najviši pojas bukove šume čini zajednica *Acerifagetum*, šuma planinskog javora (*Acer heldreichii*) i subalpske bukve (*Fagetum subalpinum*). U dijelu prostora na kojem se gubi ova šumska zajednica pojavljuju se šume subalpske smrče - *Picetum excelsae subalpinum*. I ove šume su dosta krčene, najčešće paljene zbog stvaranja pašnjaka.

Na prostoru Durmitorskog masiva posebno je zanimljiva zajednica smrče i bijelog bora (*Piceto-Pinetum silvestris*). Ova šuma je reliktnog i glacialnog porekla. U sebi sadrži neke elemente borovih šuma srednje Evrope. Iznad ove visinske zone javlja se najviši šumski pojas koji čini šuma zajednice *Pinetum mughi* (šuma bora krivulja - *Pinus mughus*). Ona zauzima prostore do visine oko 2000m.

Ekonomska vrijednost ove šume gotovo je zanemarljiva, a njena je najveća uloga u zaštiti zemljišta od erozije i stvaranju specifičnog durmitorskog pejzaža. Zbog toga ima i karakter posebne zaštite kao vrsta.

Kao posebnu rijetkost predstavljaju malobrojni primjerci bora munike (*Pinus heldreichii* Christ.) na Žutoj gredi, gdje je jedino nađen na Durmitoru, a inače predstavlja balkanski subendemit koji malim dijelom prelazi u Italiju.

Opsežna istraživanja koja su sprovedena u okviru NP Durmitor (u periodu 1987-1990. god.), sa ciljem utvrđivanja uticaja polutanata na destabilizaciju dominantnih šumskih ekosistema jele, smrče, bukve, crnog i bijelog bora, pokazuju da je oštećenje šuma veoma izraženo. Sastojine jele i smrče su posebno ugrožene u užoj zoni Parka (oko Žabljaka i Crnog jezera).

Žbunje klekovine (*Juniperus communis-intermedia*), takođe zauzima znatne površine. Klekom je naročito obrastao prostor od Velikog Štuoca do Pašine gomile i Crvene grede, kao i njegova sjeverna strana prema selu Crna Gora, zatim Suva rtina, Polja, obod Ališnice i prečaga između gornjeg i donjeg dijela cirka, Glave, Korita, Lokvice, Međed od podnožja do tjemena Struga, Mala i Velika kalica i dio strane Savinog kuka, Ranisava, Lojanik, sjeverna i istočna strana Prutaša, djelimično dno Škrke, Zeleni pasovi Međeđi do. Gustina ovog biljnog pokrivača varira od grupica žbunova do prostranog kompleksa gustog prepleta. Nema pravila u rasporedu ove vrste. Vrste koje se prate su: *Vaccinium vitis-idea*, *Lusula silvatica*, *Lusula pilosa*, *Vaccinium myrtillus*, *Lusula nemorosa*, *Lusula lusulina* itd.

Površine pod *travnom vegetacijom* čine pašnjaci i livade. Sve livadske asocijacije mogu da budu i pašnjačke, što jedino zavisi od režima korišćenja i potreba stanovništva. To nije

slučaj sa pašnjačkom vegetacijom, jer neki pašnjaci ni pod kojim uslovima ne bi mogli da postanu livade, iz razloga što su takvog florističkog sastava, biljne mase i stanišnih prilika da ne mogu i pod poštedom od pašarenja da zadobiju obilježja livadskih površina.

Radi se o svojstvima određenih fitocenoza u odnosu na neke pokazatelje kakvi su pokrovnost i združenost biljnih vrsta u okviru biljne zajednice.

Najvažniji livadsko - pašnjačke zajednice su:

- *Bromo Plantaginetum*, zajednica ovsika i bokvice koja obrasta krečnjačke terene i gdje u zavisnosti od debljine zemljišta može biti ili slab pašnjak na kamenjarima ili dobra livada košanica na dubljem zemljištu; uglavnom je u pojasu bukovih, bukovo-jelovih i smrčevih šuma nižeg sprata.
- *Festuco-Agrostidetum*, travna zajednica jedne vrste vlasulje i crnogrive; zahvata dublja zemljišta na zaravnjenim i blago nagnutim staništima; daje relativno visoku biljnu masu, a karakteristična je za površ jezera; često izlazi i iznad visine šumske vegetacije;
- u višim pojasevima javlja se zajednica vlasulje *Festucetum pseudoxanthynae*, zatim *Genisto-Festucetum spadicæ* iznad kojih najviše predjele zahvata travna zajednica, odnosno sveza *Oxytropidion dinaricæ*.

NP Durmitor odlikuje se izvanrednim bogatstvom vaskularne flore. Na njegovoj teritoriji registrovano je preko 1300 taksona, od čega 122 biljke imaju različite rangove endemizma. Durmitor predstavlja veoma značajan refugijalni centar visokoplaninske flore. Ovaj IPA sajt (Important Plant Area - važna biljna staništa) sadrži 35 taksona sa A liste (vrsta od globalnog ili evropskog značaja za zaštitu) i time značajno prednjači nad svim ostalom sajtovima u Crnoj Gori.

Na području Durmitora se nalazi veliki broj endemita i alpskih i alpsko-arktičkih flornih elemenata.

Crnogorski endemi: *Gentiana laevicalyx* Rohl., *Edraianthus glisicii* Cernj. & Soska, *Verbascum durmitoreum* Rohl., *Verbascum nikolai* Rohl., *Carum valenovsky* Rohl., *Viola nicolai* Pant., *Daphne malayana* Blečić, *Valeriana braunii-blancuetti* Lakušić.

Balkanski endemi: *Daphne blagayana* Freyer, *Acer heldreichii* Orph., *Pinus heldreichii* Christ, *Moltkea petraea* (Tratt). *Iris bosniaca* Beck, *Pancicia serbica* Vis., *Phyteuma pseudoorbiculata* Pant., *Potentilla montenegrina* Pant., *Amphoricarpus autariatus* Blečić & Mayer, *Crepis incurvata* (Wilf.) Tsch. subsp. *Dinarica* (Beck), *Euphorbia montenegrina* (Bald.) Maly, *Acontium toxicum* Rohl., *Micromeria croatica* (Pers.) Schott., *Lilium bosniacum* Beck., *Viola speciosa* Pant., *Aubrietia croatica* Sch. N. Ky., *Edraianthus jugoslovicus* Lakusic (Syn.: *E. graminifolius* Wettst.); *Gardius ramosissimus* Panc.

Gljive

Do sada je, na prostoru NP Durmitor, utvrđeno preko 400 vrsta gljiva (razdjela *Basidiomycota* i *Ascomycota*) što je oko polovina od ukupnog broja gljiva do sada nađenih na teritoriji Crne Gore. U Parku je konstatovan veliki broj gljiva koje imaju status međunarodno ili nacionalno značajnih vrsta (nalaza se na Crvenoj listi Evrope, prijedlogu za Appendix I Bernske konvencije ili su zaštićene nacionalnim zakonodavstvom).

Među makromicetama Parka nalazi se 13 globalno značajnih vrsta: *Amanita caesarea*, *Boletus appendiculatus*, *Boletus satanas*, *Astraeus hygrometricus*, *Hygrocybe punicea*, *Hygrophorus marzuolus*, *Hygrophorus pudarius*, *Catatathelasma imperiale*, *Vollvariella*

bombycina, *Mutinus caninus*, *Hericium clathroides*, *Ischnoderma benzoinum*, *Gyromitra mcknightii*. Na području Parka nalazi se i *locus classicus* vrste *Gyromitra macknightii* Harmaja.

Posebno značajni lokaliteti na području Parka, shodno kriterijumima za uspostavljanje važnih staništa gljiva na evropskom nivou - IFA (Important Fungus Areas), su: Crna poda, područje oko Crnog jezera, Zminjeg jezera, kanjon rijeke Tare, Čiprovača.

Na lokalitetima Motički gaj i Virak, zbog devastacije prostora uslijed intenzivne urbanizacije koja se dešava zadnjih godina, nađen je relativno mali broj vrsta gljiva. Ukupan broj registrovanih vrsta do sada je deset. Prisutne vrste nemaju ni međunarodni niti nacionalni značaj: *Amanita vaginata* (Bull.: Fr.) Lam. (= *Amanita vaginata* var. *plumbea* Schaeff.), *Boletus erythropus* Pers., *Boletus edulis* Bull.: Fr., *Bolbitius variicolor* G.F. Atk. (= *Bolbitius vitellinus* (Pers.: Fr.) Fr. var. *variicolor* (G.F. Atk.) Krieglst.), *Marasmius oreades* (Bolton : Fr.) Fr., *Polyporus arcularius* (Batsch) Fr, *Polyporus lepideus* Fr., *Polyporus squamosus* (Huds.) Fr., *Pycnoporus cinnabarinus* (Jacq. : Fr.) P. Karst., *Xerula radicata* (Relhan : Fr.) Dörfelt (= *Oudemansiella radicata* (Relhan : Fr.) Singer).

Šume⁹

Šume u nacionalnim parkovima su šume posebne namjene. Predstavljaju naročite prirodne vrijednosti i prvenstveno su namijenjene za naučna istraživanja i nastavu, odmor i rekreaciju. Dakle, šume u nacionalnim parkovima su šume u kojima se prvenstveno ističu opšte korisne funkcije i imaju status javnog dobra. Takođe imaju višestruku ulogu u kontekstu klimatskih promjena, povećanog rizika od požara i drugih štetnih uticaja. Ističu se bogatstvom biodiverziteta, sa različitim vrstama drveća i grmlja, što im osigurava stabilnost.

Zahvaljujući visinskoj razlici koja kreće od kanjona rijeke Tare (520 mnv) do planinskih vrhova od preko 2500 mnv i uticaja različitih fizičko-geografskih osobina, na Durmitoru je formirana raznovrsna vegetacija. Površina obrasla pod šumskom vegetacijom u NP Durmitor, prema poslednjoj inventuri je zauzima gotovo 70% od ukupne površine Parka.

Glavne tipove suma čine zajednice:

- *Aceri carpinetum orientalis* (suma grabica - *Carpinus orientalis* sa maklenom - *Acer monspessulanum* i hrastom meduncem - *Quercus pubescens*). Ovo su šume najnižih i najtoplijih stanista južnih strana kanjona.
- Iznad pojasa ove sume javlja se zajednica *Seslerio-Ostryetum carpinifoliae* (šuma crnog graba - *Ostrya carpinifolia* i jesenje sasike - *Sesleria autumnalis*) i obuhvata vise, često strme strane gdje dominira prisustvo stijena.
- Po pukotinama stijena javlja se zajednica *Pinetum nigrae* (šuma crnog bora - *Pinus nigra*). Crni bor je na takvim staništima pionirska vrsta, ali u ovim uslovima predstavlja trajni stadijum vegetacije koji zahtijeva strožiji režim zaštite.
- U prostornoj vezi sa ovom šumom pojavljuje se zajednica *Ostryo-Fagetum moesiaca* (šuma crnog graba - *Ostrya carpinifolia* i bukve - *Fagus moesiaca*). Stanista ove zajednice su sa stanovista edafskih uslova znatno bolja od

⁹ Plan upravljanja NP Durmitor, 2021-2025

prethodnih. Zemljišta su dublja i svježija. Ekspozicija je sve ređe južna, pa je stepen mezofilnosti u njoj znatno veći. Zajednica uglavnom pokriva uzani pojas kojim se razdvajaju litice kanjona od strana u kojoj je kanjonska dolina usječena.

- Iznad ove zajednice, u vidu klinova pomiješana sa njom, pojavljuje se zajednica *Fagetum moesiaca* (bukova šuma), koja pokriva blage nagibe iznad kanjona na visim nadmorskim visinama. Zemljište je znatno dublje, svježije i bogatije humusom. Zahvata široki pojas i doseže do subalpskih visina.
- Na pojas bukavih šuma nastavljaju se šume *Abieto-fagetum* (šuma jele-*Abies alba* i bukve - *Fagus moesiaca*), a na ovu zonu i *Picetum excelsae* (smrčeve šume - *Picea excelsa*).
- Na prostoru Durmitorskog masiva determinisana je manja zajednica smrče i bijelog bora (*Piceto Pinetum silvestris*). Ova šuma je reliktnog i glacialnog porijekla. U sebi sadrži neke elemente boravih šuma srednje Evrope.
- Iznad ove visinske zone javlja se najviši šumski pojas koji gradi šuma zajednice *Pinetum mughi* (šuma bora krivulja - *Pinus mughus*). Ona zauzima prostore do visine oko 2000m.

Smrča, bukva, jela i su determinisane kao preovladavajuće vrste, što je i logično sa obzirom na njihovu dominaciju u šumskim ekosistemima na teritoriji Parka.

Prema porijeklu šumske sastojine Parka su prirodno obnovljene visoke sastojine i imaju najveće učešće u površini sa cca 70%, dok izdanačke sastojine čine 29,6% i najmanje mješovite po porijeklu sa cca 0,44%

Prema kategoriji šuma u NP Durmitor su jednospratne sastojine i zauzimaju 52,2%, zatim sastojine sa tri i više spratova 24,3% obrasle pristupačne površine i dvospratne 23,5% od ukupne površine šuma.

Prema stepenu sklopa, najveće učešće je sastojina sa nepotpunim sklopom (od 0,7) sa 34,5% zatim sa potpunim sklopom (sa 0,8) sa 23,8%, zatim rijetkim sklopom (od 0,5-0,6) sa cca 23,9% i najmanje sa veoma rijetkim i prekinutim sklopom (0,1-0,5) sa cca 17,8%.

Učešće površina obraslih podmladkom drveća ispod sklopa iznosi 20,7% od ukupne obrasle površine. Trave i bilje zauzimaju cca 25%, žbunje 6,4% i paprat 1,7%. Učešće podmlatka sa 20,7% govori o srednje dobrom stepenu podmlađivanja.

Sastojine u NP Durmitor su u najvećem procentu srednjodobne sastojine, sa preko 50% sastojina starosti 25-100 godina, 32,4% su šume starije od 100 godina, dok 17,6% otpada na šume starosti ispod 25 godina.

Fauna¹⁰

Prema ekološko-biogeografskoj podjeli prostor Durmitora u cjelini spada u planinsku oblast sjevernih Dinarida što se odrazilo na sastav životinjskog svijeta.

Insekti

Uslijed narušavanja prirodnog ambijenta, proces smanjenja brojnosti i iščezavanja pojedinih vrsta leptira prolazi kroz određene faze. Glavna prijetnja za populacije leptira

¹⁰ Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu za Izmjene i dopune Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje, URBAN STUDIO, Podgorica, 2020.

jeste gubitak njihovog staništa usljed izgradnje objekata i turističkog razvoja. Eksploatacijom i krčenjem površina pod šumskim obrstom uništavaju se stara stabla pa je sve manje uslova za opstanak ksilofagnih i saproksilnih vrsta insekata.

Na ovom području se nalazi 7 zaštićenih vrsta insekata. Na prvom mestu je crveni šumski mrav *Formica rufa* L. koji se često sreće u četinarskim i mlađim hrastovim šumama. Jedna veća kolonija šumskog mrava u toku samo jedne vegetacione periode redukuje 2-3 miliona raznih insekata, od čega oko polovine otpada na štetne šumske insekte svih stadijuma i razvića i iz svih insekatskih rodova.

Navedene konstatacije govore da mravinjacima *Formica rufa* L. treba posvetiti punu pažnju i zaštititi ih od raznih neprijatelja (djetlići, jeleni, divlje svinje, jazavci), a naročito od čovjeka koji uništava kolonije ovog mrava namjerno, a još češće radi sakupljanja "mravljih jaja" (lutkini kokoni) koje koristi za ishranu ptica pjevačica i riba.

Od tvrdokrilaca su dvije vrste zaštićene, *Lucanus cervus* L. (jelenak) i *Oryctes nasicornis* L. (nosorožac).

Prvi je zaštićen kao najveći i najljepši tvrdokrilac, drugi kao rijetka i ugrožena vrsta. Zbog sječe starih šuma i šumsko-uzgojnih radova, sužen je životni prostor ovih vrsta, a naročito njihovih larvi koje se razvijaju u truloj drvnoj materiji. Od bogate familije leptira zaštićene su 3 vrste: *Papilio machaon* L. (lastin rep), *Papilio podalirius* L. (jedarce) i *Paranassius apollo* L. (apolonov leptir). Zbog izuzetno dekorativnog izgleda, ove vrste su meta raznih sakupljača zbog čega im se broj smanjio, te su kao ugrožene vrste i zaštićene.

Herpetofauna

U pogledu ugroženosti herpetofaune Durmitora i problema zaštite vodozemaca i gmizavaca, ustanovljena je velika ugroženost ovih životinja kao posljedica prirodnih i antropogenih uticaja.

Na predmetnom području području se mogu sresti sljedeće vrste herpetofaune: *Bombina variegata* - žutotrbi mukac; *Bufo bufo* - obična krastača (zaštićena vrsta); *Bufo viridis* - zelena krastača (zaštićena vrsta); *Hyla arborea* - gatalinka (zaštićena vrsta); *Rana dalmatina* - šumska žaba; *Rana graeca* - grčka žaba; *Rana temporaria* - travnjača; *Rana ridibunda* - velika zelena žaba; *Emys orbicularis* - barska kornjača (zaštićena vrsta); *Testudo hermanni* - šumska kornjača (incidentno prisutna i zaštićena vrsta); *Anguilla anguilla* - slepić (zaštićena vrsta) / *A. f. fragilis* i *A. f. colchicus*; *Lacerta agilis bosnica* - livadski gušter; *Lacerta mosorensis* - mosorski gušter (zaštićena vrsta); *Lacerta oxycephala* - plavi gušter; *Lacerta viridis* - obični zelembač (zaštićena vrsta); *Podarcis muralis* - zidni gušter (zaštićena vrsta); *Coronella austriaca* - smukulja (zaštićena vrsta); *Elaphe longissima* - smuk drvolaz, Eskulapov smuk; *Natrix natrix* - bjelouška; *Natrix tessellata* - ribarica; *Vipera ammodytes* - poskok / *V. a. illyrica* i *V. a. meridionalis*; *Vipera berus bosniensis* - šarka; *Vipera ursinii macrops* - krški šargan.

Ornitofauna

U granicama Nacionalnog parka Durmitor utvrđeno je prisustvo 172 vrsta ptica od kojih su preko 125 gnjezdarice ili nekadašnje gnjezdarice što predstavlja impozantan broj i čini ovo područje veoma vrijednim.

Na osnovu poređenja istorijskih podataka dobijenih novim istraživanjima mogu se utvrditi promjene u fauni ptica nastale čovjekovim djelovanjem u razdoblju od 100 godina, bilo direktno ili indirektno, preko degradacije, staništa. Promjene nastale čovjekovim uticajem se najbolje mogu vidjeti postepenim nestajanjem vrsta koje su vezane vrsta za vodena i šumska staništa.

Povećano prisustvo čovjeka (turizam) i eksploatacija šuma uslovalo je nestanak nekoliko vrsta. Tako da *Bucephala clangula* već 50 godina ne gnijezdi na durmitorskim jezerima. Crno jezero, koje i najveće, sada nema ni jednu gnjezdalicu vezanu za vodena staništa.

Od današnjih gnjezdalica Durmitora su prije svega ugrožene vrste vezane za kompaktne i velike šumske komplekse kao što su: *Tetrao urogallus*, *Aegolius funereus*, *Picoidestridactylus*, *Parus monatus*.

Uništavanjem šuma na cijeloj Jezerskoj površi dobijena su nova staništa na kojima dolazi do zamjene specijalizovanih vrsta eurivalentnim i sinantropnim vrstama. Ovakvim antropogenim djelovanjem došlo je do prividnog povećanja diverziteta ornitofaune, ali su samim tim neke autohtone populacije redukovane.

Na predmetnom prostoru srijeće se većina vrsta koje su registrovane na Durmitoru, s tim što je njihova brojnost znatno redukovana, što se posebno odnosi na gnjezdalice. To je direktni uticaj izgradnje vikend naselja i nove ski staze prije desetak godina, te sječe šuma za potrebe razvoja infrastrukture. Kako se period gniježđenja poklapa sa periodom kada Durmitor opsjedaju turisti, uznemiravanje je veće a broj gnjezdalica u opadanju.

Sisari

Na Durmitoru je utvrđeno 37 vrsta sisara, i to šest redova:

- Ordo *Insectivora* (bubojedi): *Erinaceidae* - ježevi, *Sorex minutus* - mala rovka, *Sorex araneus* - šumska rovka, *Sorex alpinus* - planinska rovka, *Neomys fodiens* - vodena rovka, *Crocidura leucodon* - poljska rovka, *Talpa europaea* - evropska krtica, *Talpa caeca* - slijepa krtica.
- Ordo *Chyrodoptera* (liljci): *Rhinolophus ferrumequinum* - veliki potkovičar, *Rhinolophus hipposideros* - mali potkovičar, *Vespertilionidae* - netopiri, *Plecotus auritus* - mrki dugoušan.
- Ordo *Lagomorpha*: *Lepus europaeus* - poljski zec, *Sciurus vulgaris* - evropska vjeeverica, *Chlethrionomys glareolus* - šumska ili riđa voluharica, *Dynaromys bogdanovi* - runati voluhar /reliktna voluharica/, *Pytymis subterraneus* - podzemni voluharić, *Microtus nivalis* - snježna voluharica, *Microtus arvalis* - poljska voluharica, *Nannospalax hercegovinensis* - hercegovački slijepaš, *Apodemus flavicollis* - žutogrli miš, *Apodemus sylvaticus* - šumski miš, *Rattus ratus* - dugorepi pacov, *Mus musculus* - domaći miš, *Glis glis* - običan puh, *Dryomys nitedula* - šumski puh.
- Ordo *Carnivora* (mesojedi): *Canis lupus* - sivi vuk, *Vulpes vulpes* - riđa lisica, *Mustela nivalis* - riđa lasica /Zminje jezero, *Mustela putorius* - mrki tvor, *Martes martes* - kuna zlatka, *Martes foiona* - kuna bjelica, *Meles meles* - obični jazavac, *Lynx lynx* - obični ris.
- Ordo *Artiodactyla* (papkari): *Capreolus capreolus* - obični srndać.

Pejzaž

Na osnovu primarne klasifikacije, koja je urađena kroz projekat Mapiranja i tipologije predjela Crne Gore (Republički zavod za urbanizam i projektovanje - Podgorica, 2015.), opština Žabljak se na nacionalnom nivou nalazi u okviru regiona Predjeli kanjona i visoravni centralnog regiona.

Prirodni obrazac:

- Klima: Na visokim planinama ovog regiona vlada oštra visokoplaninska, subalpska klima, koja u nižim među planinskim dolinama prelazi u umjereniju planinsku klimu.
- Reljef: Region u sjevernom dijelu obuhvata visoke planine Durmitor, padine Sinjajevine a između njih su planinske površi i duboke doline kanjonskog oblika. Region se sjevero istočnom granicom proteže duž kanjona Tare do Mojkovca. Dio područja je oskudno vodom, a dijelovi sa krečnjačkom podlogom su sasvim bezvodni. Region presijecaju velike rijeke: Piva sa Komarnicom, Morača i Tara sa pritokama u gornjem toku.
- Tipovi vegetacije: *Quercus* - *Ostryetum carpinifoliae*, *Fageto* - *Abietosum*, *Fagetum montanum seslerietosum*, *Pinetum heldreichii* - šuma munike i *Aceri* - *Carpinetum orientalis*. U ovom regionu dominantne su: šume bukve, mješovite šume jele i bukve, šume smrče na Pivskoj planini i Volujku i šume munike koji na području Štitova, Prekornice i Maganika imaju najveći kompleks u svom današnjem arealu. Ovom regionu pripada najveći dio visokoplaninskih pašnjaka i rudina. Šume bukve i jele bez smrče i šume bukve razvijaju se na karbonatnoj podlozi u zapadnom dijelu, i na sedimentima durmitorskog fliša u istočnom dijelu regiona. Na planinama su pretežno monodominantne smrčeve šume.

Kulturni obrazac:

- manja urbana naselja Žabljak, Plužine i Šavnik.
- brojna ruralna planinska naselja sa malim poljoprivrednim gazdinstvima (poljoprivredna polja, košene livade)
- katuni sa autentičnim objektima i oborima za stoku.

Daljom klasifikacijom, mogu se sagledati područja karaktera predjela na regionalnom i lokalnom nivou. Na regionalnom nivou pripada području karaktera predjela 4.2 Predjeli Durmitora i Sinjajevine, a na lokalnom nivou područjima: 4.2.1 Visokoplaninski predjeli pivske planine, Durmitora i kanjona Sušice i 4.2.3 Visokoplaninski predjeli Sinjavine sa kanjonom Tare.

Tipologija predjela

Na osnovu postojeće karakterizacije (Mapiranja i tipologije predjela Crne Gore), zatim na osnovu *Analize predjela za potrebe PPPN za Durmitorsko područje* kao i na osnovu preklapanja podataka vegetacijskih, pedoloških, hidroloških, orografskih karakteristika prostora, na području opštine Žabljak su izdvojena četiri (4) područja karaktera predjela

koja predstavljaju karakteristične predione i prostorne cjeline: *Predio masiva Durmitor, Predio kanjona Tare i Sušice, Predjeli jezerske površi i Predio visoravni Sinjajevine.*

Zaštićena prirodna dobra

Nacionalni park Durmitor pripada II kategoriji zaštićenog područja (prema domaćem zakonodavstvu (Zakon o zaštiti prirode i Zakon o nacionalnim parkovima), svi nacionalni parkovi u Crnoj Gori odgovaraju kategoriji II.). Takođe, NP Durmitor pripada II kategoriji prema IUCN kategoriji zaštićenog područja (prema smjernicama IUCN za primjenu upravljačkih kategorija u zaštićenim područjima, nacionalni parkovi su "velika prirodna iii gotovo prirodna područja izdvojena radi zaštite cjelokupnih ekosistema, vrsta i procesa koji se u njima odvijaju, koja omogućavaju duhovne, naučne, edukativne i rekreativne aktivnosti i posjete").

Zaštićena prirodna dobra pod nazivom "*Međunarodno priznati nacionalni parkovi*", kako ih kategoriše IUCN, pripadaju IUCN kategoriji II i na njima se na najmanje 75% površine upravlja radi očuvanja i zaštite ekoloških procesa u prirodi.

Površina zaštićenog područja iznosi 32519ha.¹¹ Površina zaštitnog pojasa iznosi 59524ha.

Nacionalni park Durmitor je sa dijelom kanjona Tare od 1980.god. upisan na Listu svjetske prirodne baštine.¹² Najvažniji kriterijum na osnovu kojih je NP Durmitor u UNESCO listi su:

- Kriterijum (VII): Izuzetna scenska ljepota Nacionalnog parka oblikovana je glečerima i rijekama.
- Kriterijum (VIII): Nacionalni park Durmitor sadrži mnoštvo geoloških i geomorfoloških karakteristika od velikog naučnog interesa koje su oblikovale krajolik, kao sto su mnogi kraški fenomeni.
- Kriterijum (X): Raznoliki planinski pejzaž obuhvata visoke zone u rasponu od 450 do 2500 metara nadmorske visine i širok spektar ekosistema i staništa.

Hidrološki sliv rijeke Tare upisan je 1977. godine u mrežu objekata biosfere u okviru programa UNESCO-a, "Čovjek i biosfera" (MAB). Prostire se na površini od 182899ha i predstavlja najveće područje u Crnoj Gori sa integrisanim konceptom zaštite. U sastav rezervata biosfere ulaze NP Durmitor i NP Biogradska gora. Rezervati biosfere su prostorno organizovani u tri zone, sa različitim funkcijama i režimima zaštite: centralna zona (core area) - najviši stepen zaštite, jedina dozvoljena aktivnost u ovoj zoni je praćenje stanja i istraživanje, tampon zona (buffer area) - dozvoljava određene aktivnosti (poljoprivreda, rekreacija, turizam) i prelazna zona (transition area) - naglašena razvojna uloga u skladu sa principima održivosti. Osnovne funkcije rezervata biosfere su zaštita predjela, ekosistema, vrsta i genetičke raznovrsnosti, društveno-ekonomski razvoj zasnovan na principima održivosti i podrška za naučno-istraživački rad, praćenje stanja (monitoring), obrazovanje i razmjena informacija.

¹¹ <http://prirodainfo.me/Mapa#/osnovnipodaci/1>

¹² Plan upravljanja NP Durmitor, 2021-2025

Durmitor sa kanjonom Tare je uvršten u IPA područja (Područja koja su značajna za biljke - Important Plant Areas - IPA - površina 35757ha). Preko 1300 taksona flore od čega 122 imaju različite rangove endemizma, sadrži 39 taksona sa A liste važnih po IPA kriterijumima.¹³

Durmitor je uvršten u IBA područja (Područja koja su značajna za boravak ptica - Important Bird Areas - IBA - površina 39000ha). Registrovano prisustvo 172 vrste ptica od čega su 125 gnjezdarike.¹⁴

Durmitor je takođe EMERALD područje i zahvata površinu 35757ha. Ukupno 13 tipova staništa i 35 vrsta sa Rezolucije 4 Bernske konvencije je prisutno na ovom području.¹⁵

Identifikovani IPA habitati¹⁶:

- 22.11 Lime-deficient oligotrophic waterbodies
- 34.3 Dense perennial grasslands & middle European steppes
- 35.11 Mat-grass swards
- 41.1 Bukove šume
- 41.2 Oak-hornbeam forests
- 41.4 Mixed ravine and slope forests
- 42.16 Southern Balkan silver fir forests
- 42.62 Zapadnobalkanske borove (*Pinus nigra*) šume
- 42.7 Visokoplaninske oro-mediteranske šume bora
- 44.1 Riparian willow formations
- 44.2 Boreo-alpine riparian galleries
- 44.3 Middle European stream ash-alder woods
- 54.12 Hard water springs
- 54.2 Rich fens
- 54.426 Peri-Danubian black-white-star sedge fen
- 54.5 Transition mires
- 65 Pećine

Takođe, Durmitor i kanjon Tare su prepoznati kao Natura 2000 područje.

Identifikovani Natura habitati na području NP Durmitor¹⁷:

- 3130 Obale oligotrofnih do mezotrofnih stajaćih voda sa amfibijskom vegetacijom Littorelletea uniflorae i/ili Isoetes-Nanojuncete
- 3140 Tvrde oligo-mezotrofne vode sa dnom obraslim harama (*Characeae*)
- 3150 Prirodne eutrofne vode sa vegetacijom Magnopotamion i Hydrocharition
- 3180* Povremena kraška jezera (turlozi)
- 3220 Šljunkovite obale planinskih rijeka obrasle zeljastom vegetacijom
- 3240 Obale planinskih rijeka obrasle sivom vrbom (*Salix eleagnos*)

¹³ <http://prirodainfo.me/Mapa#/osnovnipodaci/1>

¹⁴ <http://prirodainfo.me/Mapa#/osnovnipodaci/1>

¹⁵ <http://prirodainfo.me/Mapa#/osnovnipodaci/1>

¹⁶ Plan upravljanja NP Durmitor, 2016-2020

¹⁷ Plan upravljanja NP Durmitor, 2021-2025

- 3260 Vodeni tokovi sa vegetacijom vodenih ljutica (*Ranunculion fluitantis, Callitrichio-batrachion*)
- 4060 Alpijske i borealne vrstine
- 4070* Klekovina bora Pinus mugho i dlakave alpske ruze *Rhododendron hirsutum*
- 5130 Formacije kleke (*Juniperus communis*) u vrislinama iii karbonatnim travnjacima
- 6150 Alpijske i subalpijske silikatne travne zajednice
- 6170 Alpijske i subalpijske krecnjacke travne zajednice
- 6210 Polu-prirodne suve karbonatne livade i pašnjaci sa fascijama žbunjaka (*Festuco- brometalia*)
- 6230* Vrstama bogati travnjaci tvrdace (*Nardus stricta*)
- 62AO Istočno-submediteranski suvi travnjaci (*Scorzoneretalia villosae*)
- 6430 Hidrofilne livade beskoljenke (*Molinia caerulea*)
- 6450 Sjeverne borealne aluvijalne livade
- 6520 Planinske livade kosanice
- 6530 Planinske sumolivade
- 7140 Prelazne tresave
- 7230 Alkalne tresave
- 8120 Krečnjački planinski i alpijski sipari (*Thlaspietea rotundifolii*)
- 8210 Krečnjačke stijene sa hazmofitskom vegetacijom
- 8220 Silikatne stijene sa hazmofitskom vegetacijom
- 8310 Jame i pećine
- 91E0* Aluvijalne šume crne johe i gorskog jasena (*Alno-padion, Alnion incanae, Salicion albae*)
- 91M0* Panonsko-balkanske šume cera kitnjaka
- 91R0 Dinarske borove šume na Dolomitu (*Genistojanuensis-pinetum*)
- 9410 Acidofilne šume smrce (*Vaccinio-piceetea*)
- 9530* (Sub)-mediteranske šume endemskih crnih borova.

Dakle, na području ID PUP opštine Žabljak se nalazi se planinski masiv Durmitora koji ima status nacionalnog parka. NP "Durmitor" je osnovan 1952. godine na osnovu Zakona o proglašenju šumskih područja Durmitora, Lovćena i Biogradske gore za nacionalne parkove.

Za šire područje NP „Durmitor ” godine urađen *Prostorni plan područja posebne namjene (PPPN) za Durmitorsko područje* („Sl.list CG“ 47/16) i Plan upravljanja u okviru kojih su definisani režimi korišćenja i zaštite predviđeni *Zakonom o nacionalnim parkovima i Zakonom o zaštiti prirode*:

- Zona zaštite I (strogi režim zaštite), strogi rezervati u kojoj su moguća samo naučna i strogo kontrolisana naučna istraživanja, uz očuvanje prirodnih resursa u svojoj izvornosti. Zona I stepena zaštite - stroga zaštita gdje su uključeni predjeli sa izuzetnim značajem sačuvanog prirodnog stanja i ambijentalnih i pejzažnih vrijednosti. To su strogi prirodni rezervati prašume jele i smrče u slivu Mlinskog potoka (oko 10ha), šuma crnog bora Crna Poda (oko 60ha), Barno jezero sa okolinom (oko 35 ha), Zabojsko jezero sa najužom okolinom (oko 40ha), sliv

Škrčkih jezera sa uzom dolinom Sušice od Sušičkog jezera do kanjona Tare (oko 2360ha) i speleološki rezervat Surutka-Vjetrena brda (850ha).

Ukupna površina pod strogom zaštitom iznosi oko 3400ha, što je oko 11% površine NP. Osnovna namjena ovih predjela je naučno-istraživačka i edukativna, a osnovni cilj zaštite je održavanje postojećih ekoloških procesa u neizmijenjenom stanju i održavanje raznovrsnosti genetskog fonda.

U ovim zonama su zabranjeno je: unošenje autohtonih vrsta flore i faune, sječa stabala, grana, drveća i žbunja, uklanjanje vjetrolomova, šušnja, zemlje, kamena i drugog materijala, izvođenje svih vrsta građevinskih i drugih radova, ispaša stoke, sakupljanje plodova, ljekovitog bilja, trave, mahovine, pečuraka; lov, ubijanje i sakupljanje bile koje vrste faune, uključujući i insekte osim u naučne svrhe; upotreba bilo kakvih hemijskih otrova i đubriva.

U rezervatima se mogu obavljati samo naučno-istraživačke i edukativne aktivnosti, aktivnosti unaprijeđenja i uređenja prirode i prirodnih vrijednosti po posebnim programima istraživanja i uređenja za svaki pojedinačni rezervat.

Uz ulaze u rezervate na pogodnim lokacijama mogu se graditi i trajniji objekti u funkciji istraživanja i uređenja rezervata (u skladu sa programima istraživanja i uređenja rezervata). Kretanje posjetilaca kroz ovu zonu mora se odvijati bez veće buke i u grupama sa vodičem.

- Zona zaštite II (aktivni režim zaštite), obuhvata posebne rezervate prirode Crno jezero sa šumama u neposrednoj okolini (oko 800ha) i kanjon rijeke Tare, bez naselja: Tepca, Lever i Đurđevića Taru, Gornja i Donja Dobrilovina (oko 13800ha). Osim navedenih rezervata obuhvata i područja svih spomenika prirode kao i masiv Durmitora u užem smislu sa travnatim površinama, rijetkim endemičnim vrstama, šumom bora krivulja, šumske komplekse i na prelazu iz kanjona Tare u Durmitor veliki broj ledničkih cirkova i valova, kao i vrhova preko 2000 MNV. Zona ove posebne zaštite u manjem dijelu presijeca dolinu Sušice - put za Nedajno. Površina pod ovom zonom iznosi 25400 ha i 75% nacionalnog parka.

U ovoj zoni dozvoljava se ograničeno i strogo kontrolisano korišćenje koje može da omogući poboljšanje stanja i prezentaciju bez posljedica. Tako je u kanjonu Tare omogućeno splavarenje (do 30 splavova nedjeljno) i kajakastvo, sportski ribolov, te pješačenje sa razgledanjem i fotografisanjem prirodnih fenomena. U kanjonu se mogu podizati logori i kampovi, kao i prilazni putevi do naseljenih mjesta, te mostovi i prijelazi ka Đavoljim Lazama, Premćanima i Leverima.

U zoni rezervata nije dozvoljena promjena režima voda usljed hidrotehničkih zahvata, zagađivanje voda otpadnim materijama, korišćenje prirodnih dobara u privredne svrhe, rudarstvu i poljoprivredi, izgradnja objekata, korišćenje materijala u bilo kakve svrhe koje mogu dovesti do narušavanja pejzažno-ambijentalnih karakteristika prostora i promjena ravnoteže ekosistema, prikupljanje i uklanjanje biljnog otpada (lišće, grane i palo drveće) sa šumskog tla. U masivu Durmitora i dijelu jezerske površi su dozvoljene aktivnosti: očuvanja pejzažno-ambijentalnih vrijednosti prostora, zaštite flore i faune, zaštite voda; uzgoj šuma podrazumijeva sanitarnu sječu u ograničenim razmjerama, izvlačenje izvala i vjetrolomova, liječenje oboljelih vrsta i otvaranje isključivo službenih puteva; turistička posjeta odvijać se po strogo utvrđenim pješačkim i kolskim stazama sa kontrolisanim

brojem posjetilaca; drva za loženje na posebno određenim mjestima u logorima, moguće je sakupljati od rječnih naplavina i izuzetno od suvog granja u okolnoj šumi; u granicama parka na toku rijeke Tare je dozvoljen sportsko-rekreativni ribolov i to u zonama koje definiše ribarska osnova; sječa šume nije dozvoljena osim u posebnim uslovima, u neposrednoj okolini stalnih naselja, za potrebe lokalnog življa. Ovu aktivnost mora pratiti čuvarska služba NP uz kontrolisano izdavanje dozvola.

- Zona zaštite III (režim održivog korišćenja), obuhvata sve preostale djelove parka koji ne pripadaju I i II zoni zaštite. Ukupna površina ove zone je 5200ha, odnosno 14% površine Parka. U ovoj zoni su sačuvane vrijednosti prirodnih elemenata, ali je prisutno antropogeno djelovanje (naselja, poljoprivreda, šumarstvo, turizam, saobraćajna i tehnička infrastruktura). Dozvoljava se selektivno i ograničeno korišćenje uz kontrolisane aktivnosti u prostoru, ako su usklađene sa funkcijama iii vezane za tradicionalne djelatnosti iii stanovanje, kao i ograničena turistička izgradnja, sve u cilju zaštite pejzažno-ambijentalnih vrijednosti. U III zoni zaštite nalaze se najpogodniji tereni za zimske sportove i rekreaciju (Savin kuk, Šljeme, Mali i Veliki Štuoc).

U ovoj zoni nalaze se skoro svi katuni, koji pored osnovne stočarske, mogu imati i turističke funkcije. Ovaj vid zaštite se primjenjuje u atarima naselja, poljoprivrednim površinama, turističkim punktovima, rekreativnim zonama i infrastrukturnim koridorima.

- Zaštitna zona Nacionalnog parka (buffer zona) je komplementarna sa drugom i trećom smjernicom održivog razvoja ovog prostora. Nalazi se van granica nacionalnog parka, ali čini sa njim prirodnu cjelinu. Preporuke za izgradnju, uređene i korišćenje prostora zaštitne zone date su u okviru PPPN za Durmitorsko područje.

Na području NP „Durmitor”, a u zahvatu ID PUP opštine Žabljak su sljedeći cijeli ili djelovi rezervata:

- prašuma jele i smrče u slivu Mlinskog potoka,
- sliv Škrčkih jezera sa užom kanjonskom dolinom Sušice od Sušičkog jezera do kanjona Tare,
- speleološki rezervat Surutka-Vjetrena brda.

Potencijalni Park prirode „Sinjajevina”

Neizgrađen prirodni ambijent planine Sinjajevine, koji je dijelom i na teritoriji opštine Žabljak, je proglašen za zonu od međunarodnog značaja za zaštitu prirode - Emerald zona i IPA područje. Na ovom području se planskim dokumentima višeg reda planira formiranje Parka prirode ili Predjela posebnih prirodnih odlika. Promocija prirodnih vrijednosti ovog područja će predstavljati generator eko-turističkog razvoja i oživljavanja katuna. Prioritet razvoja je zaštita biodiverziteta, razvoj naučnog i edukativnog turizma iz oblasti orintologije, botanike, organizovanje aktivnosti šetnji, sporta i rekreacije, korišćenje prostora u skladu sa režimima zaštite i kontrolisana izgradnja u okviru definisanih zona za razvoj turističkih kapaciteta.

Preduslov zaštite ovog jedinstvenog prirodnog okruženja je proglašenje zaštićenog područja prirode Sinjajevine, kojim će se definisati zabrana radnji i aktivnosti kojima se ugrožavaju obilježja i vrijednosti prostora, kao i kontrolisana i ograničena izgradnja na poljoprivrednim i ostalim površinama.

Kulturno nasljeđe

Materijalno kulturno nasljeđe Nacionalnog parka "Durmitor", sa neposrednim okruženjem, karakteriše arheološki lokaliteti, obilje nekropola sa stećcima, sakralna arhitektura sa tri manastira u kanjonu Tare i stambeno i privredno narodno graditeljstvo.

Na osnovu postojećeg stanja arheoloških nalazišta, potencijalnih i zakonom zaštićenih kulturnih dobara i tradicionalne arhitekture, može se konstatovati da je materijalna kulturna baština Durmitora slabo istražena, devastirana i nevalorizovana.¹⁸

Za evidenciju i tretman kulturne baštine na teritoriji opštine Žabljak, korišćeni su podaci iz Studije zaštite kulturnih dobara urađena za potrebe izrade PPPN za Durmitorsko područje, kao i Studije zaštite kulturnih dobara urađena za potrebe izrade ID DUP Žabljak (I,J,G,H,E,F, i C) i k.p. 3144 i 3145 KO Žabljak i izuzev djelova k.p. 3595/1, 3595/2, 3826, 3966, 3967 i 3969/2 KO Žabljak.

Od kulturnog nasljeđa područje Durmitora baštini dobra svih epoha, od antike do XX vijeka. Najkarakterističniji su ostaci gradina, utvrđenja, mostova, karaula, nekropole stećaka i manastiri u dolini Tare.

Posebnu vrijednost čini etnološka baština Durmitora koju prezentuje tradicionalna materijalna i nematerijalna kultura, prepoznatljiva u različitim oblicima tradicionalnog graditeljstva, privređivanja, lokalne mitologije, kulinarstva i rukotvorina.

Nepokretna kulturna dobra

Kulturna dobra na UNESCO Listi Svjetske kulturne baštine:

- Nekropola stećaka, Bare Žugića, Žabljak
- Nekropola stećaka Grčko groblje, Novakovići, Žabljak

Kulturna dobra - kulturno istorijski objekti i cjeline:

- Crkva Sv. Preobraženja, Žabljak

Kulturna dobra - memorijalni i drugi spomen objekti:

- Osnovna škola sa spomen-pločom Radoju Dakiću i spomen-pločom posvećenom formiranju partizanskog bataljona „Bajo Pivljanin“, Mala Crna Gora, Žabljak
- Spomen-ploča Golubinja Narodnom Heroju Jakovu Ostojiću, Bosača, Žabljak
- Spomen-ploča na staroj školi, Žabljak
- Spomen-bista Narodnog heroja Vuka Kneževića, Žabljak
- Spomen-česma borcima Pitomine i Bosače, Crno Jezero, Žabljak
- Titova pećina, Crno Jezero, Žabljak
- Spomen ploča na osnovnoj školi, Njegovuđa, Žabljak

¹⁸ Plan upravljanja NP Durmitor, 2021-2025

- Spomen ploča i kuća Toma Žugića, Bare Žugića, Žabljak
- Spomen ploča - pokrajinska konferencija KPJ 1940. godine, Bare Žugića, Žabljak
- Spomen ploča formiranje Jezersko-šaranskog bataljona, Njegovuda, Žabljak
- Spomen ploča vojvodi Tripku Džakoviću, Budečevica, Žabljak
- Spomen ploča inž. Lazaru Jaukoviću, Budečevica, Žabljak

Pored nepokretnih kulturnih dobara u zahvatu Plana lociran je i znatan broj potencijalnih kulturnih dobara, za koje se osnovano pretpostavlja da posjeduju određene kulturne vrijednosti: kulturno istorijski objekti i cjeline, ambijentalno i kulturno vrijedni primjeri ruralnih cjelina ili njihovih djelova, potencijalni arheološki lokaliteti, objekti tehničkog i industrijskog karaktera i brojni segmenti kulturnog pejzaža.

Dobra za koja je pokrenut postupak zaštite - predložena kulturna dobra

U skladu sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara podnijeta je i prihvaćena Inicijativa za uspostavljanje zaštite za dva dobra u zahvatu Plana:

- Most na Tari, Budečevica, Žabljak, Đurđevića Tara, Pljevlja
- Hotel "Durmitor", Žabljak

U opštini Žabljak, uz navedena kulturna dobra, postoji više ambijentalno, kulturno i istorijski značajnih objekata za koje se osnovano pretpostavlja da posjeduju određene kulturne vrijednosti, te je obrađivač planske dokumentacije dužan na njih obratiti posebnu pažnju. Najčešće je riječ o sakralnim objektima, objektima tradicionalne arhitekture, kao i jednom dijelu memorijalnih i drugih spomen-obilježja koja nijesu zaštićena.

Arheološki lokaliteti u opštini Žabljak su sistematizovani nakon rekognosciranja terena. Značaj rekognosciranja odražava se u činjenici da je najveći broj ovih kulturnih dobara prepoznat i definisan u prostoru što omogućava da se u toku procesa planiranja sačuvaju za konačna istraživanja, naučnu obradu, zaštitu i prezentaciju - uključivanje u turističku ponudu.

Na prostorima koji su označeni kao potencijalni arheološki lokaliteti prije početka svake gradnje neophodno je predvidjeti odgovarajuća istraživanja kako bi se na osnovu rezultata mogle odrediti dalje aktivnosti.

Tehnička arhitektura na ovom području značajna sa aspekta očuvanja istorijskih, kulturnih i ambijentalnih vrijednosti predstavljena je u prvom redu ostacima starih puteva i starim mostovima. Uz ostatke karavanskog puta Dubrovnik-Carigrad, kao primjeri tehničke arhitekture su ostaci mostova preko rijeka.

3. Identifikacija područja za koja postoji mogućnost da budu izložena značajnom riziku i karakteristike životne sredine u tim područjima

Cijelo Durmitorsko područje, sa opštinom Žabljak kao regionalnim centrom, ima turističku prepoznatljivost kao područje divnih pejzaža, netaknute prirode, mira i spokoja. Neusklađenost turističkog razvoja i divlje ljepote, zajedno sa neplanskim intervencijama u sred prirodnih resursa žabljacke opštine danas su očigledni za svakog posjetioca.

Planerski cilj je da se ovaj trend potpuno preokrene tako što su definisane zone sa očuvanim prirodnim resursima između izgrađenih naselja i lokaliteta, koji će funkcionisati u skladu sa održivim eko-turističkim principima, okruženi brendiranim poljoprivrednim aktivnostima sa odgovarajućim upravljanjem i zdravom sredinom. Uz stratešku povezanost centara, kapija, prirodnih, istorijskih i kulturnih spomenika svih opština unutar regiona Durmitora, promovisaće se kolaborativan regionalni razvoj i ekonomski rast.

Cjelokupan prostor opštine ID PUP opštine Žabljak je u zaštitnoj zoni (buffer zoni) NP „Durmitor”. Na ovaj način se ne ugrožavaju razvojne mogućnosti područja, ali su ustanovljena odgovarajuća ograničenja u cilju postizanja održivog razvoja i očuvanje prirodnih resursa.

Nelegalna, tj. neformalna izgradnja je ugrozila prigradska naselja Borje, Tepačko Polje, Palež, Pitomine, Motički Gaj, Virak i Pašinu vodu i dovela do stvaranja ambijenta turističke destinacije i doživljaja niskog kvaliteta. ID PUP-a Žabljak predviđaju sanaciju ovih naselja i definišu uslove za legalizaciju neformalnih naselja, u cilju poboljšanja infrastrukturne opremljenosti, kao i ujednačenja i unaprjeđenja ambijentalne slike naselja. Takođe, u prethodnom planskom periodu antropogeni pritisci na području ID PUP-a Žabljak su bili izraženi kroz nesavjesno odlaganje otpada, te je stvoren veći broj nelegalnih odlagališta.

Za postojeće odlagalište komunalnog otpada „Klještine“ urađena je projektna dokumentacija i započeto izvođenje radova u cilju saniranja istog - izgradnja sanitarnog odlagališta. Na postojećem odlagalištu komunalnog otpada urađena je i uslijed nenamjenskog korišćenja sanirana postojeća kada za komunalni otpad. S tim u vezi Budžetom opštine Žabljak za 2022. godinu planirana su sredstva za izgradnju deponije građevinskog otpada, pretovarne stanice i dodatne kade za komunalni otpad.

Prema geodetskom snimku otpad je odložen na površini od oko 6510m². Visina otpada je varijabilna i procjenjuje se na 1,0 do 5,0m u odnosu na površinu okolnog terena. Procjenjuje se, da je do sada na postojećem neuređenom odlagalištu deponovano oko 12000m³ otpada. Otpad nije zbijan prilikom njegovog odlaganja, nego je samo razastiran pomoću buldožera. Isto tako, deponovani otpad se ne prekriva zemljanom ili drugim inertnim materijalom.

Područje postojećeg odlagališta nema uređenu komunalnu infrastrukturu. Za potrebe izgradnje sanitarnog odlagališta potrebno će biti priključenje na komunalnu infrastrukturu. Mogući priključci nalaze se južno od lokacije - reciklažno dvorište Žabljak.

Kompleks odlagališta izgradiće se u dvije glavne faze. U prvoj fazi je najbitnije, da se sanira cijelo područje postojećeg odlagališta, tako da više neće negativno uticati na okolinu.

Sanirano postojeće polje biće površine od 0,22ha i imaće kapacitet prijema starog otpada. Kad se sanira stari otpad pristupiće se izgradnji druge faze polja odlagališta. To polje veliko je 0,16ha i može da primi 7000m³ zbijenog otpada.

Cilj projekta je da se uredi sanitarno odlagalište kapacitete od oko 7000m³ otpada i sanira neuređeno odlagalište na način, da se stari otpad izoluje od okoline.

Predviđeni radovi će se odvijati po sljedećem redoslijedu:

- 1. faza; stari otpad se formira u odlagalište na zapadnom dijelu lokacije (sistem za odvod gasova, izrada prekrivnog rekultivacionog sloja),
- 2. faza; izgradnja odlagališta za novi otpad (planiranje, temeljni slojevi, sistem za procjedne vode, sistem za evakuaciju deponijskog gasa,...)

Za uže područje uređenja polja za odlaganje, pratećih objekata, puteva za održavanje i dovoz otpada rezervisano je oko 1,2ha. Istovremeno sa izgradnjom polja za odlaganje potrebno je obaviti i druge građevinske radove (izgradnja puteva, kanalizacija za procjedne vode, biljni uređaj za prečišćavanje procjednih voda, polje za ozemljavanje mulja na koje će se dovoziti mulj iz postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, ograda, itd.).

Neuređeno odlagalište na Njegovuđi nalazi se u krugu pilane koja je u svojini dijela stranog društva „Karapidis Bross Co Spaik“, a koje se bavi drvoprerađom tako da je otpad isključivo drvnog porijekla (pilotina), zapremine 80.000m³

Pored ovog evidentirana su i sljedeća neuređena odlagališta:

- Bosača (Uljara) - građevinski i komunalni otpad, zapremine 10m³;
- Bosača (Čolova Bosača) - komunalni otpad, zapremine 20m³;
- Pitomine (Macanska poljana) - građevinski otpad, zapremine, 200m³;
- Žabljak (podnožje nekadašnje skakaonice) - komunalni otpad, zapremine 5m³;
- Žabljak (Razvršje) - komunalni otpad, zapremine 30m³ i
- Njegovuđa (kod motela) - komunalni otpad, zapremine 15m³.

U planskom periodu se planira potpuno uklanjanje neuređenih odlagališta otpada („divljih deponija“). Sanacija neuređenih odlagališta izvršiće se ili potpunim izmještanjem otpada sa istih ili djelimičnom sanacijom.

S obzirom da se neuređeno odlagalište Njegovuđa nalazi u krugu pilane koja je u svojini dijela stranog društva „Karapidis Bross Co Spaik“ isto je dužno da izvrši sanaciju odlagališta.

Nedozvoljena sječa šuma je česta na teritoriji Nacionalnog parka i predstavljaj veliki problem, a takođe i krivolov. Potrebno je u budućnosti odlučnije spriječiti ovakve akcije.

Preporuka je da se razmotri vraćanje granica nacionalnog parka u konfiguraciju koja je postojala prije isključivanja 2013. godine, proglasi zaštićenu zonu III na sada isključenom području, kako bi se osiguralo da cjelokupno dobro Svjetske baštine nastavi da uživa benefite odgovarajućeg režima pravne zaštite. Takođe je potrebno da se pokrene postupak za proglašenje tampon zone za prirodno dobro svjetske baštine „Nacionalni park Durmitor“, čiji je osnovni cilj zaštita dobra od antropogenih pritisaka, uzimajući u obzir ekološke i vizuelne aspekte i sve postojeće međunarodne oznake i nacionalne parkove u blizini¹⁹.

¹⁹ Zajednička Savjetodavna misija Centra za svjetsku baštinu i IUCN-a za dobro svjetske baštine „Nacionalni park Durmitor“ (Crna Gora), 31. oktobar - 1. novembar 2019. (januar, 2020.)

Na teritoriji Opštine postoje prirodne znamenitosti i specifičnosti koje nijesu u nekom statusu zaštite, a za koje zbog njihovog značaja za biodiverzitet, predjele i očuvanje pojedinih elemenata životne sredine treba obezbijediti odgovarajući stepen zaštite. Procedura njihovog stavljanja pod zaštitu treba da bude sprovedena u skladu sa *Zakonom o zaštiti prirode* („Službeni list CG“, broj 54/16). ID PUP opštine Žabljak predviđa stavljanje pod zaštitu novih zaštićenih područja prirode kao Ekološki značajnih lokaliteta (EZL).

Ekološki značajni lokaliteti (EZL) su lokaliteti, zone i manje ili veće površine izvan NP „Durmitor“, a od posebnog su značaja: za biodiverzitet područja opštine Žabljak, kao kulturni predio, kao izvor ekosistemskih usluga i za kvalitet površinskih i podzemnih voda. Za Ekološki značajne lokalitete (EZL) dat je prijedlog granice zaštite prirodnog dobra, bez definisanja vrste zaštićenog prirodnog dobra. Neophodno je uraditi Studije zaštite za ova predložena prirodna dobra. Ovim studijama će se bliže definisati zone i režimi zaštite, a u skladu sa njima i eventualna korekcija granica zaštite. U slučaju proglašenja zaštićenih područja važiće uslovi i smjernice zaštite Agencija za zaštitu životne sredine.

Jezera

Kao Ekološki značajni lokaliteti (EZL) štite se sva jezera koja su van granica NP „Durmitor“. Njihov ekološki značaj u smislu zaštite i turizma je višestruk jer su:

- po postanku lednička jezera i da ih u Crnoj Gori nema mnogo,
- zbog klimatskih promjena i antropogenih uticaja ugrožena,
- mjesta (sajtovi) jedinstvenog biodiverziteta flore i faune, rijetke, ugrožene i endemske,
- jedinstven turistički i ekološki motiv.

Vodotoci, stalno i povremeno vlažne livade, pištevine, tresave i ponori na Jezerskoj visoravni

Ovo je predio od Pošćenskog, Ribljeg i Vražjeg jezera prema sjeveru i sjeveroistoku, sve do Bara Žugića, Dobrog Nugla i Paripovog polja. Ekološki značaj im je zbog zaštite, vodosnabdijevanja, navodnjavanja, pojenja stoke i turizma višestruk jer su:

- mjesta (sajtovi) jedinstvenog biodiverziteta flore i faune, rijetke, ugrožene i endemske,
- predio sa izraženim kulturnim pejzažom, kao važnim turističkim motivom,
- hidrološki vrlo važni zato što vode sa ovog područja poniru i dreniraju se prema izvorima u kanjonu rijeke Tare i neophodno je spriječiti zagađenje površinskih i podzemnih voda.

Bare, lokve i jame sa vodom

Pretežno su rasprostranjene na Sinjajevini, a ima ih i u Nadgori, Podgori i Zminici. U smislu zaštite biodiverziteta i poljoprivredne funkcije (kao pojila za stoku) ekološki značaj im je višestruk jer su:

- na Sinjajevini to skoro jedina mjesta, uz vrlo rijetke izvore, gde je moguće napojiti stoku koja je na katunima,

- često mjesta (sajtovi) jedinstvenog biodiverziteta flore i faune, rijetke, ugrožene i endemske, jer uz jezera znaju biti i staništa tritona - mrmoljka (*Triturus* sp.) i druge autohtone rijetke i zaštićene faune.

Pećina i jame - speleološki objekti

Pećine i jame, šivi svijet u njima, kao i geonaslijeđe zakonski već uživaju zaštitu po više osnova, a ekološki značaj u smislu zaštite je i nacionalni i međunarodni zato što su:

- mjesta (sajtovi) jedinstvenog biodiverziteta i staništa rijetke, ugrožene i endemske faune slijepih miševa čije sve vrste su zaštićene na nacionalnom nivou, ali entomofaune gdje se otkrivaju nove vrste, podvrste i varijeteti,
- pećine i jame mjesta jedinstvenog geonaslijeđa u vidu pećinskog nakita, ali često i mjesta sa izuzetnim paleontološkim i arheološkim nalazima.

Izvori i vrela izdašnosti preko 1 l/s

Ekološki značaj po više osnova im je višestruk jer su:

- izvor vodosnabdijevanja vodom za piće, za navodnjavanje i pojenje stoke.
- ovi hidrološki objekti i izvor života flore i faune u rijetkim stalnim i povremenim kratkim vodotokovima, a time i biodiverziteta u njima.

Imajući u vidu postojeću namjenu predmetnog prostora, kao i planirane aktivnosti, može se konstatovati da realizacija Izmjena i dopuna PUP-a opštine Žabljak uključuje određeni rizik po kvalitet pojedinih segmenata predmetnog područja. Namjena planiranih površina u okviru ID PUP-a je sledeća:

- površine naselja,
- poljoprivredne površine,
- šumske površine,
- vodne površine,
- površine tehničke i komunalne infrastrukture,
- površine za specijalne namjene i
- ostale prirodne površine.

Prepoznata ograničenja planskog područja su:

- Nacionalni park „Durmitor“,
- UNESCO Lista Svjetske baštine,
- Kanjonski dio Tare - Svjetski rezervat Biosfere (MAB),
- EMERALD područje,
- IPA i IBA područje,
- tereni u izraženom nagibu,
- vizuelna izloženost,
- neizgrađen predio visoke ranjivosti i
- slabo razvijena hidrotehnička infrastruktura.

Mogući negativni uticaji: Narušavanje ili uništavanje staništa endemičnih vrsta, degradacija livadske vegetacije, krčenje šumske vegetacije, promjena slike predjela, povećan broj turista, prenamjena zemljišta, promjena konfiguracije terena, erozija tla, održivost prirodnih resursa. Koncentracija korisnika predstavlja i rizik za pojavu požara.

Takođe je moguće deponovanje, skladištenje i odlaganje svih vrsta otpada kao i viškova zemlje iz područja gradnje. Svaki vid intervencija predstavlja potencijalnu opasnost za izuzetnu univerzalnu vrijednost dobra.

4. Postojeći problemi u pogledu životne sredine u vezi sa planom

U ID PUP opštine Žabljak su preuzeta planska rješenja iz PPPN za Durmitorsko područje, a područje NP „Durmitor“ će naročito se sprovoditi u skladu sa mjerama definisanim u PPPN za Durmitorsko područje.

Na osnovu raspoloživih podataka i informacija o području obuhvaćenim predmetnim planskim dokumentom, kao problemi u pogledu životne sredine u planskom zahvatu mogu se označiti: prenamjena zemljišta, neplanska izgradnja i slaba infrastrukturna i komunalna opremljenost. Sveukupno, izuzetna univerzalna vrijednost prirodnog dobra je pod značajnim negativnim uticajem. Ključna problemi vezani su za tekući i budući razvoj u samom zahvatu NP Durmitor (područje pod nacionalnom i zaštitom UNSCO-a) kao i u njegovoj blizini. Razvoj turizma dovodi do prekomjerene posjećenosti i razvojnih pritisaka unutar dobra svjetske baštine.

U prethodnom planskom periodu antropogeni pritisci na području ID PUP-a Žabljak su bili izraženi, osim kroz neplansku izgradnju i nesavjesno odlaganje otpada, te je stvoren veći broj nelegalnih odlagališta: Bosača (Uljara), Bosača (Čolova Bosača), Pitomine (Macanska poljana), Žabljak (podnožje nekadašnje skakaonice), Žabljak (Razvršje), Njegovuđa (kod motela).

Negativni uticaji, ograničenog trajanja, mogu se očekivati u toku izgradnje planiranih objekata na predviđenim lokalitetima i potrebne infrastrukture. Ti negativni uticaji su: prašina, izduvni gasovi i buka od rada građevinskih mašina pri izvođenju zemljanih i drugih građevinskih radova. Procjenu količina i koncentracija zagađujućih materija, nivo buke i vibracija moguće je, sa značajnom vjerovatnoćom tačnosti dati u Elaboratima o procjeni uticaja koji će pratiti sledeći nivo projektovanja, a koje će se odnositi na pojedinačne lokalitete.

Tokom ljetnjih mjeseci i požari narušavaju ekosistem Nacionalnog parka. Požar velikih razmjera je zahvatio NP Durmitor 2007. godine. Neophodno je u skladu sa propisima organizovati sistem zaštite od požara i adekvatno se opremiti opremom.

Povećanje broja posjetilaca, koje je iz godine u godinu evidentirano na prostoru koje zahvata predmetni planski dokument, nesumnjivo za sobom povlači i negativne uticaje na životnu sredinu. Povećanjem broja posjetilaca povećava se mogućnost uznemiravanja životinja, ostećenja i branja zaštićenih, endemičnih i rijetkih biljnih vrsta i gijiva, povećava se opasnost od nastanka šumskih požara, kao i količina otpada, saobraćaja, buke i zagađivanje vazduha.

Povećanje broja posjetilaca ima negativan uticaj i na lokalno stanovništvo koje se ogleda kroz napuštanje tradicionalnog načina života (stočarstvo i poljoprivreda) i okretanje ka izgradnji smještajnih kapaciteta i zaposlenja u turizmu, što lokalnom stanovništvu donosi izvjesne ekonomske benefite sa jedne strane, ali sa druge ima za posledicu nestanak livada, pašnjaka i oranica, kao i gubitak tradicionalnog načina života, običaja, zanata i vještina.

Žabljak je centar planinskog turizma u Crnoj Gori. Treba pratiti sprovođenje propisa koji regulišu „pravila ponašanja“ turista i kolekcionara, jer bez ozbiljne kontrole i monitoringa ove aktivnosti mogu ozbiljno da naruše prirodu.

Na osnovu raspoložive literature, u Planu upravljanja NP Durmitor za 2021-2025, je dat uopšten uvid o stanju i ugrožavajućim faktorima florističkog diverziteta NP:

- Prisutni su antropogeni, biološki i klimatski pritisci koji mogu ugroziti diverzitet flore, naročito kada su u pitanju šumski ekosistemi.
- Ugrožena je tresetna flora i borealne endemo-reliktne vrste, usled sukcesivnog gubitka staništa, naročito u zoni Barnog jezera, identifikovana kao Natura habitati: 7140 Prelazne tresave; 7230 Alkalne tresave; 6410 Hidrofilne livade beskoljenke (*Molinia caerulea*)
- Postoji rizik zarastanja pašnjačkih livada, usled sve manjeg pašarenja i košenja. Identifikovane su kao Natura stanišni tip 6520 Planinske livade kosanice.
- Vegetacija vriština, narocito sa borovnicom, je pod pritiskom nelegalnih sakupljača, a ne raspolažemo podacima o stvarnom stanju. Pripada stanišnom tipu 4060 Alpijske i borealne vrištine.

Preglednija slika o stanju značajnih bioloških sistema dobiće se sa uspostavljanjem i definisanjem granica Natura habitata, a time i konkretizovati mjere očuvanja specijskog i stanišnog diverziteta.

Ne postoje podaci na osnovu kojih bi se mogli izvesti zaključci o sakupljanju divlje flore u komercijalne svrhe na prostoru NP Durmitor. Nelegalno ubiranje divlje flore postoji naročito kada su u pitanju šumski plodovi i gljive, ali bez podataka u kojoj mjeri i na kojim lokalitetima, nemamo saznanje o stvarnom stanju na terenu.

Radi bolje kontrole staništa biljnih vrsta koja su pod pritiskom usled ubiranja u komercijalne svrhe, potrebno je kordinisati akcije nadležnih organa (NP, Agencija za zaštitu životne sredine) kojima bi se spriječile ove aktivnosti bez odgovarajućih dozvola.

Takođe, s obzirom na to da nedostaje IUCN Crvena Lista Flore NP Durmitor, istu je u narednom periodu potrebno pripremiti.

Na osnovu poređenja istorijskih podataka i podataka dobijenih novijim istraživanjima, evidentne su promjene u fauni ptica. Te promjene u sastavu populacija, status vrsta i dr. nastale su antropogenim uticajem (direktne ili indirektne aktivnosti) kao i abiotičkim faktorima. Povećano prisustvo čovjeka (turizam i eksploatacija šuma) uslovalo je nestanak nekoliko vrsta ptica na ovom području: vrsta *Bucephala clangula* već 50 godina ne gnijezdi na Durmitorskim jezerima; na Crnom jezeru u novije vrijeme ne gnijezdi niti jedna vrsta vodenih ptica; na Durmitoru se već 40 godina ne gnijezdi *Tetrao tetrix*, koji je naseljavao kanjon Tare i Komarnice.

Od današnjih gnjezdara Durmitora, koje su i najosjetljivije na uznemiravanje i pritisak posjetilaca, a ujedno vezane za kompaktne i velike šumske komplekse, kao već rijetke za ovo područje su vrste *Tetrao urogallus*, *Aegolius funereus*, *Picoides tridactylus*, *Parus monatus*.

Eksplotacijom šuma u kontaktnim zonama NP Durmitor i sanitarnim sječama, koje su ranijem periodu bile u većem obimu, šumska staništa, naročito u okolini Crnog jezera, su izmijenila svoj karakter, što se odrazilo i na pojavu eurivalentnih i sinantropnih vrsta. Sinergijom antropogenih, biotičkih i abiotičkih faktora došlo je do prividnog povećanja diverziteta ornitofaune, ali su samim tim neke autohtone populacije tipične ornitofaune ovog područja redukovane.

Kada je u pitanju antropogeni uticaj na faunu krupnih sisara jedan od najznačajnijih izdvaja se pritisak u smislu lova i krivolova. Lov u lovištima koja se nalaze u kontaktnoj zoni Parka svakako utiče na ekologiju krupnih sisara (brojnost, ponašanje, vitalnost, reproduktivnost itd.) uzimajući u obzir areale aktivnosti populacija ovih vrsta koje

obuhvataju jedinstvenu teritoriju u okviru kontaktne zone i područja Parka. Takođe, u određenoj mjeri prisutan je negativan uticaj u pojedinim zonama Parka uticajem turističkih aktivnosti (u zimskom period korišćenjem motornih sanki, pritisak posjetilaca u određenim zonama parka je veliki i dr.).

Vode

Najveći zagađivači voda na predmetnom području su neprečišćene otpadne vode naselja. Ovaj pritisak na životnu sredinu značajno je rastao prošlih decenija, kao posledica izostanka uravnoteženog/integralnog pristupa razvoju vodovodno-kanalizacionog sistema, odnosno posledica jednostranog razvoja vodovodne mreže kojim se povećala količina otpadnih voda za koje nije istovremeno osiguran kvalitetan sistem zbrinjavanja (odvođenje, prečišćavanja, sa aspekta životne sredine prihvatljivog ispuštanja u krajnji recipijent). Problem je posebno izražen u ljetnom periodu kada količina otpadnih voda raste zbog povećanja broja stanovnika (usled dolaska turista i ljudi iz inostranstva koji se vraćaju u ovaj kraj tokom godišnjih odmora).

Nezanemarivi dio zagađenja dolazi iz difuznih izvora, što uključuje: saobraćaj odnosno isparavanja zagađivača sa saobraćajnica, otpadom zagađenog tla, eksploatacija mineralnih sirovina, poljoprivreda, i razne druge aktivnosti. Posebno vizuelno, ali često i hemijsko-biološko zagađenje voda predstavlja i otpad (komunalni, građevinski, krupni, ...) odbačen u vodotoke. Takvo zagađenje obično se proširi na cijeli nizvodni dio vodotoka, jer ga sama voda raznosi svojim tokom.

Vazduh

Prostor Opštine Žabljak nije značajno opterećen saobraćajem, tako da se ne može govoriti o saobraćaju kao značajnom zagađivaču.

Izvjesno su prisutni i difuzni izvori zagađenja, u prvom redu u formi neadekvatno rješenog pitanja otpada i otpadnih voda ili građevinskih radova većih razmjera.

Neugodan miris i zagađenje vazduha vezano je i uz neadekvatno zbrinut otpad i otpadne vode, odnosno uz prečestu pojavu neispravnih septičkih jama i nelegalnog ispuštanja fekalija, i neuređena odlagališta. Osim zagađenja neugodnim mirisom, otpad je i značajan izvor metana, što uzrokuje akcidente i samozapaljenje. Značajno zagađenje vazduha uzrokovano je i kućnim ložištima (drva, ugalj, naftni derivati).

Zemljište

U skladu sa bilanskom površina saopštenih u ID PUP-a, zaključujemo da je ID PUP-a došlo do smanjenja u odnosu na planska rješenja iz PUP-a opštine Žabljak. Ipak, zauzetost zemljišta u svrhu razvoja ovog područja je značajno. Površine koje će se zauzeti izgradnjom magistralnih saobraćajnica i dijela turističkih objekata utvrdiće se u konkretnim planovima i projektima za te prostore i namjene.

Biološka i pejzažna raznolikost

Sa relativno velikom reljefnom raznolikošću; sa geomorfologijom i hidrologijom; sa dugom istorijom naseljenosti i pejzažne raznolikosti raznim formama kulturnog/antropogenog pejzaža; - područje je za koje se konstatuje da je velike pejzažne i biološke vrijednosti i raznolikosti - na nacionalnom, evropskom i svjetskoj nivou.

S druge strane, treba nažalost utvrditi da je sva ta vrijednost gotovo isključivo posledica prirodnih datosti i nasljeđena baština nekih ranijih vremena, a da su današnji trendovi izrazito negativni i da još uvijek njihova relativna očuvanost iz dana u dan sve manje vrijedi.

Najznačajnije prijetnje biološkoj i pejzažnoj raznolikosti na predmetnom području

Urbanizacija, neplanska, loša planska i bespravna izgradnja	Prenamjena i ireverzibilni gubitak staništa, degradacija okolnog područja (kroz fragmentaciju, zagađenje otpadom, otpadnim vodama, bukom, svjetlošću), prekomjerno širenje građevinskog područja, lociranje građevinskih područja u posebno vrijedne i osjetljive ekosisteme, izgradnja izvan građevinskog područja. Uzurpacija vrlo vrijednih područja izgradnjom kuća za odmor, pojava izgrađenih područja, koja nemaju fizionomiju naselja. Arhitektonski i lokacijski neprikladna izgradnja dovodi do narušavanja strukture tradicionalnih naselja.
Turizam	Posebno vrijedna područja, kao što je NP Durmitor, istovremeno su i turistički najatraktivnija, ali i izložena pritisku od ove djelatnosti. Ukoliko se taj pritisak ne kanališe osiguranom infrastrukturom i organizacijom posjete, neminovni su značajni negativni uticaji.
Saobraćaj	Fragmentacija staništa, buka, uznemiravanje faune, posredni uticaji saobraćajnica (zagađenje vazduha i tla, fragmentacija staništa...).
Intenzivna poljoprivreda	Prenamjena staništa, sječe šuma, uzgoj monokultura, nestajanje autohtonih vrsta i sorti, primjena pesticida, herbicida, uništavanje šumaraka,...
Zagađenje otpadom i otpadnim vodama	Neadekvatna odlagališta otpada - smetlišta s značajnim uticajem na životnu sredinu (procjedne vode, samozapaljenja, neprijatni mirisi, vizuelno zagađenje, ...) Zagađenja kopnenih i podzemnih voda, gradskim i industrijskim otpadnim vodama.

Klimatske promjene

Od izvjesnih uticaja klimatskih promjena, za predmetni prostor relevantni su: podizanje vjerovatnoće, intenziteta, učestalosti, snage šumskih požara zbog porasta temperature; promjene vodnih režima uzrokovane manjim količinama padavina i većim i dužim vrućinama i sušom - posebno u ljetnom razdoblju.

Otpad

Okvirni komentar stanja problematike otpada na predmetnom području je: 1) da je trenutno stanje, posledica višedecenijskog zanemarivanja i pogrešnog postupanja; 2) da trendovi u postupanju sa otpadom nijesu zadovoljavajući; 3) da treba na nivou države da se uspostavi dobro formulisana vizija budućeg cjelovitog, savremenog sistema upravljanja - a ne samo zbrinjavanja - otpada.

Eksploatacija mineralnih sirovina

Okvirno govoreći, radi se o djelatnosti s relativno lošim imidžem i kod stanovništva koje živi u blizini i/ili uz put prema nekom eksploatacijskom polju i kod zaštitara koji brinu o uticaju te djelatnosti na životnu sredinu / pejzaž / prirodu. Razlozi za takav stav otkrivaju se (i postaju razumljivi) već i na osnovi površnog uvida u stanje na terenu koje karakteriše: i) kamenolomi u prostoru locirani i korišćeni bez svijesti i nastojanja da se minimizira destrukcija pejzaža; ii) kamenolomi u blizini naselja; iii) kamenolomi koji

ugrožavaju hidrološki režim strateških izvora vode za vodosnabdijevanje; iv) transport otkopane mineralne sirovine saobraćajnicama koje prolaze kroz naselja; v) napuštena, a nikada sanirana eksploatacijska polja.

Šume

Najznačajnija ugrožavanja šuma su: u prvom redu 1) neadekvatna sječa, požari i njima narušeni vegetacijski pokrov, zbog čega se pojačava erozija tla čime se velika područja šumskog zemljišta dugoročno degradiraju; 2) loše upravljanje (uglavnom) privatnim šumama; 3) na pojedinim, uglavnom najatraktivnijim lokalitetima, izražena prenamjena u građevinska ili poljoprivredna područja; 4) opšti nedostatak motivacije za upravljanje šumama (zbog nepostojanja direktne, već prvenstveno indirektno koristi kroz opšte korisne funkcije

Predjeli (pejzažne karakteristike)

Karakter predjela je dosljedna i jasna šema predionih elemenata koja predio čini prepoznatljivim, drugačijim u odnosu na ostale. U odnosu na karakter izdvajaju se različiti tipovi predjela. Svaki predioni tip je rezultat fizičkih, društvenih i ekoloških uticaja.

Prikaz indikatora "kvaliteta predjela" pripremljen je na osnovu vrednovanja predjela. Vrednovanje predionih područja znači odrediti vitalnost (prirodnu i ekonomsku), doživljajnu vrijednost (ljepotu) i stabilnost (zdravlje) predjela (Marušić, 1998.).

Mjerila za vrednovanje su: prirodna očuvanost, raznolikost, prostorni red, harmoničnost i identitske karakteristike.

JPNPCG i NP Durmitor su u skladu sa svojim mogućnostima i zakonskim procedurama pomogali lokalnoj zajednici kroz različite forme i oblike (od obezbjeđivanja lokalnog stanovništva drvima za ogrijev, sanaciji lokalnih puteva, omogućavanju adekvatnog ambijenta za efikasnije poslovanje određenih subjekata koji se bave turizmom i dr).

JPNPCG i NP Durmitor su u saradnji sa domaćim i međunarodnim institucijama i organizacijama sprovodili ekološke i edukativne manifestacije sa ciljem unaprijeđenja svijesti o značaju vrijednosti parka i prirode. Evidentno je smanjen prethodni jaz na realaciji upravljač-lokalne zajednice i uspostavljen partnerski odnos u brojnim segmentima. U saradnji sa Upravom policije, i nadležnim državnim inspekcijama ostvareni su vidljivi rezultati na kontroli i sprječavanju svih protivpravnih aktivnosti. Obezbijeđeno je (u skladu sa zakonom) participiranje lokalne zajednice u procesima donošenja planova i njihove implementacije u praksi.²⁰

²⁰ Plan upravljanja NP Durmitor, 2021-2025

5. Opšti i posebni ciljeve zaštite životne sredine i izbor indikatora

Crna Gora ima osnovne akte, kao što su Ustav, Strategija održivog razvoja, Zakon o zaštiti životne sredine, koji omogućuju da se zaštiti životna sredina i integrišu ekološki faktori u cilju postizanja održivog razvoja.

I ako u Crnoj Gori postoji dugo iskustvo u planiranju namjene prostora, postupak izrade i donošenja prostornih planova je imao niz slabosti. Rezultat toga su izraženi negativni trendovi u upravljanju prostorom, koji se prvenstveno manifestuju kroz promjenu namjene prostora, neplansku ili nelegalnu (divlju) izgradnju, i nekontrolisanu urbanizaciju. Time se trajno narušavaju prirodne vrijednosti i pejzažne cjeline koji čine nasljeđe Crne Gore i njeno jedinstveno obilježje kao ekološke države.

Strateški ciljevi zaštite životne sredine predstavljaju faktore očuvanja ekološkog integriteta prostora, odnosno racionalnog korišćenja prirodnih resursa i zaštite životne sredine.

Osnovni cilj izrade strateške procjene je obezbjeđivanje da pitanja životne sredine, uključujući i zdravlje ljudi, budu potpuno uzeta u obzir prilikom razvoja, radi obezbjeđivanja održivog razvoja, obezbjeđivanje učešća javnosti, kao i unapređivanja nivoa zaštite zdravlja ljudi i životne sredine.

Prostornim planom Crne Gore i Nacionalnom strategijom održivog razvoja definisani su opšti ciljevi u oblasti zaštite životne sredine - očuvanje kvaliteta životne sredine, kao i očuvanje i unapređenje prirodnih vrijednosti, posebnosti prostora i kulturno-istorijske baštine Crne Gore.

Opšti i posebni ciljevi zaštite životne sredine ustanovljeni na državnom nivou, koji su od značaja za Plan, su određeni na osnovu sledećih relevantnih dokumenata usvojenim na državnom nivou:

- Prostorni plan Crne Gore do 2020-PPCG ("Sl. list CG" br. 24/08, 44/12);
- Nacionalna strategija održivog razvoja Crne Gore do 2030. godine;
- Nacionalna strategija regionalnog razvoja Crne Gore;
- Prostorni plan posebne namjene za Durmitorsko područje;
- Strategija razvoja turizma Crne Gore;
- Strategija razvoje energetike do 2025.
- Strategija razvoja elektronskih komunikacija
- Strategija zaštite od jonizujućeg zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom.

Konvencije

- Konvencija o biološkoj raznovrsnosti („Sl.list SRJ-Međunarodni ugovori, br.11/01-28")
- Pariska konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine,
- Konvencija UN (Rio) o biološkom diverzitetu,
- Konvencija o vlažnim područjima (Ramsar Konvencija) ("Sl. list SFRJ", br. 09/77-675)
- Konvencija o prekograničnom zagađenju vazduha na velikim udaljenostima ("Sl. List SFRJ", br. 11/86-3)

- Konvencija o procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu (ESPOO Konvencija) ("Sl. List CG" br. 08/08-27)
- Protokol o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu ("Sl. list CG" - Međunarodni ugovori, br. 2/2009-19)
- Konvencija o dostupnosti informacija u oblasti životne sredine, učešću javnosti u donošenju odluka i dostupnosti pravosuđa o pitanjima koja se tiču životne sredine (Arhuska Konvencija) ("Sl. list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 03/09 od 31.07.2009)
- Kyoto protokol Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama,
- Bečka konvencija o zaštiti ozonskog omotača,
- Montrealski protokol o tvarima koje oštećuju ozonski sloj, i
- Konvencija o globalnoj zaštiti od dezertifikacije.
- Evropska konvencija o zaštiti arheološkog nasleđa,
- Konvencija za zaštitu arhitektonskog nasleđa Evrope,
- Aarhus konvencija o pristupu informacijama, učešću javnosti u donošenju odluka i pristup pravosuđu u oblasti životne sredine,
- Espoo konvencija o prekograničnom uticaju,
- Konvencija Savjeta Evrope o vrijednosti kulturnog nasljeđa za društvo,
- Sporazum o formiranju energetske zajednice.

Nacionalna legislativa

Opšti propisi

- Zakon o životnoj sredini („Službeni list“ CG, br. 52/16);
- Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu („Službeni list“ RCG, br. 80/05, 59/11 i 52/16);
- Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu („Službeni list“ CG, br. 75/18);
- Zakon o vodama („Sl. list Crne Gore“, br. 27/07, 32/11, 47/11 i 52/16)
- Zakon o upravljanju komunalnim otpadnim vodama („Sl. list Crne Gore“, br. 02/17);
- Zakon o upravljanju otpadom („Sl. list Crne Gore“ br. 64/11 i 39/16)
- Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini („Sl. list Crne Gore“, br. 28/11 i 1/14)
- Zakon o zaštiti vazduha („Sl. list Crne Gore“, br. 25/10, 40/11, 43/15)
- Zakon o komunalnim djelatnostima („Sl. list RCG“, br. 12/95)
- Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja i radiacione sigurnosti („Sl. list Crne Gore“, br. 56/09, 58/09 i 40/11).
- Uredba o visini naknada, načinu obračuna i plaćanja naknada zbog zagađivanja životne sredine („Sl. list Crne Gore“, br. 64/09);
- Uredbu o popisu vrsta opasnih materija, dozvoljenim količinama i kriterijumima za kategorizaciju opasnih materija („Sl. list Crne Gore“, br. 05/11);
- Odluka o određivanju voda od značaja za Crnu Goru („Sl. list Crne Gore“, br. 9/08 i 28/09);
- Pravilnik o kvalitetu i sanitarno-tehničkim uslovima za ispuštanje otpadnih voda u recipijent i javnu kanalizaciju, načinu i postupku u ispitivanja kvaliteta otpadnih

voda, minimalnom broju ispitivanja i sadržaju izvještaja o utvrđenom kvalitetu otpadnih voda („Sl. list CG“, br. 56/19);

- Uredba o sadržaju i načinu pripreme plana upravljanja vodama na vodnom području riječnog sliva ili na njegovom dijelu („Sl. list Crne Gore“, br. 39/09);
- Pravilnik o graničnim vrijednostima buke u životnoj sredini, načinu utvrđivanja indikatora buke i akustičkih zona i metodama ocjenjivanja štetnih efekata buke („Sl. list Crne Gore“, br. 60/11)
- Uredba o graničnim vrijednostima emisija zagađujućih materija u vazduh iz stacionarnih izvora („Sl. list Crne Gore“, br. 10/11)

Globalni ciljevi prostornog razvoja regionalnog značaja su:

- unapređenje kvaliteta života,
- očuvanje prirodne, spomeničke i druge baštine,
- ostvarenje skladnog demografskog razvoja,
- osiguranje prostornih pretpostavki za rast i razvoj manjih i malih razvojnih središta,
- maksimalno korišćenje prednosti geosaobraćajnog položaja,
- razvoj tehničke i komunalne infrastrukture,
- razvoj društvene infrastrukture i servisno-uslužnih djelatnosti,
- podizanje standarda javnih usluga,
- razvoj poljoprivrednih resursa i djelatnosti,
- poboljšanje režima zaštite prirode.

Razvoj naselja i infrastrukturnih sistema

Naprijed utvrđeni cilj moguće je ostvariti:

- putem uspješnih ekonomskih programa iz domene tercijarnih i kvartarnih djelatnosti,
- stimulativnom politikom demografske obnove,
- osmišljenom politikom protoka kapitala,
- izgradnjom komunalne, saobraćajne i socijalne infrastrukture.

To su preduslovi razvoja, u kojem se putem otvaranja novih radnih mjesta zadržava domicilno stanovništvo što u konačnosti znači i demografsku obnovu prostora.

Razvoj infrastrukturnih sistema vezan je za:

- osiguranje i zaštita dovoljne količine kvalitetne pitke vode,
- planiranje kvalitetnih sistema odvođenja otpadnih voda,
- razvoj telekomunikacionog sistema,
- razvoj elektroenergetskog sistema,
- razvoj, tj. korišćenje alternativnih izvora energije,
- zbrinjavanjem otpada u skladu sa propisima.

Racionalno korišćenje prirodnih izvora

Ciljevi zaštite i racionalnog korišćenja posebno vrijednih resursa su:

- očuvanje čitavog prostora voda i mora od svih negativnih uticaja i zagađivača koji bi mogli poremetiti biološku ravnotežu,

- očuvanje vazduha od svih negativnih uticaja i zagađivača,
- zaštita i očuvanje svih poljoprivrednih i šumskih prostora.

Na osnovu gore navedenih opštih ciljeva zaštite životne sredine, uzimajući u obzir sadašnje stanje u prostoru utvrđeni su slijedeći posebni ciljevi zaštite životne sredine po pojedinim područjima/elementima životne sredine.

Ciljevi se odnose na obezbjeđenje uslova za ograničeno, razumno i održivo gazdovanje živom i neživom prirodom, očuvanje ekološke stabilnosti prirode, količine i kvaliteta prirodnih bogatstava i sprječavanje opasnosti i rizika po životnu sredinu.

Opšti ciljevi zaštite životne sredine koji se odnose na prsotor obuhvata predmetnog Plana i važni su za realizaciju predmetnog Plana, datih i u Nacionalnoj strategiji održivog razvoja, izdvajaju se:

- Unaprijeđenje kvaliteta segmenata životne sredine;
- Održivi turistički razvoj, zasnovan na poštovanju prirodnih specifičnosti datog prostora;
- pažljivo upravljanje i očuvanje (u najvećoj mogućoj mjeri) neobnovljivih resursa;
- racionalna/održiva upotreba energije i prirodnih resursa (vode, zemljišta, šuma, itd.);
- minimiziranje otpada, efikasno sprečavanje i kontrola zagađenja i minimiziranje ekoloških rizika;
- primjena principa predostrožnosti, tj. zahtjeva da se očuva prirodna ravnoteža u okolnostima kada nema pouzdanih informacija o određenom problemu;
- primjena principa ekološke kompenzacije - ako se ne mogu izbjeći negativni efekti na fizičke karakteristike područja sa velikim vrijednostima biološkog diverziteta ili diverziteta prirodnih predjela, onda treba postići balans pomoću mjera zaštite i konzervacije;
- poštovanje ekološkog integriteta - treba zaštititi ekološke procese od kojih zavisi opstanak vrsta, kao i staništa od kojih zavisi njihov opstanak;
- obezbjeđenje restauracije i ponovnog stvaranja/obnavljanja - gdje je to moguće, biodiverzitet i diverzitet prirodnih predjela, treba da bude restauriran ili/i ponovo stvoren, uključujući mjere za rehabilitaciju i reintrodukciju ugroženih vrsta;
- izbor najboljih tehnologija koje su na raspolaganju i najboljih primjera iz prakse za zaštitu životne sredine;
- primjena principa pažljivog donošenja odluka, na osnovu najboljih mogućih dostupnih informacija;
- obezbjeđenje učešća svih zainteresovanih strana u procese odlučivanja o ključnim pitanjima životne sredine vezanih za projekat (centralne i lokalne vlasti, nevladine organizacije, privatni/poslovni sektor, profesionalne organizacije, sindikat), uz izgradnju dijaloga i povjerenja i uz razvoj društvenog kapitala;
- zaštita kulturnog identiteta područja.

Posebni ciljevi strateške procjene uticaja i njihovi indikatori

Posebni ciljevi strateške procjene predstavljaju razradu opštih ciljeva i definišu se na osnovu sagledanih problema i zahteva za zaštitu životne sredine na nacionalnom,

regionalnom i lokalnom nivou. Za svaki od postavljenih posebnih ciljeva strateške procjene definisani su indikatori u odnosu na koje se ocjenjuju planska rješenja.

Posebni ciljevi SPU predstavljaju konkretan, dijelom i kvantifikovan iskaz i razradu formulisanih opštih ciljeva SPU datih u obliku smjernica za promjenu i akcija kojima će se te promjene izvesti. Oni treba da obezbjede subjektima odlučivanja jasnu i mjerodavnu sliku o suštinskom odgovorima na pitanje: da li plan doprinosi ciljevima zaštite životne sredine ili je u konfliktu sa njima. Na osnovu definisanih posebnih ciljeva vrši se izbor odgovarajućih indikatora koji će se koristiti u izradi strateške procjene uticaja na životnu sredinu. Indikatori stanja životne sredine predstavljaju veoma bitan segment u okviru izrade ekoloških studija i planskih dokumenata. Indikatori su veoma prikladni za mjerenje i ocjenjivanje planskih rješenja sa stanovišta mogućih šteta u životnoj sredini kao i za utvrđivanje nepovoljnih uticaja koje treba smanjiti ili eliminisati. Svrha njihovog korišćenja je u usmjeravanju planskih rješenja ka ostvarenju ciljeva koji se postavljaju.

Posebni ciljevi zaštite životne sredine na području obuhvaćenom predmetnim planskim dokumentom utvrđeni su na osnovu analize postojećeg stanja, a u skladu sa opštim ciljevima i načelima zaštite životne sredine i izdvojeni su kao sljedeći:

- održiv način korišćenja prostora, u smislu proširenja i revitalizacije postojećih infrastrukturnih i drugih objekata u mjeri koja neće narušiti postojeći kvalitet segmenata životne sredine;
- zaštita i očuvanje kvaliteta podzemnih voda;
- zaštita i očuvanje kvaliteta površinskih voda;
- zaštita i očuvanje kvaliteta vazduha;
- uspostavljanje adekvatnog sistema za odvod i tretman otpadnih voda;
- sanacija i unaprijeđenje stanja izvornih zelenih površina;
- očuvanje postojećih vrijednih prirodnih karakteristike koje svrstavaju prostor u zaštićeno područje NP „Durmitor“;
- očuvanje jezera, vodotoka i biodiverziteta rijeke Tare i njenih pritoka;
- očuvanje i poboljšanje pejzažnih karakteristika;
- uspostavljanje usaglašenog i racionalnog odnosa saobraćajnih i poslovnih struktura i postojećeg prirodnog kapaciteta predmetnog područja
- Smanjenje emisije u vazduhu u okviru graničnih vrijednosti zagađenja u skladu sa Zakonom o zaštiti vazduha ("Službeni list Crne Gore", br. 25/10, 40/11, 43/15, 73/19) i Uredbom o utvrđivanju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta vazduha ("Službeni list Crne Gore", br. 25/12)
- Smanjenje zagađivanja zemljišta unosom opasnih i štetnih materija na nivo definisan Pravilnikom o dozvoljenim količinama opasnih i štetnih materija u zemljištu i metodama za njihovo ispitivanje („Službeni list Republike Crne Gore“, br. 18/97)
- Smanjenje uticaja realizacije ID PUP-a Žabljak na biodiverzitet ovog područja, a posebno zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta i drugih prirodnih vrijednosti
- Racionalna potrošnja vode za piće
- Kontrola sakupljanja i tretmana otpadnih voda prema Pravilnikom o kvalitetu i sanitarno-tehničkim uslovima za ispuštanje otpadnih voda u recipijent i javnu kanalizaciju, načinu i postupku ispitivanja kvaliteta otpadnih voda, minimalnom

broju ispitivanja i sadržaju izvještaja o utvrđenom kvalitetu otpadnih voda („Službeni list Crne Gore“, br. 056/19)

- Opterećenje životne sredine bukom u okviru dozvoljenih vrijednosti prema Pravilniku o graničnim vrijednostima nivoa buke u životnoj sredini („Službeni list Crne Gore“, br. 20/19, 42/19)
- Upravljanje otpadom u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom („Službeni list Crne Gore“, br. 64/11, 39/16), Državnim i Lokalnim planom upravljanja otpadom.
- Sanacija nelegalnih odlagališta na teritoriji Opštine Žabljak, uključujući i odlagalište „Kliještine“.

6. Moguće značajne posljedice po zdravlje ljudi i životnu sredinu

Zaštita životne sredine je jedan od prvorazrednih društvenih zadataka. Danas prisutne negativne posljedice uglavnom su posledica pogrešno planirane izgradnje naselja, saobraćajnih sistema i infrastrukturnih sistema, nekontrolisane i neadekvatne upotrebe energije, neadekvatnog postupanja s otpadom, kao i nepoznavanja osnovnih zakonitosti iz domena životne sredine

Cilj izrade strateške procjene uticaja predmetnog liD Plana na životnu sredinu je sagledavanje mogućih negativnih uticaja na kvalitet životne sredine i predviđenih mjera za njihovo smanjenje, odnosno dovođenje u prihvatljive okvire ne stvarajući konflikte u prostoru i vodeći računa o kapacitetu životne sredine na posmatranom prostoru. Da bi se postavljeni ciljevi ostvarili, potrebno je sagledati Planom predviđene aktivnosti i mjere za smanjenje potencijalno negativnih uticaja.

Predmetne Izmjene i dopune Plana će predstavljati okvir za razvoj Opštine Žabljak, a moguće promjene kvaliteta životne sredine po svojim karakteristikama, intenzitetu i prostornom rasprostranju ne bi trebalo da imaju veliki negativan uticaj, pogotovo ne u odnosu na postojeće stanje životne sredine, ali svakako mogu negativno uticati na opštu nepovoljnu sliku na području predmetnog Plana pa ih je u tom kontekstu neophodno analizirati.

U strateškoj procjeni, akcenat nije stavljen isključivo na analizu planskih rješenja koja mogu implicirati negativne uticaje i trendove, već i na ona planska rješenja koja doprinose zaštiti životne sredine i podizanju kvaliteta života na posmatranom prostoru.

Nakon što su identifikovani mogući uticaji, izvršeno je njihovo vrednovanje (evaluacija) i određen značaj. Značaj uticaja je procijenjen u odnosu na veličinu (intenzitet) uticaja. Vrednovanje je vršeno primjenom indikatora koji su utvrđeni iz posebnih i opštih ciljeva zaštite životne sredine.

Prikaz uticaja je označen na sledeći način:

	- Izuzetno jak negativan uticaj
	- Jak negativan uticaj
	- Umjeren negativan uticaj
	- Slab negativan uticaj
	- Pozitivan uticaj

Uticaji su u zavisnosti od ponavljanja klasifikovani kao reverzibilni i ireverzibilni.

INSTITUT ZA RAZVOJ I ISTRAŽIVANJA U OBLASTI ZAŠTITE NA RADU
- Sektor za ekologiju -
PODGORICA

Cetinjski put b.b., Podgorica, tel.: 020/265-279; 265-550; fax.: 020/265-269; www.iti.co.me; office@iti.co.me

Parametri životne sredine	Prepoznati uticaji	Ocjena uticaja	Karakter
Zemljište	Zauzimanje zemljišta za potrebe izgradnje saobraćajnica	Jak negativan uticaj	Ireverzibilan
	Zauzimanje poljoprivrednog zemljišta za potrebe stambenih i turističkih objekata	Jak negativan uticaj	Ireverzibilan
	Zauzimanje zemljišta uslijed nelegalne gradnje.	Izuzetno jak negativan uticaj	Irevirzibilan
	Uticaj na fragmentaciju poljoprivrednih površina i područja od posebnog ekonomskog značaja uslijed povećane izgradnje u fazi realizacije prostornog plana.	Umjeren negativan uticaj	Ireverzibilan
	Pažljivo planiranje slobodnih površina u cilju zaštite pejzažnih i prirodnih vrijednost slobodnog zemljišta uz poštovanje principa održivog razvoja	Pozitivan uticaj	Ireverzibilan
	Uticaji nastali neadekvatnim upravljanjem otpadom kroz odlaganje otpada na neuređene deponije u obuhvatu plana.	Jak negativan uticaj	Reverzibilan
Vazduh	Emisija zagađujućih materija usled izvođenja građevinskih radova, a koje imaju štetno dejstvo na ekosisteme i biodiverzitet.	Umjeren negativan uticaj	Reverzibilan
	Emisija zagađujućih čestica kao posledica sagorijevanja drveta i foslonih goriva tokom grijene sezone a usled povećanja turističkih kapaciteta kao i inteziviranje urbanizacije prostora u obuhvatu Plana.	Umjeren negativan uticaj	Ireverzibilan
	Emisija zagađujućih materija usled povećanja intenziteta svih vidova saobraćaja uslijed korišćenja fosilnih goriva.	Umjeren negativan uticaj	Ireverzibilan
Klima	Emisije gasova sa efektom staklene bašte.	Slab negativan uticaj	Reverzibilan
	Razvoj obnovljivih izvora energije	Pozitivan uticaj	Reverzibilan
Vode	Zamućenje površinskih i podzemnih voda usled izgradnje	Slab negativan uticaj	Reverzibilan
	Povećanje količine otpadnih voda uslijed razvoja	Jak negativan uticaj	Reverzibilan
	Priključenje objekata na kanalizacionu mrežu	Pozitivan uticaj	Reverzibilan
	Izgradnja uređaja za tretman voda	Pozitivan uticaj	Reverzibilan
	Uticaj štetnih i opasnih materija na kvalitet površinskih i podzemnih voda u slučaju ispiranja materija sa saobraćajnica, gradilišta, nelegalnih i neuređenih odlagališta	Jak negativan uticaj	Reverzibilan
	Uticaj štetnih i opasnih materija na kvalitet površinskih i podzemnih voda u slučaju akcidenta (prolivanje opasnih i štetnih materija) sa gradilišta	Jak negativan uticaj	Reverzibilan
	Uticaj na podzemne vode i kvalitet vode za piće usled neadekvatnog upravljanja otpadnim vodama kao i usled povećanja	Jak negativan uticaj	Reverzibilan

INSTITUT ZA RAZVOJ I ISTRAŽIVANJA U OBLASTI ZAŠTITE NA RADU
- Sektor za ekologiju -
PODGORICA

Cetinjski put b.b., Podgorica, tel.: 020/265-279; 265-550; fax.: 020/265-269; www.iti.co.me; office@iti.co.me

	urbanizacije prostora u obuhvatu Plana.		
Biodiverzitet i zaštićena područja	Uticaj na fragmentaciju staništa uslijed gradnje za potrebe razvoja infrastrukture, turizma, povećanje stepena urbanizacije.	Jak negativan uticaj	Ireverzibilan
	Uticaj na migracije divljih životinja uslijed povećanog obima aktivnosti.	Jak negativan uticaj	Ireverzibilan
	Uticaj na područja od posebnog značaja usred povećanja urbanizacije nastale izgradnjom turističkih objekata	Jak negativan uticaj	Ireverzibilan
	Gubitak staništa usled zauzimanja prostora radi izgradnje saobraćajne infrastrukture, turističkih objekata kao i usled opšteg povećanja stepena urbanizacije u obuhvatu Plana.	Jak negativan uticaj	Ireverzibilan
	Unos alohtonih vrsta kao i mogućnost useljavanja invazivnih vrsta na prirodna područja koja su poremećena realizacijom planskih aktivnosti.	Jak negativan uticaj	Reverzibilan
	Povećanje broja posjetilaca u zaštićenim područjima	Jak negativan uticaj	Reverzibilan
Zdravlje ljudi	Kvalitet vazduha: Uticaj na zdravlje respiratornih organa u slučaju povećane emisije zagađujućih materija.	Slab negativan uticaj	Reverzibilan
	Buka: Uticaj usled povećanja buke usljed izvođenja građevinskih radova.	Slab negativan uticaj	Reverzibilan
	Elektromagnetno zračenje: Uticaj ne može biti procenjen na nivou strateške procjene uticaja Uticaj na kvalitet voda: - Uticaj na zdravlje usled pogoršanja kvaliteta vode. - Dodatne potrebe pijaće vode nastale usled ukupnog povećanja stanovništva kao i povećanja broja turista koji borave u obuhvatu Plana.	Slab negativan uticaj	Reverzibilan
Lokalno Stanovništvo	Uticaj na planiranje prostora i izgradnju infrastrukture	Pozitivan uticaj	Reverzibilan
	Uticaj na životni standard stanovništva	Pozitivan uticaj	Reverzibilan
	Uticaj na razvoj privrednih djelatnosti	Pozitivan uticaj	Reverzibilan
Kulturna dobra	Uticaj na kulturna dobra u obuhvatu Plana.	Pozitivan uticaj	Reverzibilan
Pejzaž	Uticaj na promjene pejzaža i kvalitet vizura uslijed nelegalne gradnje.	Izuzetno jak negativan uticaj	Irevirzibilan
	Uticaj na promjene pejzaža i kvalitet vizura uslijed gradnje velikih turističkih kompleksa	Izuzetno jak negativan uticaj	Irevirzibilan
	Uticaj na promjene pejzaža usled izgradnje novih staza i skijališta	Izuzetno jak negativan uticaj	Irevirzibilan
	Uticaj na promjene pejzaža i kvalitet vizura uslijed dodatne urbanizacije i razvoja novih smještajnih kapaciteta.	Jak negativan uticaj	Irevirzibilan

U prethodnoj tabeli je dat je pregled prepoznatih uticaja koje planirane Izmjene i dopune PUP-a opštine Žabljak mogu imati na pojedine segmente životne sredine. Pored toga, s obzirom na važnost problematike zaštite prostora, zemljišta, šuma i biodiverziteta posebno ističemo uticaje vezane za zaštitu zaštićenih područja i uticaje planirane izgradnje usled čega dolazi do smanjenja poljoprivrednih površina.

Sva buduća izgradnja odvijće se uz uvažavanje načela održivog razvoja, energetske efikasnosti, zaštite graditeljskog i kulturnog nasljeđa, zaštitu predjela, kulturnog i prirodnog pejzaža, topografije terena i vizura. Razvoj će se, najvećim dijelom, odvijati na gradskom području Žabljacka i okolnim prigradskim naseljima i selima.

Razvoj i izgradnja su planirani na prostorima u okviru granica postojećih naselja („brownfield”), sa naglaskom na sanaciju-modernizaciju i umjerenu dogradnju stambenog fonda, izgradnju privrednih kapaciteta manjeg obima, u prvom redu mini farmi, kao i na novim lokacijama određenim za proizvodnu i turističku namjenu („greenfield”). U skladu sa bilansom površina saopštenih u ID PUP-a, zaključujemo da je ID PUP-a došlo do smanjenja u odnosu na planska rješenja iz PUP-a opštine Žabljak. Ipak, zauzetost zemljišta u svrhu razvoja ovog područja je veliko. Koncept održivog razvoja podrazumijeva kontrolu izgradnje, kako u urbanizovanim djelovima Opštine, tako i na seoskom području. Demografske projekcije indikuju mali porast stanovništva u dijelu seoskog područja opštine Žabljak do 2031. godine, pa je, shodno tome, realno očekivati da na ovom području ne postoji potreba za značajnijim obimom izgradnje stambenih objekata. Međutim, veliki su pritisci za izgradnju vikend naselja i komplemetranog turističkog smještaja. U planiranoj organizaciji prostora najznačajniju ulogu imaće uže gradsko područje Žabljacka, kao administrativno središte Opštine i centra Durmitorskog područja. Razvoj će se, najvećim dijelom, odvijati na gradskom području Žabljacka i okolnim prigradskim naseljima i selima. Jedno od osnovnih opredjeljenja je smanjenje šeme razuđene izgradnje i urbana konsolidacija, odnosno uspostavljanje strogih granica rasta oko postojećih naselja (što direktno utiče na zauzetost zemljišta). Izgradnjom objekata treba da se postigne efikasnije korišćene zemljište u okviru postojećih građevinskih područja, stvaranje ujednačenog arhitektonskog ambijenta u skladu sa nasljeđenom tradicijom, uključujući značajnije učešće zelenih površina. Površine koje će se zauzeti izgradnjom magistralnih saobraćajnica i dijela turističkih objekata utvrdiće se u konkretnim planovima i projektima za te prostore i namjene.

Prenamjena zemljišta utiče na fizičku strukturu zemljišta. Uticaj na fizičku strukturu zemljišta proporcionalna je veličini koeficijenta zauzetosti turističkih i infrastrukturnih objekata. Proces fizičkog uništavanja tla odnosno proces njegove destrukcije je mnogo teži oblik gdje dolazi do potpunog uništenja zemljišta. Tako npr. kod nepravilnog zasijecanja padine može doći do pojave nestabilnosti u smislu odrona/klizanja ili osipanja. Na strminama i obroncima, usljed zasijecanja terena terena može doći do pronicanje vode u masu, što može u određenim uslovima rezultirati erozijom okolnog zemljišta ili destabilizacijom kosina. Cjelokupni uticaj plana na kvalitet i fizičku strukturu zemljišta se uglavnom ocjenjuje kao jako negativan.

Planskim riješenjem se predviđa izgradnja saobraćajnica i drugih objekata. S obzirom na funkcionisanje kao što je turistički centar, očekuje se (naročito) u ljetnjem i zimskom period veliki broj turista. Usljed povećanja saobraćajnog prometa implementacijom plana očekuje se povećana emisija i koncentracija štetnih štetnih gasova. Rizik povećane

emisije štetnih gasova iz saobraćaja biće izražen tokom turističke sezone. Implementacijom plana očekuje se i emisija štetnih gasova iz individualnih ložišta u i tokom radova na izgradnji objekata (prašina, dim, čađ) . Plan nije predvidio centralizovan sistem grijanja. Ovaj uticaj na vazduh je označen kao umjereno negativan.

Planom su date smjernice za upotrebu obnovljivih izvora i racionalna potrošnju energije što će imati slab negativan do pozitivan uticaj na klimu.

U skladu sa postojanjem nezavisnih vodovodnih sistema, a po uslovima konfiguracije terena i geološkog sklopa, Planom je osim PPOV Klještine, predviđen razvoj nezavisnih kanalizacionih sistema:

- za područja Njegovuđe, sa Zminicom i priključenjem Suvodola;
- za područje Tepca; sistem se završava malim PPOV;
- za područje Pitomine;
- za područje: Pašina Voda, Virak, Pošćenski Kraj, Novakovići;

koji se završavaju postrojenjima za prečišćavanje otpadnih voda. Dakle, Planom je predviđeno da se u narednom periodu potpuno isključe septičke jame na područjima gdje ne postoji ili nije predviđen razvoj infrastrukture za odvođenje otpadnih voda. Atmosferska kanalizacija će se prije upuštanja u recipijente tretirati separatorima naftinih derivata. Planiranje prikupljanja i prečišćavanja otpadnih voda predstavlja pozitivan uticaj plana.

Realizacija plana će uticati i na floru i faunu kroz degradaciju prirodnih staništa uslijed gradnje za potrebe razvoja infrastrukture, turizma, povećanje stepana urbanizacije. Gubitak staništa proporcionalan je površini za izgradnju objekata/saobraćajnih površina i sl. Očekuje se smanjenje površina pod autohtonom vegetacijom. Ovaj uticaj će biti naročito izražen na livadsku vegetaciju, ali i na šumsku vegetaciju jer se planom predviđa izgradnja skijališta. Uslov za definisanje lokacije novog skijališta je detaljno ispitivanje mogućnosti izgradnje skijališnih zona - skijališta (klimatske prilike, analiza fiziografskih karakteristika terena. U slučaju privođenja namjeni novog skijališta, ova površina se detaljnije razrađuju kroz urbanistički projekat (UP). Takođe se očekuje uticaj na šumsku vegetaciju usljed rekonstrukcije postojećih skijališta/žičara. Povećan nivo buke na skijalištu i turističkim naseljima može izazvati napuštanje staništa faune. Košenje i đubrenje skijaških površina može mijenjati karakter staništa do te mjere da postaju za neke vrste potpuno neprihvatljiva. Povećanje broja posjetilaca u zaštićenim područjima značajno utiče na biodiverzitet. Navedeni uticaji se označavaju kao jako negativni.

Realizacija planskih aktivnosti neće imati značajniji uticaj na lokalno stanovništvo i njegovo zdravlje. Uticaji se ozjenjuju kao slabo negativni do pozitivni.

Planom je predviđena zaštita kulturnih dobara što se ocjenjuje kao pozitivan uticaj.

Imajući u vidu da je Nacionalni park Durmitor dobro svjetske baštine, izuzetne univerzalne vrijednosti, upisano na Listu svjetske baštine (UNESCO) svaki vid planiranih intervencija predstavlja potencijalnu opasnost za izuzetnu univerzalnu vrijednost dobra. Takođe, svaki vid intervencija predstavlja rizik za očuvanje prirodnih, bioloških, ekosistemskih i hidroloških fenomena, s obzirom da je slivno područje Tare pod međunarodno zaštitom kao Svjetski Rezervat Biosfere (MAB). Predmetnim planskim dokumentom su predviđeni su turistički kapaciteti i rekonstrukcija postojećeg skijališta Savin Kuk - zona sa režimom zaštite II. Na lokalitetu Savin kuk je planirana je i izgradnja terena i staza za skijanje, snowbord i nordijsko skijanje za oko 1500 skijaša dnevno.

Planska organizacija usloviće promjenu slike i strukture predjela. Pritisak na pejzažne karakteristike mogu izazvati žičare, ski staze (Savin kuk, Štuoc, Kučajevica) i turistički objekti. Na lokalitetu Savin kuk je planirana je izgradnja terena i staza za skijanje, snowbord i nordijsko skijanje za oko 1500 skijaša dnevno. Na lokalitetu Štuoc je planirana izgradnja terena i staza za skijanje, snowbord i nordijsko skijanje, za oko 1500 skijaša dnevno. Planirane investicije predstavljaju rizik za vrijednost pejzaža na predmetnom području. Ovaj uticaj je ocijenjen kao izuzetno jak negativan uticaj.

Planom se predviđa podsticanje razvoja poljoprivrede u ruralnom prostoru, posebno proizvoda karakterističnih za ovo područje i agroturizma putem manjih i srednjih investicija, kao i razvoj ruralnog turizma. Razvoj seoskog turizma planiran je u seoskim domaćinstvima i katunima. Poseban vid turističke ponude predstavljaće eko i etno naselja, planirana na atraktivnim lokalitetima. S obzirom na strukturu poljoprivrednih površina, stočarstvo će, a u prvom redu govedarstvo i ovčarstvo i u ubuduće biti najzastupljenija grana poljoprivrede. Ratarstvo, povrtarstvo i voćarstvo javljaju kao važne dopunske grane poljoprivrede, komplementarne sa razvojem turizma (agroturizam, ekoturizam). Poljoprivreda, kroz proizvodnju hrane, bi trebalo da predstavlja i podršku razvoja turizma. Planom se predviđa razvoj prerađivačkog sektora u zoni prerade milijeka, klanica, sušara i sl.

Razvoj privrednih djelatnosti na području opštine Žabljak planiran je u postojećim strukturama naselja, kao i van izgrađenih struktura naselja prevashodno u biznis i turističkim zonama isključive namjene za određene djelatnosti.

Turizam je planiran kao održiv, specijalizovan, neinvazivni turizam manjih i srednjih razmjera, kao „turizam zasnovan na prirodi“, čime se omogućuje razvoj širokog spektra različitih vidova turizma i u okviru njih ponude niza različitih turističkih proizvoda. Lokacije i kapaciteti novih turističkih zona su planirani uklapanjem u postojeće matrice naselja i pojedinačnih lokacija, tako da ne ugrožavaju prirodne i predione vrijednosti, a da istovremeno očuvaju atraktivnost destinacije na duži rok.

S obzirom na postojanje komplementarnih smještajnih kapaciteta kao pretežnog oblika turističke ponude u Opštini, prioriteto usmjerenje Plana je u razvoju turističke djelatnosti je podizanju kvaliteta usluga u komplementarnom smještaju i izgradnja nedostajućih primarnih turističkih kapaciteta („*Wild Beauty Resort*“, „*Eco Lodge*“, *etno/eko sela* i sl.). U primarnim ugostiteljskim objektima (osnovni smještaj) planirano je oko 64% od ukupnog broja ležaja, dok je ostali dio od oko 36% u komplementarnim ugostiteljskim objektima (komplementarni smještaj). Oko 49% smještajnih kapaciteta planirano je na području grada Žabljaka, a oko 51% u ostalim naseljima.

Prema PPPN za Durmitorsko područje 550 ležaja ili oko 4,5% od ukupnog broja ležaja je planirano u tipu smještaja Eco Lodge.

Uz gradnju smještajnih kapaciteta ID PUP-om se podstiče razvoj komplementarnih smještajnih djelatnosti stavljanjem u turističku ponudu postojećih objekata sa „privatnim smještajem“ kao i prenamjena dijela „kuća za odmor“ u mini-pansione ili formiranje koncepta *integralnog hotela*.

Razvoj sektora trgovine biće značajna podrška turističkoj privredi. Fokus treba da bude jačanje Žabljaka kao trgovinsko-poslovnog centra.

Proizvodne djelatnosti - manji pogoni nezagađujuće industrije su planirani na postojećim lokacijama biznis zona. U okviru naselja je moguće formirati nove manje lokacije, a van naselja je moguć razvoj agroindustrije.

Planom se zadržavaju lokacije postojećih biznis zona (Njegovuđa, Klještina, Tmajevci). Eksploatacija mineralnih sirovina se može vršiti na području koje je kao rezultat posebnih istražnih radova utvrđeno kao pogodno za eksploataciju, uz uslov da je na vizuelno manje osjetljivoj lokaciji i da se ne nalazi u zaštićenom i ekološki ranjivom području.

7. Mjere predviđene u cilju sprječavanja, smanjenja ili otklanjanja negativnog uticaja na zdravlje ljudi i životnu sredinu

Pored procjene uticaja planskih rješenja na životnu sredinu i sagledavanja mogućih značajnih negativnih uticaja, cilj izrade strateške procjene uticaja predmetnog Plana je i propisivanje odgovarajućih mjera za smanjenje negativnih uticaja, odnosno dovođenje u prihvatljive okvire (granice) definisane zakonskom regulativom, vodeći računa o kapacitetu životne sredine na posmatranom prostoru.

Koncepcija zaštite životne sredine u obuhvatu predmetnog ID PUP-a Žabljak zasniva se na usklađivanju potreba razvoja i očuvanja, odnosno zaštite resursa i prirodnih vrijednosti na održiv način, tako da se sadašnjim i narednim generacijama omogući zadovoljenje njihovih potreba i poboljšanje kvaliteta života. Korišćen je integralni pristup u planiranju i zaštiti koji podrazumijeva integrisanje planskih mjera zaštite u sektorska planska rješenja, a doprinos predstavlja i posebno definisanje smjernica za zaštitu u okviru sektora - zaštita životne sredine.

Zabranjene namjene na području Plana su:

- rafinerije, flotacije, topionice, željezare, skladišta opasnih materija i eksploziva, asfaltne baze, postrojenja za drobljenje kamena i sl.
- hidroelektrane (HE, RHE, mHE) i termoelektrane (TE).

Shodno nivou planskog dokumenta - ID PUP opštine Žabljak, predlažemo da se od UNESCO zatraži mišljenje na ovaj planski dokument.

Planskim dokumentom su prezentovani *Ekološki značajni lokaliteti* (EZL). Zaštita, korišćenje i uređenje prostora ovih lokaliteta je od prvorazrednog značaja, štite se od svih vrsta zagađenja, neodgovarajućih agrotehničkih radova i mjera, nepoželjne izgradnje i uređenja prostora i drugih aktivnosti koje ugrožavaju ove lokalitete. Na ovim lokalitetima se štite kulturni predjeli, pejzaž, između ostalog i zbog značaja kao turističkog motiva. Na izvorima i vrelima obezbjeđuje se garantovani minimalni, odnosno garantovani ekološki protok - ekološki prihvatljiv protok zbog zaštite biodiverziteta i agrobiodiverziteta.

Za zaštitu, korišćenje i uređenje prostora Ekološki značajnih lokaliteta (EZL) planirane su sljedeće smjernice, pravila i mjere:

- Izrada studije „postojećeg“ stanja životne sredine za EZL.
- Izrada studije biljnog i životinjskog svijeta sa utvrđivanjem staništa vrsta značajnih po nacionalnim i međunarodnim kriterijumima (IUCN Crvene liste, Habitat direktiva, Bernska konvencija, CITES), kao i prisustva alohtonih biljnih i životinjskih vrsta na EZL.
- Za jezera izrada studije za utvrđivanje granica područja odakle je evidentan vizuelni uticaj na jezero.
- Za izvore, vrela, vodotokove, jezera, pištevine, tresave i ponore na Jezerskoj visoravni izrada studije za utvrđivanje slivnog područja.
- Za izvore, vrela, vodotokove i jezera izrada studije za utvrđivanje vodnog bilansa.
- Za izvore i vrela, bez obzira da li se koriste za vodosnabdijevanje, utvrditi zone sanitarne zaštite.

- Za izvore i vrela, odnosno vodotokove od njih definisati garantovani minimalni protok, odnosno garantovani ekološki protok - ekološki prihvatljiv protok.
- Izvršiti speleološka istraživanja još neistraženih pećina i jama.
- Izvršiti biospeleološka istraživanja u pećinama i jamama.
- Vršiti monitoring stanja životne sredine na EZL.
- Vršiti monitoring staništa i brojnost jedinki vrsta značajnih po nacionalnim i međunarodnim kriterijumima (IUCN Crvene liste, Habitat direktiva, Bernska konvencija, CITES), kao i prisustva alohtonih biljnih i životinjskih vrsta na EZL.
- U EZL zabranjeno je uništavanje staništa, prikupljanje primjeraka jedinki, kao i uznemiravanje faune vrsta značajnih po nacionalnim i međunarodnim kriterijumima (IUCN Crvene liste, Habitat direktiva, Bernska konvencija, CITES).
- U EZL zabranjeno je unošenje alohtonih biljnih i životinjskih vrsta.
- U području odakle je evidentan vizuelni uticaj na jezero nije dozvoljena izgradnja objekata, osim staza za posjetioce, klupa i nadstrešica od prirodnih materijala, a u stilu durmitorske tradicionalne arhitekture.
- Za pojedine EZL ukoliko se monitoringom utvrdi visok stepen antropopresije treba odrediti noseći kapacitet (carrying capacity). Neki od načina za smanjivanje antropopresije su i naplaćivanje ulaznica ili rezervacija termina posjete tom lokalitetu.
- Na jezerima se zbog uticaja na eutrofikaciju može zabraniti ili ograničiti njihovo korišćenje za sport i rekreaciju (kupanje, vožnja plovila, jedrenje i sl.).
- U slivnim područjima izvora, vrela, vodotokova, jezera, pištrevina, tresava i ponora na Jezerskoj koji su EZL nije dozvoljeno odlaganje bilo koje vrste otpada, ispuštanje otpadnih voda, upotreba pesticida, herbicida, vještačkih đubriva i drugih hemijskih sredstava u poljoprivrednoj proizvodnji. U ovim područjima podržava se i dozvoljena je organska poljoprivredna proizvodnja.
- U slivnim područjima izvora, vrela, vodotokova, jezera, pištrevina, tresava i ponora na Jezerskoj koji su EZL svi izgrađeni objekti tretman otpadnih voda moraju obavljati u biološkim prečišćivačima odgovarajućeg kapaciteta.
- U slivnim područjima izvora, vrela, vodotokova, jezera, pištrevina, tresava i ponora na Jezerskoj koji su EZL nije dozvoljena izgradnja objekata i obavljanje djelatnosti koje mogu imati negativan uticaj na površinske i podzemne vode, zemljište i stvaranje buke čiji nivo je definisan za akustičku zonu „tiha zona u prirodi“ - 35 dBA danju, 35 dBA uveče i 35 dBA noću.

Prilikom razrade Plana kroz prostorno-plansku dokumentaciju za lokacije prirodnog dobra koje su u obuhvatu planskog dokumenta neophodno je pribaviti uslove Agencije za zaštitu životne sredine, odnosno konzervatorske uslove od nadležnog organa za lokacije nepokretnog kulturnog dobra i u zoni zaštićene i neposredne okoline nepokretnog kulturnog dobra. U područjima koja su pod režimom zaštite (postojeće ili planirane) neophodno je uraditi Studije i elaborate u skladu sa kartom i poglavljem „Smjernice za sprovođenje plana“.

Prilikom dalje razrade Plana kroz prostorno-plansku dokumentaciju koja se donosi u skladu sa njim, potrebno je sprovoditi sledeće smjernice i planske mjere zaštite.

Mjere zaštite voda

Za svako vodoizvorište na području Žabljaka, koje se koristi za potrebe sistema snabdijevanja vodom, potrebno je ustanoviti zone sanitarne zaštite (shodno čl. 57).

U opštini Žabljak trenutno ne postoje odluke o zaštiti izvorišta. Potrebno je donijeti odluke o uspostavljanju zona neposredne, uže i šire zaštite za postojeća i planirana izvorišta.

Za sanitarnu zaštitu izvorišta za javno vodosnabdijevanje određuju se tri zone zaštite, i to: šira zona zaštite, uža zona zaštite i zona neposredne zaštite. Zone sanitarne zaštite izvorišta određuju se u skladu sa hidrološkim, hidrogeološkim i drugim svojstvima zemljišta i slivnih područja i predviđenim načinom njihovog korišćenja. Za zone sanitarne zaštite za izvorišta, na osnovu planom određenih granica zahvata, nadležni organ donosi rješenje, sa definisanim granicama u prostoru; iste se unose u planove upravljanja vodama.

Pojas sanitarne zaštite određuje se i oko glavnih cjevovoda i iznosi po 2m od osovine cjevovoda sa obje strane, a za cjevovode za vodosnabdijevanje do 200 stanovnika, po 1m od osovine cjevovoda sa obje strane. U pojasu zaštite nije dozvoljena izgradnja objekata, postavljanje uređaja i vršenje radnji koje na bilo koji način mogu zagaditi vodu ili ugroziti stabilnost cjevovoda. Sve rezervoare koji su dio Sistema vodosnabdijevanja potrebno je propisno zaštititi od neovlašćenog pristupa zaštitnom ogradom, a sve u skladu sa Pravilnikom i korisnik rezervoara mora na odgovarajući način obilježiti rezervoar i istaći upozorenje o zabrani neovlašćenog pristupa.

Prije donošenja konačnih odluka o izboru izvorišta, neophodno je sprovesti detaljna hidrogeološka istraživanja terena šireg područja opštine Žabljak, definisati rezerve i kvalitet izdanskih voda i mogućnost njihovog zahvatanja i uključivanja u vodovodni sistem. Svakako, posebnu pažnju treba posvetiti boljem kaptiranju postojećeg izvorišta Oko i smanjenju gubitaka u vodovodnoj mreži.

Za izvorišta Oko, bunare u zoni Mlinskog potoka, Studenac, Sopot, izvor za sistem u Tepcima, bunare u Njegovući potrebno je izraditi studije slivnih područja sa gravitacionog i geološkog sliva sa kojih se prihranjuju ovi vodni resursi, kroz analizu geološkog, odnosno hidrogeološkog sklopa. Takođe, radi utvrđivanja zona sanitarne zaštite, treba pobrojati sve vrste stvarnih i potencijalnih zagađivača. Dok se ne urade studije oko svakog od ovih izvora, bunara, treba obezbijediti primarnu zonu zaštite, neposredno uz vodni objekat, sa postavljanjem zaštitne ograde, kao i drugu zonu od minimalno 30m, u prečniku, gdje neće biti gradnje (novih) stambenih objekata, upojnih bunara ili drugih septičkih tankova, poljoprivrednih aktivnosti niti saobraćajnica.

Tretirana otpadna voda koja se ispušta u tlo/u ponore (lokacija Klješćina) treba da zadovoljava propisane vrijednosti za fiz-hem. i mikrobiološke parametre. Ispuštanje u kraški fenomen ponora (s obzirom da nema površinskog vodnog recipijenta) mora da bude pod kvalitativnom kontrolom zbog zagađenja podzemnih (odnosno površinskih) tokova u koje će se nakon putovanja kroz geološki sklop karsta, uliti tretirana voda. U skladu sa preporukom WHO, unaprijeđena obrada uključuje tercijarnu filtraciju i dezinfekciju. U tom smislu u planskom periodu je potrebna dogradnja PPOV "Klješćine" koje opslužuje kanalizaciju grada Žabljaka, kao najveće aglomeracije, za dodatnih 2500 ES, i primjena sekundarnog i tercijarnog tretmana otpadne vode sa linijom za sušenje mulja.

U skladu sa postojanjem nezavisnih vodovodnih sistema, a po uslovima konfiguracije terena i geološkog sklopa, treba razvijati nezavisne kanalizacione sisteme za područja:

- Njegovuđe, sa Zminicom i priključenjem Suvodola; ovaj sistem mora da se završi lokalnim postrojenjem za tretman otpadne vode prije upuštanja u podzemlje.
- Za područje Tepca; sistem se završava malim PPOV.
- Za područje Pitomine; sistem se završava malim PPOV.
- Za područje: Pašina Voda, Virak, Pošćenski Kraj, Novakovići; sistem se završava malim PPOV.

Atmosfersku kanalizaciju prije upuštanja u recipijente treba tretirati separatorima naftinih derivata.

Zahtijevani kvalitet otpadnih voda koje se ispuštaju iz PPOV-a i separatora je definisan Zakonom o vodama (Službeni list Republike Crne Gore, br. 27/07, Službeni list Crne Gore 32/11, 47/11, 48/15, 52/16, 055/16, 2/17, 80/17 i 84/18), Zakonom o upravljanju komunalnim otpadnim vodama („Službeni list Crne Gore“, br. 2/17) i Pravilnikom o kvalitetu i sanitarno-tehničkim uslovima za ispuštanje otpadnih voda, načinu i postupku ispitivanja kvaliteta otpadnih voda i sadržaju izvještaja o utvrđenom kvalitetu otpadnih voda („Službeni list Crne Gore“, br. 56/19).

Atmosfersku kanalizaciju prije upuštanja u recipijente treba tretirati separatorima naftinih derivata.

Mjere zaštite zemljišta

Radi zaštite i sprječavanja nepovoljnog uticaja na raspoloživost i kvalitet poljoprivrednog zemljišta kroz prostorno-plansku dokumentaciju koja će se donijeti na osnovu, i u skladu sa predmetnim Planom treba preduzeti sledeće mjere:

- smanjiti korištenje kvalitetnog zemljišta za nepoljoprivredne svrhe,
- podsticati organsko-biološku poljoprivredu
- prednost dati tradicionalnim poljoprivrednim granama koje imaju povoljne uslove za proizvodnju,
- stručnom primjenom pesticida i mineralnih đubriva i strogom kontrolom njihove upotrebe umanjiti se njihova štetna dejstva na izmene hemijskog sastava tla;
- na planinskim pašnjacima zabraniti obradu zemljišta i organizovati povremenu ispašu, zabraniti zemljane radove i izgradnju komunikacija ili sličnih infrastrukturnih objekata bez preduzimanja mjera zaštite od pojave erozije. Dodatne mjere zaštite zemljišta: zabranjena je sječa stabala, žbunja, kidanja grana, ugrožavanje prizemne flore i uklanjanje organske prostirke humusa, kopanje i odnošenje zemlje i drugog materijala ili bilo kakvo narušavanje integriteta zaštićenog prostora.
- U skladu sa bilansom površina saopštenih u ID PUP-a, zaključujemo da je ID PUP-a došlo do smanjenja u odnosu na planska rješenja iz PUP-a opštine Žabljak. Ipak, zauzetost zemljišta u svrhu razvoja ovog područja je veliko. ID PUP-a je predviđeno da se građevinske površine povećaju prije svega u zoni naselja. Površine koje će se zauzeti izgradnjom magistralnih saobraćajnica i dijela turističkih objekata utvrdiće se u konkretnim planovima i projektima za te prostore i namjene.

- sprovođenjem zakonskih propisa u vezi odlaganja otpada i sekundarnih sirovina i uvođenjem procesa rekultivacije zemljišta;
 - potrebno je predvidjeti sakupljanje otpada sa čitave teritorije opštine Žabljak sa prioritonom smanjivanja količine otpada ponovnom upotrebom („recikliranjem”) otpada, kontrolom na izvoru potencijalno opasnog otpada i uklanjanjem („gašenjem”) neuređenih odlagališta.
 - stavljanje u funkciju reciklažnog dvorišta i transfer stanice;
 - sanacija privremene deponije „Klještine”;
 - sanacija neuređenih odlagališta,
 - uspostavljanje sistema primarne selekcije na principu važećeg Državnog plana upravljanja otpadom;
 - uspostavljanje sakupljačke mreže u seoskim naseljima kao uslov postizanja cilja uspostavljanja sakupljačke mreže na cjelokupoj teritoriji opštine Žabljak;
 - nabavka nedostajuće opreme za sakupljanje reciklabilnih materijala (kante i kontejneri, vozila i dr.);
 - podizanje kapaciteta komunalnog preduzeća koje obavlja komunalne poslove na području Opštine;
 - sa ostalim vrstama otpada (građevinski, medicinski, veterinarski, opasni, i sl.) se mora upravljati u skladu sa zakonskim propisima.
 - inteziviranje aktivnosti u domenu jačanja javne svijesti i održavanje kontinuiteta u tom pogledu: organizovanje kampanja i tribina, informisanje građana preko medija, organizovanje akcija sakupljanja pojedinih vrsta otpada, eko kampova, različitih kampanja.

Mjere zaštite vazduha

Kvalitet vazduha na području ID PUP nije značajnije ugrožen. Da bi se ostvarila planska koncepcija zaštite životne sredine neophodno je primijeniti sljedeća pravila i mjere zaštite vazduha:

- Uspostavljanje monitoringa kvaliteta vazduha u Opštini Žabljak.
- U skladu s zakonskim obavezama, prikupiti rezultate svih recentnih praćenja kvaliteta vazduha, i osigurati buduću protočnost informacija / podataka. Na osnovu postojećih praćenja kvaliteta vazduha, emisijskih mjerenja, modeliranja i ekspertne procjene, pripremiti najcjelovitiju moguću informaciju o kvalitetu vazduha i dati ocjenu kvaliteta vazduha na cjelom području.
- Formiranje i stalno ažuriranje registra zagađivača i katastra emisija u vazduh na način koji dopušta pretraživanje, sortiranje i druge uobičajene funkcije obrade i korišćenja unesenih podataka.
- Uspostaviti informacioni sistem stanja vazduha, kao dijela informacionog sistema životne sredine. Informacioni sistem treba na odgovarajući način objediniti i prezentovati informacije dobijene iz svih postojećih mjerenja, uključujući: državnu i lokalnu mrežu, mjerenja pozadinske zagađenosti, daljinskog zagađenja, opažanje posrednih pokazatelja kvaliteta vazduha, mjerenja posebne namjene, i dr. Podaci o kvalitetu vazduha trebaju biti javno dostupni (minimalno) na web stranici opštine.
- Pojačani tehnički i kadrovski kapaciteti inspekcijских službi

- Sprovođenje kontinuiranih informativno edukativnih kampanja o mjerama prevencije alergijskih oboljenja koja su posledica povećane koncentracije polena suspendovanog u vazduhu
- Sprovođenje kontinuiranih informativno edukativnih kampanja o održivim transportnim rješenjima sa mogućnostima smanjenja "karbonskog otiska" (mjera našeg uticaja na životnu sredinu i klimatske promjene)
- Podsticanje uvođenja čistih tehnologija
- Podsticati korišćenje obnovljivih izvora energije.
- Uspostaviti odgovarajuće sisteme upravljanja otpadom i otpadnim vodama
- Mjere oko poboljšanja javnog saobraćaja; uspostavljanje biciklističkih staza. popularizacija bicikla i javnog prevoza.

Mjere zaštite od buke

Mjerama zaštite od buke sprječava se nastajanje buke, odnosno smanjuje postojeća buka na granične vrijednosti nivoa buke.

- Sprovođenje adekvatnog inspeksijskog nadzora kao jednog od najvažnijih faktora koji utiče na poštovanje odredbi i propisa koji uređuju oblast emitovanja buke u životnoj sredini, kao i poštovanje određenih akustičkih zona u opštini, Unaprijedjenje tehničke i kadrovske strukture u inspeksijskim službama

Mjere zaštite od buke mogu se podijeliti na:

- Normativne mjere;
- Plansko-urbanističke mjere;
- Tehničke mjere;
- Mjere zabrane i privremenog ograničavanja.

Mjere zaštite od buke vezane su za izbor i upotrebu niskobučnih mašina, uređaja, sredstava za rad i transport, a sprovode se primjenom najbolje dostupnih tehnika koje su tehnički i ekonomski isplative.

Mjere zaštite biološke i pejzažne raznolikosti

- Uspostaviti informacioni sistem biološke i pejzažne raznolikosti, kao okvir u kojem će se prikupljati, objedinjavati, analizirati rezultati svih pojedinačnih značajnih istraživanja. Sistem će služiti kao potpora upravljanju, i kao informacioni servis stručnoj i široj javnosti. Sistem će sadržavati kartu staništa, pejzažnu osnovu, inventar biološke raznolikosti, informacije o sistemu zaštite i upravljanja (projekti, ...), i sl.
- Uspostaviti sistem praćenja stanja bioraznolikosti na predmetnom području. Zavisno od raspoloživih sredstva, fokusirati se na praćenje vrsta koje su ili indikativne za sveukupno stanje nekog ekosistema i/ili su posebno vrijedni / zaštićeni / ugroženi, i/ili su lagani za praćenje i kao takvi pogodni za neku vrstu participativnog monitoringa (kojim se između ostalog i razvija svijest o važnosti i fascinantnosti prirode).
- Plan definiše smjernice za očuvanje autentičnih pejzažnih struktura.
- Plan sprječava uzurpaciju izgradnjom i izgradnju na osjetljivim pejzažnim lokacijama.

- Pomoći Planom definisanu zaštitu vrijedne pejzažne i biološke raznolikosti promovisanjem i raznim vrstama potpore (finansijska, savjetodavna,...) djelatnostima koje pomažu njihovo očuvanje i održivo korišćenje (eko-, ekstenzivna - tradicionalna poljoprivreda, altrenativni oblici turizma - ruralni, ekoturizam, zdravstveni, sportski, avanturistički,... , čista ind., itd.) ...).
- Koristiti posebno vrijedna i zaštićena područja u kontekstu razvoja različitih vrsta turističke ponude.
- Opremiti bogatstvo biološke i pejzažne raznolikosti na način da se može koristiti kao turistički resurs, bez negativnih posljedica.
- unaprijediti razvoj sistema protivpožarne zaštite.
- podizati nivo svijesti kod ciljanih grupa (amatera) i javnosti o bogatstvu biološke i pejzažne raznolikosti opštine i višestrukom značaju njihovog očuvanja (kroz raznovrsne akcije, osiguravanje lako dostupne, sadržajem i formom atraktivne).

Mjere zaštite stanovništva

U narednom planskom periodu, u skladu sa Planom upravljanja NP Durmitor 2021-2025, potrebno je posebnu pažnju pokloniti na umanjenje uticaja posjetilaca, kroz istraživanje i određivanje prihvatljivih kapaciteta pojedinih najposjećenijih lokaliteta (Crno jezero, kanjon rijeke Tare, Škrčka jezera i dr.) te na osnovu dobijenih rezultata regulisati broj posjetilaca. Zatm je potrebno izgraditi mehanizam smanjenja efekta vidljivosti posjetilaca u određenim područjima („leave no trace“ principi), kao i razviti novu turistička ponudu i programe obilaska Parka s ciljem da se najatraktivniji lokaliteti oslobode pritiska posjetilaca.

U narednom planskom periodu paznja ce se usmjeriti na osnazivanje i podrsku lokalnom stanovnistvu da svoje proizvode plasiraju na trziste, na nacin sto ce se inicirati proces uspostavljanja sertifikata za proizvode sa podrucja Parka, koji zadovoljavaju odgovarajuci kvalitet i karakteristike proizvoda iz ekoloski zasticenog podrucja. U cilju ocuvanje tradicije i kulture durmitorskog podrucja, kao i podsticanje saradnje sa lokalnim zajednicama osmislice se i realizovati manifestacije i događaji kojim ce se promovisati tradicionalni nacin zivota, lokalna gastronomija, folklor, privredivanje, znanje, vjestine i zanati.

Mjere zaštite u NP Durmitor

Osnovna namjena ovih predjela je naučno-istraživačka i edukativna, a osnovni cilj zaštite je održavanje postojećih ekoloških procesa u neizmijenjenom stanju i održavanje raznovrsnosti genetskog fonda.

Na osnovu definicija o zonama zaštite NP Durmitor, na prostoru NP Durmitor je moguće vršiti razne naučno-istraživačke, sportske, turističke, privredne i ostale djelatnosti, ako to zakonom nije drugačije utvrđeno. Pri tome korišćenje parka treba da bude usaglašeno sa ciljevima zaštite i održivog razvoja. Korišćenje NP Durmitor u privredne svrhe je uslovljeno brojnim mjerama zaštite, koje će garantovati očuvanje i poboljšanje stanja prirodnih vrijednosti prostora. Zato razvoj privrednih djelatnosti mora biti usmjeren ka poboljšanju uslova života i rada lokalnog stanovništva, a zatim ka stvaranju uslova za potpuniju ekonomsku valorizaciju parka u pogledu snažnijeg doprinosa opštem prosperitetu šireg područja.

Ekonomske funkcije parka treba ograničiti na aktivnosti zasnovane na turizmu (pješačenje, planinarenje, kampovanje, rafting i dr.), dok se u korišćenju poljoprivrednih proizvoda treba bazirati isključivo na primjeni autohtonih biljnih vrsta za ispašu, gdje je strogo zabranjena upotreba hemijskih đubriva i pesticida. Upotreba šumskih proizvoda je ograničena, i strogo se mora pratiti od nadležnih službi NP, kroz sanitarno-uzgojne mjere koje se mogu sprovesti na prostoru parka.

Durmitorsko područje treba da kreira brend koji se može koristiti u privlačenju turista i poslovnih preduzetnika. Jedinstveni brend bi trebalo primjenjivati na različite proizvode i usluge kao što su: skijanje, rafting, planinarenje, ali istovremeno i na uzgajivače stoke, prerađivače mlijeka i uzgajivače voća. U kontekstu razvoja turizma i pratećih djelatnosti neophodno je u planskom periodu raditi na aktiviranju seoskih naselja, kao što su: Tepca, Đurđevića Tara, Mala Crna Gora, Dobrilovina, te potez Motički Gaj - Razvršje. U razvoju turizma i korišćenju resursa za njegovu valorizaciju, treba se rukovoditi činjenicom da je prostor NP Durmitor još uvijek ima relativno nenarušeno prirodno okruženje, prirodna dobra, bogatu kulturnu baštinu i specifičnu lokalnu kulturu i tradiciju. Na tim postulatima treba graditi osnovu za dalji razvoj turizma i razvijanje turističkih resursa, koji će ovaj prostor učiniti poznatom eko-turističkom destinacijom na širem nacionalnom, regionalnom i međunarodnom planu.

Preporuka je da se razmotri vraćanje granica nacionalnog parka u konfiguraciju koja je postojala prije isključivanja 2013. godine, proglasi zaštićenu zonu III na sada isključenom području, kako bi se osiguralo da cjelokupno dobro Svjetske baštine nastavi da uživa benefite odgovarajućeg režima pravne zaštite. Takođe je potrebno da se pokrene postupak za proglašenje tampon zone za prirodno dobro svjetske baštine „Nacionalni park Durmitor“, čiji je osnovni cilj zaštita dobra od antropogenih pritisaka, uzimajući u obzir ekološke i vizuelne aspekte i sve postojeće međunarodne oznake i nacionalne parkove u blizini²¹.

U daljem tekstu saopštavamo Mjere zaštite po Zonama zaštite u Nacionalnom parku:²²

Mjere zaštite u I Zoni zaštite: Zona I stepena zaštite obuhvata rezervate prirode koji će biti zaštićeni od svih aktivnosti koje bi mogle da ometaju prirodni razvoj i autohtonost njihovih prirodnih vrijednosti. U ovoj zoni su zabranjene sljedeće aktivnosti: unošenje autohtonih vrsta flore i faune; sječa stabala grana, drveća i žbunja; uklanjanje vjetroizvala, vjetrolomova, šušnja, zemlje, kamena i drugog materijala; izvođenje svih vrsta građevinskih i drugih radova; ispaša stoke, sakupljanje plodova, ljekovitog bilja, trave, mahovine, pečuraka; lov, ubijanje ili sakupljanje bilo koje vrste faune, uključujući i insekte osim u naučne svrhe; upotreba bilo kakvih hemijskih otrova i đubriva. U rezervatima se mogu obavljati samo naučno-istraživačke i edukativne aktivnosti, aktivnosti unaprjeđenja i uređenja prirode i prirodnih vrijednosti po posebnim programima istraživanja i uređenja za svaki pojedinačni rezervat. Ove aktivnosti odvijace se najvećim dijelom u ljetnjem periodu. Pravila ponašanja u ovim zonama su sljedeća: osim prirodno uređenih i obilježenih staza, te izuzetno manjih, privremenih drvenih objekata za potrebe istraživanja i uređenja rezervata u skladu sa programima, nikakve druge aktivnosti ni

²¹ Zajednička Savjetodavna misija Centra za svjetsku baštinu i IUCN-a za dobro svjetske baštine „Nacionalni park Durmitor“ (Crna Gora), 31. oktobar - 1. novembar 2019. (januar, 2020.)

²² <http://prirodainfo.me/Mapa#/rezimzastite/1>

objekti nijesu dozvoljeni; istraživači i ekipe angažovane na uređenju rezervata prilaziće službenim kolskim putevima do samih ulaza u rezervate; svi ulazi moraju biti obilježeni na adekvatan način (informativne table i odmorišta sa nadstrešnicama) i kontrolisani; granice rezervata moraju biti vidno obilježene (markacijom stabala ili drugim oznakama prema programu); uz ulaze u rezervate na pogodnim lokacijama mogu se graditi i trajniji objekti u funkciji istraživanja i uređenja rezervata (u skladu sa programima istraživanja i uređenja rezervata); kretanje posjetilaca kroz kanjon Sušice i Škrke mora se odvijati bez veće buke i u grupama sa vodičem; pored postojećeg planinarskog doma u Škrkama, predviđa se proširenje doma kod Sušičkog jezera sa kampom, gdje će biti smješten i kontrolni punkt za ulaz u Nacionalni park i kanjon Sušice. Dolina Sušice predstavlja i prirodni rezervat divljači, prije svega divokoze, zbog čega prisustvo ljudi treba da bude minimalno. U dolini Sušice postojeće samo jedna pješačka staza, kojom će se kretati posjetioci sa vodičem. U manjem dijelu doline Sušice nalazi se zona pod režimom posebne zaštite, gdje je lociran put za Nedajno i dalekovod za ovo naselje.

Mjere zaštite u II Zoni zaštite: Zbog velikog broja i rasprostranjenosti rezervata i spomenika prirode, estetsko-pejzažnih vrijednosti i turističke privlačnosti, namijenjene su pored naučno-istraživačkim i vaspitno-obrazovnim aktivnostima, te za organizovane turističke posjete izletnika, planinara, rekreativaca. Dakle, dozvoljava se njihovo ograničeno i strogo kontrolisano korišćenje koje može da omogući poboljšanje stanja ili prezentaciju bez posljedica. Tako je u kanjonu Tare omogućeno splavarenje (do 30 splavova nedjeljno) i kajakaštvo, sportski ribolov, te pješačenje sa razgledanjem i fotografisanjem prirodnih fenomena. Od objekata u kanjonu se mogu podizati logori i kampovi, kao i prilazni putevi do naseljenih mjesta, te mostovi i prijelazi ka Đavoljim Lazama, Premćanima i Leverima. U zoni Crnog jezera, kao turistički najatraktivnijeg dijela NP, očekuje se i najveća posjeta. Na obali jezera ne treba graditi ništa novo, a u zoni oko jezera treba svesti istovremeno prisustvo na 350 posjetilaca, odnosno nekoliko čamaca za službene i naučno-istraživačke potrebe. Zabranjuje se prilaz jezeru automobilom. Prostori u drugoj zoni su definisani kao opšti i posebni rezervati prirode, spomenici prirode i vrijedni šumski ekosistemi. Ove zone su zaštićene od svih aktivnosti koje bi mogle da ugroze rezervate u cjelini ili da poremete njihova svojstva. U tim zonama nijesu dozvoljene sljedeće aktivnosti: - promjena režima voda usljed hidrotehničkih zahvata, - zagađivanje voda otpadnim materijama, - korišćenje prirodnih dobara u privredne svrhe, rudarstvu i poljoprivredi, - izgradnja objekata, korišćenje materijala u bilo kakve svrhe koje mogu dovesti do narušavanja pejzažnoambijentalnih karakteristika prostora ili promjena ravnoteže ekosistema. - prikupljanje i uklanjanje otpada od drveća sa šumskog tla. Ovo se odnosi na lišće, grane i palo drveće. Ovaj materijal treba ostaviti da istruli na licu mjesta da bi se ishranio pod-sprat i stvorio supstrat neophodan za rast pečuraka i lišaja. U masivu Durmitora i dijelu jezerske površi su dozvoljene sljedeće aktivnosti: - zaštićeni planinski pašnjaci unutar ovih zona su predviđeni za opšte korisne funkcije u pogledu zaštite tla, očuvanja pejzažno-ambijentalnih vrijednosti prostora, zaštite flore i faune, zaštite voda; - ograničene pregonske ispaše (0,25 goveda ili 1 ovca po hektaru); - uzgoj šuma podrazumijeva sanitarnu sječu u ograničenim razmjerama, izvlačenje izvala i vjetrolomova, liječenje oboljelih vrsta i otvaranje isključivo službenih puteva; - dozvoljen je sanitarni odstrjel divljači (prije svih divlje svinje i vuka) kao i sportski ribolov na Crnom jezeru, prema režimu koji neće osiromašiti riblji fond, a sve prema

lovnoj odnosno ribolovnoj osnovi; - turistička posjeta odvijace se po strogo utvrđenim pješačkim i kolskim stazama sa kontrolisanim brojem posjetilaca; - staze za šetanje i nordijsko smučanje moraju biti vođene tako da ne naruše prirodne i estetske vrijednosti prostora; duž staza je moguće postaviti pokretne ili fiksirane klupe, korpe za otpatke, putokaze, informativne table... - od sportsko-rekreativnih aktivnosti mogu se odvijati pješačenje i "foto-safari"; - na putu koji prolazi kanjonom Sušice, zbog obimnih radova na terenu, neophodno je zatravljanje usjeka i nasipa autohtonim travnim i žbunastim sastojinama; u toj zoni prolazi i dalekovod za naselje Nedajno; - uređivanje vidikovaca i vođenje staza mora se odvijati tako da se ne poremete geo-morfološke i vegetacijske specifičnosti i pejzažno-ambijentalni kvaliteti. U kanjonu Tare: - ulazi u kanjon, broj splavova, broj i mjesta za logorovanje i organizovane vožnje splavom za dva planirana rafting kampa će biti određena u okviru državnih studija lokacija - u vrijeme niskog vodostaja potrebno je ukinuti drvene splavove zbog razaranja dna i devastacije riječne flore i faune; - neophodno je sve posjetioce, odnosno splavare upoznati sa osnovnim pravilima ponašanja na splavu i u logoru; iste nakon upotrebe je potrebno ostaviti očišćene i uređene; - kontrolu, dopunsko uređenje, opravke i servis prve pomoći pruža posebna redarska služba; - drva za loženje na posebno određenim mjestima u logorima, moguće je sakupljati od rječnih naplavina i izuzetno od suvog granja u okolnoj šumi; - u granicama parka na toku rijeke Tare je dozvoljen sportsko-rekreativni ribolov i to u zonama koje definiše ribarska osnova; - lov nije dozvoljen, osim sanitarnog odstrjela i najnužnijih regulacionih mjera u pogledu brojnog sastava divljači, koji se mogu obavljati samo na osnovu posebnih mjera; - obrada zemlje te ispaša stoke se može obavljati na uređenim i za ispašu pogodnim terenima, a sve u ekološki dozvoljenom obimu i načinu. Pošumljena područja ne mogu se raščišćavati za potrebe poljoprivrede; - sječa šume nije dozvoljena osim u posebnim uslovima, u neposrednoj okolini stalnih naselja, za potrebe lokalnog življa. Ovu aktivnost mora pratiti čuvarska služba NP uz kontrolisano izdavanje dozvola.

Mjere zaštite u III Zoni zaštite: U ovoj zoni se dozvoljava selektivno i ograničeno korišćenje uz kontrolisane aktivnosti u prostoru ako su usklađene sa funkcijama ili vezane za tradicionalne djelatnosti ili stanovanje, kao i ograničenu turističku izgradnju. I u ovoj zoni se štite pejzažno – ambijentalne vrijednosti. Na prostoru zone liberalne zaštite nalaze se najpogodniji tereni za zimske sportove i rekreaciju (Savin kuk, Šljeme, Mali i Veliki Štuoc).

Mjere zaštite u Zaštitnom pojasu: U ovim zonama je potrebno posebno obezbijediti: zabranu lova radi zaštite migracionih tokova divljači, očuvanje jezera i šuma kao i kontrolisanu gradnju, kako se ne bi narušile pejzažno-ambijentalne vrijednosti Parka. Očuvanje jezera i šuma kao i kontrolisanu gradnju, kako se ne bi narušile pejzažno-ambijentalne vrijednosti Parka. Režimima ove zone, Nacionalni park se štiti od neplanske izgradnje duž njegovih glavnih saobraćajnih prilaza: u poljoprivredi će se pretežno koristiti autohtone kulture, bez većih kompleksa monokulture, sa strogo kontrolisanom hemizacijom i izgradnjom većih kompleksa stočnih farmi što dalje od granice NP, a u skladu sa poljoprivrednim osnovama; šumarstvo unutar zaštićene zone će se ograničiti na sanitarnu sječu u cilju zdravlja šume i za kontrolu bolesti i štetočina. U zaštićenoj zoni neće se vršiti sječa za dobijanje drvnog materijala ili u druge komercijalne svrhe. Upotreba šuma u zaštićenoj zoni se ograničava na prikupljanje drva za potpalu od strane

stanovnika uz dozvolu od lokalnih šumarskih vlasti; šumarstvo će obezbijediti gazdovanje šumom po Zakonu o šumama; veći industrijski zanatski pogoni, skladišta opasnih materijala, servisi, deponije i sl. ne smiju da budu locirani u ovoj zoni; sva naselja na saobraćajnim prilazima uz granicu Parka obuhvaćena su ovim režimom i njihova izgradnja i uređenje biće regulisani odgovarajućim urbanističkim planovima.

Cjelokupan prostor opštine ID PUP opštine Žabljak je u zaštitnoj zoni (buffer zoni) NP „Durmitor”. Na ovaj način se ne ugrožavaju razvojne mogućnosti područja, ali su ustanovljena odgovarajuća ograničenja u cilju postizanja održivog razvoja i očuvanje prirodnih resursa.

U ID PUP opštine Žabljak su preuzeta planska rješenja iz PPPN za Durmitorsko područje, a područje NP „Durmitor” će naročito se sprovoditi u skladu sa mjerama definisanim u PPPN za Durmitorsko područje.

Na području planine Sinjajevina je predloženo formiranje parka prirode. Granica ovog područja će se precizno definisati tek nakon dodatnih istraživanja i izrade odgovarajuće studije zaštite. Treba napomenuti da se u kontaktnoj zoni ID PUP opštine Žabljak nalaze: Park prirode „Piva”, Park prirode „Komarnica i Dragišnica”. Osnivanjem Parka prirode „Sinjajevina” bi se ispunilo potpuno povezivanje zone A -Durmitor i zone D - Prokletije sa Komovima.

S obzirom na to da nedostaje IUCN Crvena Lista Flore NP Durmitor, istu je u narednom periodu potrebno pripremiti.

Mjere zaštite faune

Kada je u pitanju ihtiofauna u NP Durmitor, važno je napomenuti da je zakonom (Zakon o slatkovodnom ribarstvu i akvakulturi, “SL. list CG”, br. 17/18) definisan način korišćenja, zaštita, očuvanje i stavljanje na tržište riba i drugih vodenih organizama na slatkim vodama. Ovaj Zakon, zajedno sa Naredbom o ribolovnim zabranama, lovostaju i minimalnim velicinama riba i drugih vodenih organizmima ispod kojih je zabranjen ulov (“SL. list CG”, br. 37/20), predstavlja dobru osnovu za kvalitetnije upravljanje ihtiofaunom, ali i ukupnim biodiverzitetom slatkovodnih ekosistema.

U prethodnom planskom periodu prepoznata je potreba da se kroz upravljačke mjere pokrene postupak uspostavljanja autohtonog stanja faune u durmitorskim jezerima. Fauna riba koja je vjestački unesena u ova jezera predatorske je prirode i invazivnog karaktera, te tako ugrožava prirodno stanje faune. Sa druge strane, fauna riba nema nikakvu svrhu ili biološko opravdanje za njihovo postojanje u ovom jezerima. Treba napomenuti da je i njihov opstanak upitan, jer uslovi života im ne odgovaraju.

Cilj potpunog izlovljavanja ribe na durmitorskim jezerima je povratak ugrožene autohtone faune vodozemaca, koje je i dalje prisutna u pojedinim vodnim tijelima na prostoru Parka. Mjere koje se preporučuju u narednom periodu su izlov mrežama, korišćenje elektroagregata i sportski ribolov na svim jezerima osim na Crnom jezeru. Tokom 2018. godine na Modrom jezeru je elektroagregatom izlovljena populacija jezerske zlatovčice. Postoji mogućnost spontanog i vjestačkog naseljavanja autohtonih vrsta vodozemaca kao sto je mrmoljak (*Triturus vulgaris*).

Kao mjera konzervacije staništa u smislu očuvanja ekološke niše za određene vrste ptica, očuvanje starih stabala u šumskim ekosistemima je izuzetno važno. Ova mjera konzervacije se godinama unazad i praktikuje u NP Durmitor.

Potrebno je naglasiti da je lov u NP Durmitor, kao i u svim ostalim nacionalnim parkovima u Crnoj Gori zabranjen tokom cijele godine. U praksi, dozvoljava se samo sanitarni odstrijel oboljelih jedinki. U periodu od 2015. godine do 2020. godine nisu registrovani slučajevi oboljenja kod krupnih sisara na teritoriji Parka.

Kao upravljačke mjere koje se primjenjuju u cilju poboljšanja uslova opstanka faune, potrebno je održavati hranilišta na lokalitetima na području NP. Zaposleni Službe zaštite u zimskom periodu trebaju redovno obilaziti hranilišta i ostavljati potrebnu hranu. Na teritoriji NP Durmitor nalaze se 32 hranilišta namijenjena za divokoze i srne. Najznačajnija hranilišta nalaze se u crnojezerskom rejonu (Zmijlnje jezero), durmitorskom rejonu (iznad Katuništa), Maloj Crnoj Gori i Sušica, rejonu Raova i kanjonu Tare (Dobrilovina)²³.

Mjere zaštite šuma u NP Durmitor

Šume u nacionalnim parkovima kategorišu se kao šume posebne namjene. Odlikuju se posebnim rijetkostima ili ljepotama, ili su od posebnog naučnog ili istorijskog značaja, a namijenjene su i za naučna istraživanja, nastavu, odmor i rekreaciju.

Upravljanje šumama u nacionalnom parkovima se razlikuje od upravljanja šumama u dijelu šuma koje su namijenjene održivom gazdovanju i korišćenju. Šumama u NP se upravlja šire, obuhvatnije, sa višestrukim ciljevima, sa manjim obimom radova, ali sa većom lepezom poslova i zadataka. U tom cilju sprovodi se integralna zaštita šuma, odnosno skup mjera i radnji koje se preduzimaju u cilju otkrivanja i sprječavanja nastajanja bolesti, kao i ublažavanja i otklanjanja posljedica šteta koje mogu ugroziti ili potpuno uništiti šumske ekosisteme.

U šumama u nacionalnom parku se upravlja isključivo na principu održavanja i unapređenja postojećeg stanja, i nijesu dozvoljene nikakve aktivnosti koje bi narušile ili ugrozile prirodne procese šumskih ekosistema. Osnovne aktivnosti koje se sprovode su sanitarne mjere, monitoring i uzgojne mjere i to sa unaprijed definisanim ciljevima za ostvarivanje namjene šumskih kompleksa. Sve mjere i aktivnosti ne smiju da naruše prirodan tok razvoja šumskih ekosistema i moraju da osiguraju očuvanje raznovrsnosti biodiverziteta.

Osnov za upravljanje šumama je trajno obezbjeđenje i unaprjeđenje osnovne funkcije NP. Da bi se zadovoljila osnovna funkcija Parka treba obezbijediti održivo upravljanje resursima, u okviru čega obnavljanje, očuvanost, funkcionalnu i ekološku ravnotežu šumskog ekosistema.

Prilagođavanje i ublažavanje uticaja klimatskih promjena na šumske ekosisteme, popravljavanje zdravstvenog stanja, rast njihovih ekoloških vrijednosti i doprinos socijalnim prilikama, realizuje se preduzimanjem različitih mjera, kao što su:

- Izrada Plana za zaštitu šuma od požara prema stepenu ugroženosti od šumskih požara; Shodno zakonskoj proceduri potrebno je da Plan zaštite od požara sadrži sve elemente i preporuke vezane za preventivno djelovanje na pojavu požara.

²³ Plan upravljanja NP Durmitor, 2021-2025

- Posebno značajan segment je organizacija i sprovođenje gašenja požara i sanacione aktivnosti degradiranih površina.
- Praćenje ugroženosti šuma od biljnih i drugih štetočina; Monitoring potkornjaka u četinarskim šumama i monitoring opšteg zdravstvenog stanja šuma su višegodišnje aktivnosti koje se sprovode na prostoru Parka
 - Održavanje i uređenje postojećih puteva u cilju sveobuhvatne zaštite šuma.
 - Sanitarna sječa šuma; uklanjanje stabala sa vidnim znacima oštećenja, odnosno suvih, oštećenih, prelomljenih, izvaljenih, suhovrhkih, stabala koja imaju vidljive simptome zaraze i predstavljaju opasnost od prenamnoženja štetnih činioca, stabla koja ugrožavaju stabla budućnosti slabijih fenotipskih karakteristika. Potrebno je osigurati da u svakoj šumi bude dovoljan procenat zrelih, starih i suvih stabala (dubećih i oborenih), posebno šupljih stabala kao potencijalnih gnjezdilišta ptica.
 - Sprovođenje šumsko-uzgojnih mjera; Ovakve mjere u cilju prevođenja u drugi sastojinski oblik i izmjena sastava sastojina su zabranjene, izuzev u slučaju posebnih potreba, a koje se donose odlukom državnog organa. Pošumljavanje i mjere njege u cilju obnavljanja postojećih sastojina mogu se realizovati shodno zakonskim mogućnostima i potrebama. Pri tome, sanacija degradiranih površina posumljavanjem je zakonska obaveza upravljača. Uklanjanje određenih invazivnih ili alohtonih vrsta je takođe regulisano zakonom.
 - Osiguranje šumskog reproduktivnog materijala (šumsko sjeme i šumski sadni materijal) i kontrola šumskog reproduktivnog materijala; U saradnji sa Upravom za šume, vrši se prikupljanje sjemena i uzgoj sadnog materijala iz sjemenskih sastojina koje se nalaze na području nacionalnog parka, u cilju dobijanja autohtonog sadnog materijala

Šume u privatnoj svojini su najzastupljenije oko naseljenih mjesta. Upravljanje šumama u privatnoj svojini se ne razlikuje u odnosu na upravljanje šumama u državnoj svojini. Zabrana korišćenja šuma u privatnoj svojini je regulisana zakonskom i prostorno-planskom regulativnom. Odobravanje korišćenja šuma u privatnoj svojini se sprovodi kroz Plan gazdovanja šumama u privatnoj svojini. Komisija koja izrađuje Plan gazdovanja šumama u privatnoj svojini, utvrđuje tražene, odobrene i ukupne količine drvene mase za korišćenje.

Speleološki, geološki i paleontološki objekti

Na osnovu *Zakona o zaštiti prirode*, speleološki, geološki i paleontološki objekti spadaju u zaštićeno područje kategorije III. Speleološki objekti su: jame, pećine, pećinski nakit i drugi djelovi pećina i to su dobra od opšteg interesa.

S obzirom na znatnu zastupljenost krečnjaka u geološkoj građi, na ovom području sreću se i brojni površinski i podzemni oblici kraškog reljefa. Područje je speleološki u velikoj mjeri istraženo. Intenzivnija rekognisciranja terena i detaljna istraživanja sprovedena su od 80-tih godina 20 vijeka. U masivu Durmitora registrovan je i istražen niz jama i pećina. Najdublji istražen objekat je Jama na Vjetrenim brdima sa dubinom od 897 m.

Zaštićeni geološki i paleontološki objekti (fosili, minerali, kristali i pećinski nakit) su djelovi geonasljeđa koji zbog svoje rijetkosti imaju izuzetan naučni značaj i mogu biti:

- primjerci sintipova i genotipova fosila, kao i tipske vrste fosila koji zbog svoje rijetkosti i izuzetnog naučnog značaja predstavljaju prirodnu vrijednost;
- pojedinačni minerali ili kristali, pećinski nakit koji zbog svoje rijetkosti i izuzetnog naučnog značaja predstavljaju prirodnu vrijednost;
- zbirke sintipova i genotipova fosila, tipskih vrsta fosila pojedinačnih minerala i kristala koji zbog svoje rijetkosti i izuzetnog naučnog značaja predstavljaju prirodnu vrijednost.

Zabranjeno je uzimati iz prirode zaštićene geološke i paleontološke objekte koji su proglašeni zaštićenim ili se nalaze na objektu geonasljeđa, zaštićenom nalazištu ili ležištu mineralnih sirovina.

Mjere zaštite upravljanjem posjetiocima u NP Durmitor

U Parku se obavljaju turističke i sportsko-rekreativne aktivnosti, koje po svom karakteru, obimu i načinu sprovođenja ne smiju da naruše prirodne i radom stvorene vrijednosti, a u skladu sa posebnim režimima zaštite i korišćenja po zonama i graničnim kapacitetima koji su utvrđeni Prostornim planom posebne namjene za NP Durmitor.

Rekreacija, sport i turizam sa svojim glavnim sadržajima predviđeni su u III stepenu zaštite, a manjim dijelom u II stepenu zaštite; u II stepenu zaštite mogu biti locirane samo kraće veze sistema alpskih smučarskih staza i žičara, kao i kontrolisani koridori staza za nordijsko skijanje, ljetnje šetnje, jahanje i dr. Za prilaz područjima II stepena zaštite u cilju turizma i rekreacije bi trebalo izdavati dozvole, uz nadzor čuvara kad god je moguće (Prostorni plan posebne namjene nacionalni park Durmitor).

Posjetioci koji dolaze u Park prolaze kroz četiri ulazna punkta i to na: putu ka Crnom jezeru, Vojnom odmaralištu, Radovan luci i Splavištu (II logor), na kojima se obavlja naplata ulaznica i informisanje posjetilaca.

U pružanju usluga na prostoru parka dominantan je izletnički turizam, koji je organizovan u vidu jednodnevnih tura koje uključuju šetnju oko Crnog jezera i upoznavanje prirodnih vrijednosti parka i sportsko-rekreativni turizam u kojem dominiraju rafting rijekom Tarom, pješaćenje i biciklizam.

Park posjećuju grupe organizovane preko turističkih agencija, turoperatera, individualno, organizovane studentske posjete i đачke ekskurzije. Veći broj posjetilaca spada u grupu stranih. Najveći broj posjetilaca posjeti Park od juna do oktobra.

Najbrojnije grupe posjetilaca su turisti i planinari.

NP Durmitor, zbog svoje prostranosti predstavlja specifičnu turističku destinaciju, u kojem, u skladu sa ciljevima zaštite treba unaprijediti turističku infrastrukturu, sistem kretanja i aktivnosti posjetilaca, te podići kvalitet doživljaja Parka za posjetioce.

Potencijalni Park prirode „Sinjajevina”

Glavni potencijal ove planske cjeline je neizgrađen prirodni ambijent planine Sinjajevine, koji je dijelom i na teritoriji opštine Žabljak, koji je proglašen za zonu od međunarodnog značaja za zaštitu prirode - Emerald zona i IPA područje.

Na ovom području se planskim dokumentima višeg reda planira formiranje Parka prirode ili Predjela posebnih prirodnih odlika. Promocija prirodnih vrijednosti ovog područja će predstavljati generator eko-turističkog razvoja i oživljavanja katuna.

Prioritet razvoja je zaštita biodiverziteta, razvoj naučnog i edukativnog turizma iz oblasti orintologije, botanike, organizovanje aktivnosti šetnji, sporta i rekreacije, korišćenje prostora u skladu sa režimima zaštite i kontrolisana izgradnja u okviru definisanih zona za razvoj turističkih kapaciteta.

Zahtjevi okruženja se odnose na kompleksnu zaštitu prirodne sredine, posebno biodiverziteta Sinjajevine, zaštitu ukupnog prostora od izgradnje neadekvatnih objekata koji bi ugrozili pejzaž i slikoviti ambijent.

Preduslov zaštite ovog jedinstvenog prirodnog okruženja je proglašenje zaštićenog područja prirode Sinjajevine, kojim će se definisati zabrana radnji i aktivnosti kojima se ugrožavaju obilježja i vrijednosti prostora, kao i kontrolisana i ograničena izgradnja na poljoprivrednim i ostalim površinama.

Prijetnja se javlja od neplanske i neadekvatne izgradnje i sječe šume, koje uništavaju prirodne i ambijentalne kvalitete prostora. Ukoliko se ne uvede strategija razvoja poljoprivrede i kreditno finansiranje poljoprivrednih gazdinstava i drugih proizvođača, proizvodnja na ovom prostoru se neće razviti do potrebnog nivoa.

Mjere i smjernice za zaštitu i planiranje predjela

Prije izrade planske dokumentacije nižeg nivoa, potrebna je izrada Detaljne studije predjela i Studija vizuelnog uticaja za: Oblikovno vrijedna područja, potencijano zaštićena prirodna dobra, područja zaštićenih i potencijano zaštićenih kulturnih vrijednosti, prostore pod posebnim pritiskom u kojima je kvalitet predjela od posebnog značaja za razvoj (turističke zone; žičare; infrastrukturni koridori; EMERALD/NATURA područja), ugrožene i degradirane prostore u kojima je potrebno sprovesti mjere sanacije.

Mjere i smjernice za zaštitu predjela

- Razvijati integralnu zaštitu prirodnog i kulturnog naslijeđa i upravljanje njima, kao generatora turističkog i šireg ekonomskog razvoja, odnosno održivog razvoja čitavog područja.
- Za zaštićeno prirodno dobro NP "Durmitor" izrađena je planska dokumentacija kojom je definisana zaštita uređenje i upravljanje istim. Planom predjela nisu razmatrani predione cjeline u okviru Nacionalnog parka, Predio masiva Durmitor (1) i Predio kanjona Tare i Sušice (2) jer su sastavni dio PPPN NP Durmitor.
- Za potencijalni Park Prirode "Sinjajevina", koji je dijelom i na teritoriji opštine Žabljak, urađena je Studija zaštite. Sprovesti procedure zaštite u lokalnim upravama na kojima se prostire prirodno dobro. Zabranjena je gradnje na području predloženom za zaštitu do utvrđivanja statusa i režima zaštite.
- Pored područja predloženih za zaštitu, na osnovu istraživanja i saznanja mogu se predložiti i druga područja/objekti.
- Predjeli koji imaju odlike Vrijedni predjeli, a koji nisu predloženi ili nisu pod neposrednim režimom zaštite štite se preko zelenih prodora/cezura, ograničenja/zabrana (šume, geološko-paleontološki objekti, rijeke, jezera, i dr.). Ovi predjeli se kroz buduću proceduru mogu zaštititi kao Predjeli izuzetnih odlika i sl., ukoliko se drugačije ne dokaže.
- Uraditi katastar prirodnih vodnih tijela i sprovesti zaštitu i revitalizaciju vodenih ekosistema kroz zabranu gradnje pored jezera, vodoizvorišta, uz vodotoke a u

pojasu propisanom Zakonom i primjenu mjera sanacije za narušene predjele. Nije dozvoljeno zacjevljivanje potoka i rijeka.

- Uraditi katastar speleoloških objekata. Radi zaštite i upravljanja istim sprovesti obilježavanje pećina, jama, vrtača i dr. i granica zaštićenog prostora na propisan način, postavljanje informativnih tabli, putokaza i tabli upozorenja o poštovanju uspostavljenog reda i režima.
- Sačuvati sadašnje granice šumskih kompleksa i prirodne okvire oko naselja koje su od posebnog značaja za očuvanje izuzetno vrijednih predjela (kontakt sa NP).
- Sačuvati prepoznatljive repere u predjelu - grupacija drveća/šumarke.
- Sačuvati matricu postojećeg poljoprivrednog zemljišta.
- Napraviti jedinstveni okvir za identifikaciju kulturnih predjela (katuna i sela) i izraditi registar izuzetnih kulturnih predjela.
- Sprovesti zaštitu prostornih cjelina sa specifičnim kulturnim naslijeđem (katuni).
- Za potrebe zaštite i razvoja sela uraditi Studiju razvoja ruralnih predjela kojom će se izvršiti detaljno mapiranje predjela (matrica ruralnih naselja i poljoprivrednih polja, tipične kuće, okućnice/bašte i sl.) sa konzervatorsko-pejzažnim smjernicama.
- Posebnu pažnju posvetiti zoni tradicionalne seoske izgradnje kako bi se očuvao identitet lokacija.
- Mapirati staništa i pratiti stanje populacija endemičnih, rijetkih i ugroženih vrsta u ekološki značajnim područjima/lokalitetima (IPA, IBA, EMERALD područje) i uspostaviti povezivanje staništa radi zaštite biokoridora Dinarski luk.

Mjere i smjernice za planiranje i izgradnju

- Nije dozvoljena linearna gradnja duž saobraćajnica i sastavljanje naselja u jedno građevinsko područje.
- Potrebna je izrada Detaljne studije predjela za: oblikovno vrijedna područja, potencijano zaštićena prirodna dobra, područja zaštićenih i potencijano zaštićenih kulturnih vrijednosti, prostore pod posebnim pritiskom u kojima je kvalitet predjela od posebnog značaja za razvoj (turističke zone; žičare; infrastrukturni koridori; EMERALD/NATURA područja), ugrožene i degradirane prostore u kojima je potrebno sprovesti mjere sanacije.
- Za izdvojeno građevinsko područje izvan naselja gdje je dominantna namjena turizam, kroz karakterizaciju predjela (Detaljne studije predjela) izvršiti analizu osjetljivosti predjela na osnovu postojećih i planiranih pritisaka na predjele, njihove vrijednosne skale i praga nosivosti prostora za novoplanirane sadržaje.
- Detaljne studije predjela raditi prije izrade planskog dokumenta, idejnog, konkursnog rješenja i sl.
- Novim intervencijama ne smije se izmjeniti prirodna topografija terena - objekte projektovati i raditi u skladu sa prirodnim odlikama lokacije.
- Radi zaštite od erozije zabraniti gradnju objekata na strmim i jako strmim terenima, na terenima nagiba preko 15%.
- Kod uređenja terena maksimalno očuvati prirodnu konfiguraciju terena. Na umjereno strmim terenima (nagiba većeg od 10 %) objekti treba kaskadno da prate liniju terena.

- Izgradnju saobraćajnica usmjeriti po izohipsama, bez velikih usjecanja, izbjegavati šumske komplekse.
- Smanjivanje negativnog uticaja infrastrukturnih i komunalnih objekata kroz očuvanje postojećih šuma, podizanje zaštitnih šumskih pojaseva od autohtonih vrsta, obnovu biljnog pokrivača, rekonstrukciju i pejzažno uređenje infrastrukturnih koridora, zaštitnih pojaseva i degradiranih površina.
- Usjeke raditi samo u izuzetnim slučajevima i tada ih podzidati kamenom ili zasaditi odgovarajućim biljkama koje će pokriti nastale "ožiljke" u prostoru.
- Sačuvati postojeće puteve i staze (trase, profile, materijale, i dr.). Ukoliko se javi opravdana potreba za novim putevima ili stazama, potrebno je koristiti tradicionalne principe gradnje (trasu birati prema prirodnim odlikama terena, primijeniti lokalne materijale za obradu potpornih zidova, i sl.).
- Za devastirane površine napuštenih industrijskih postrojenja, kamenoloma, pozajmišta ili zone eksploatacije mineralnih sirovina, odlagalište otpada i sl., predvidjeti sanaciju i rekultivaciju.
- Zabranjeno je unošenje invazivnih vrsta i vrsta iz drugog areala.
- Pejzažno uređenje sprovoditi u slobodnom pejzažnom stilu u skladu sa autohtonom slikom predjela.
- Očuvati slobodne i široke vizure u prostoru.
- Očuvati vidikovace i pejzažne terase i obezbjediti pristup ka njima.
- Za očuvanje karakterističnog ruralnog pejzaža važno je prvenstveno:
 - novu izgradnju, u gabaritima, volumenu i materijalizaciji, u što većoj mjeri prilagoditi tradicionalnoj arhitekturi durmitorskog kulturnog pejzaža;
 - objekte locirati uz javne saobraćanice i po obodu obradivog zemljišta, kako bi se u što većoj mjeri očuvalo poljoprivredno zemljište;
 - potrebno je u izvornom obliku očuvati karakteristične elemente seoskog graditeljskog nasljeđa, kao što su: vodenice, tradicionalne kuće, torovi, koševi, ambari, ograde, podzidi, prelazi preko potoka i dr.
 - groblja su, zajedno sa vjerskim objektima, najčešće locirana u centralnim djelovima seoskih naselja, i kao takva predstavljaju sastavni dio lokalne tradicije koji treba sačuvati.
 - moguće je, u skladu sa potrebama u svim naseljima formirati javni prostor (trg) sa centralnim djelečnostima i objektima koji će predstavljati, u ambijentalnom smislu, tradicionalne arhitektonske vrijednosti i posebnosti ovog kraja. Tako osmišljene javne prostore, sa ponudom domaćih proizvoda (mini pijaca) povezati u turističke ili specijalizovane rute (putevi meda, sira, gastro ture i sl.).

Mjere i smjernice za predione cjelin/područja karaktera predjela: Predjeli jezerske površi (3), Predio visoravni Sinjajevine (4)

Izgrađeni predjeli

- Za područje GUR-a, užu urbanu zonu Žabljak, uraditi katastar zelenila metodom pejzažne taksacije po metodologiji iz *Priručnika o načinu izrade plana predjela* (Ministarstvo održivog razvoja i turizma/LAMP, 2014).

- Obezbjediti javne površine (trotoare, pješačke saobraćajnice, trgove, parkove, i td.) u urbanom području (Žabljak) i semiurbanim naseljima (Njegovuđa).
- Predvidjeti maskiranje ili redizajniranje objekata neskladne arhitekture.
- Za postojeću dendrofloru, na urbanističkim parcelama planiranim za novogradnju, uraditi pejzažnu taksaciju. Pejzažnu taksaciju raditi po metodologiji definisanoj u *Priručniku o načinu izrade plana predjela*, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Crne Gore, poglavlje *Zaštita identiteta i karaktera predjela*. Dispoziciju objekata uskladiti prema stanju zelenog fonda.
- Za Oblikovno vrijedno područje (Pitomine) potrebna je izrada Detaljne studije predjela prije izrade planske dokumentacije, idejnog ili konkursnog rješenja. Studijom definisati zone zaštite pejzaža, slobodne prodore/cezure i zone izgradnje.
- Uraditi i Studiju vizelnog uticaja sa vizurama iz Žabljaka prema Pitominama i Nacionalnom parku.
- Na površinama definisanim kao "Zaštićena vizura iz starog jezgra Žabljaka" nije dozvoljena izgradnja i promjena slike predjela. Takođe, nije dozvoljena prenamjena u druge poljoprivredne svrhe, a sve u cilju očuvanja livadskih površina.
- Ne dozvoljava se gradnja u poplavnim područjima rijeka i jezera radi očuvanja osjetljivih ekosistema.
- Sve šume u ovom području su zaštitnog karaktera (zaštitne šume).
- Fragmentisane šume u gradskom području inkorporirati u urbane zelene površine.
- U slučaju disperzne izgrađenosti u okviru ruralnog područja (jedna ili više grupacija objekata), daje se mogućnost objedinjavanja manjih zona, kako bi se područje moglo razrađivati kroz jedinstven planski dokument (primjer usitnjenih građevinskih područja koje treba povezati) pri čemu se postojeće građevinsko područje može uvećati u skladu sa Pravilima za širenje građevinskih područja.
- Stalna seoska naselja razvijati unutar već izgrađenih površina. Režim njihove izgradnje i uređenja podrazumijeva ostvarivanje specifične naseljske strukture, zasnovane na tradiciji u pogledu organizacije, načina izgradnje i upotrebe materijala, uz poštovanje zakonskih odredbi koje se tiču obaveze zaštite poljoprivrednog zemljišta na koje se naslanjaju.
- Pri daljoj planskoj razradi definisati zone tradicionalne seoske izgradnje i zone nove izgradnje, koje treba uklopiti u postojeći ambijent. Izdvojiti zone kulturno istorijskih spomenika i zone prirodnih vrijednosti.
- Gradnju u seoskim naseljima (sela zbijenog tipa) usmjeravati na više kote, do donje šumske granice, da bi se zemljište na nižim kotama očuvalo za poljoprivredu;
- Gradnja u duhu tradicionalne arhitekture treba da se odnosi na gabarit i formu, ali ne i na funkcionalnost i likovni izraz objekta (naročito važi za objekte turizma izuzev za etno sela).
- Upotreba prirodnih materijala koji obezbjeđuje uklapanje objekata u prirodno okruženje;

Predjeli šuma

- Zabranjena je gradnja u šumama - vrijedni predjeli.
- Izgradnja i uređenje objekata u funkciji šumarstva, uzgoja divljači, stočarstva i rekreacije (planinarske kuće) treba da je maksimalno usklađena sa prirodnim ambijentom i arhitektonskom tradicijom područja.
- Pošumljavanje erodiranih, ogoljenih i degradiranih površina sprovesti autohtonim biljnim vrstama na osnovu planova pošumljavanja.
- U saradnji sa Upravom za šume i nadležnim gazdinstvima promovisati zaštitu šuma i stimulirati lokalnu upravu na pošumljavanje.

Pelazni šumski pojasevi

- Moguća je izgradnja nakon procjene biodiverziteta, nakon izrade Studije „nultog“ stanja biodiverziteta.

Predjeli livada i pašnjaka

- Očuvati cjelovitost i karakteristike livada i pašnjaka uz ograničeno pretvaranje u zone izgradnje.
- Moguće je visokoplaninske pašnjake koristiti za pregonsku ispašu stoke, rekreaciju (ljeti) i skijaške terene (zimi).
- Trasiranje skijaške infrastrukture je moguće (žičarare, ski-liftovi, ski-staze) uz izvođenje prosjeka sa minimalnom sječom šume, uz maksimalno prilagođavanje terenskim prilikama, uklapanje u predio i uz obaveznu obnovu oštećenog biljnog pokrivača na pravcima trasa.

Agrikulturni predio

- Očuvati obradive površine.
- Podsticanje tradicionalne poljoprivredne proizvodnje (organska poljoprivreda).
- Podsticanje na povećanje površina pod poljoprivrednim zemljištem ukрупnjavanjem i udruživanjem parcela.
- Očuvati postojeće živice/šumarke i matrice polja na poljoprivrednim površinama.

Mjere zaštite životne sredine u sektoru privrede

- U slučaju privođenja namjeni cjelokupnog zahvata biznis zone, ova površina se detaljnije razrađuju kroz urbanistički projekat (UP) ili Idejno arhitektonsko-urbanističko rješenje.
- Ukoliko se privodi namjeni jedan dio prostora, obavezna je izrada urbanističkog projekta (UP) ili Idejnog arhitektonsko-urbanističkog rješenja cijelog kompleksa, na osnovu koje će se detaljno razraditi cijelo područje izdvojenog građevinskog zemljišta i definisala faznost izgradnje, a potom radila tehnička dokumentacija za pojedinačne objekte.
- Uspostavljanje partnerskih odnosa s privrednim sektorom.
- Uspostaviti delotvorniji inspeksijski nadzor koji na odgovarajući način obuhvata i "manje" zagađivače
- Podsticanje uvođenja čiste tehnologije, korišćenje energije dobijene iz obnovljivih resurs.

- Implementacija i nadzor nad implementacijom regulative o dopuštenim emisijama, i sprovođenju drugih mjera smanjivanja uticaja na životnu sredinu propisanih zakonom.
- Rješavanje zatečene situacije: premještanje ili postupno gašenje neprihvatljive proizvodnje, sanacija degradiranog prostora, i sl.
- Obaveza izrade procjene uticaja na životnu sredinu za proizvodnju u poslovnim-proizvodnim zonama (uključuje javni uvid, i detaljnije razmatranje posebnosti svake pojedine situacije).

Mjere zaštite životne sredine u sektoru korišćenja mineralnih sirovina

Na prostoru opštine Žabljak se nalazi aktivno ležište prirodnog pijeska i šljunka „Ražano polje” i neaktivno ležište šljunka i pijeska „Njegovuđa”.

Eksploatacija mineralnih sirovina se može vršiti na području koje je kao rezultat posebnih istražnih radova utvrđeno kao pogodno za eksploataciju, uz uslov da je na vizuelno manje osjetljivoj lokaciji i da se ne nalazi u zaštićenom i ekološki ranjivom području. Strategija razvoja ove djelatnosti zasnivaće se na sljedećim osnovama:

- Prirodni resursi i druga državna imovina biće identifikovani za korišćenje kroz koncesije, ukoliko se procijeni da je to korisno za razvoj privrede ili promociju boljih građevinskih standarda.
- Eksploatacija kamena i šljunka može imati značajan negativan uticaj na životnu sredinu. Stoga će biti neophodno da se postojeće lokacije revitalizuju i rekultiviraju, kako bi se ublažio negativan vizuelni uticaj na okolinu, a nove lociraju tako da se ne ugroze prirodni i kulturni pejzaž, naročito na pravcima dolaska turista

U Zoni zaštite NP Durmitor ne dozvoljava se eksploatacija mineralnih sirovina.

Za novoplanirane, ali i postojeće lokalitete za korišćenje mineralnih sirovina, neophodno je:

- Geološka istraživanja i eksploatacija mineralnih sirovina, uključujući i izgradnju rudarskih objekata, na područjima na kojima se nalaze nepokretna kulturna dobra, kao i na udaljenosti do 500 m od granica njihove zaštićene okoline, ne mogu se vršiti bez prethodne saglasnosti Uprave (čl 92. Zakona o zaštiti kulturnih dobara);
- Za površine i objekte istraživanja i eksploatacije mineralnih sirovina je neophodno izraditi plansku dokumentaciju;
- Dopuniti postojeću dokumentaciju dodatnom analizom, koja će uključivati i stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu, i procjenu ekonomske opravdanosti / optimalnog stepena proizvodnje, s analizom raspodjele koristi i troškova.
- Kvalitetan (odobren u participativnom procesu izdavanja odobrenja za istražne i rudarske radove) plan sanacije i spravljanja drugoj namjeni obavezno mora biti dio rudarskog projekta, odnosno mjera zaštite i upravljanja životnom sredinom. kvalitet ponuđenog rješenja jedan je od ključnih elemenata u procesu donošenja odluke o odobravanju istražnih/eksploatacijskih radova.
- Dosljedno uvažavanje konflikta sa šumarstvom, bioraznolikošću, pejzažnom vrijednošću, poljoprivredom, vodoprivredom, blizinom naselja, uklopljenošću u šire razvojne planove i sl. već u najranijoj fazi poduzetničkog ciklusa - u proceduri odobravanja istražnih radova.

- PUŽS-u propisati mjere zaštite životne sredine koje uticaj na životnu sredinu smanjuju na minimum (npr. pravila i putovi transporta sirovina, tehnološki proces na polju, transparentni i redovni monitoring, „vizuelno uredno“ eksploatacijsko polje, itd.).
- Sanirati postojeće nesanirane lokalitete.
- uspostavljanje redovno ažuriranog, transparentnog informacionog sistema za upravljanje mineralnim sirovinama.
- Obavezno (sukcesivno/paralelno s eksploatacijom) sprovođenje odredbi sanacije i privođenja konačnoj namjeni.

Mjere zaštite životne sredine u sektoru upravljanja šumama

Prema planskim dokumentima iz Uprave za šume, na održivim osnovama na prostoru opštine Žabljak godišnje se može iskoristiti 29851m³ od čega na četinare otpada 28435m³ a na lišćare 1416m³.

Planom upravljanja Nacionalnim parkom „Durmitor“ za period 2021-2025 godina definisano je da se korišćenje (sječa) stabala može vršiti u zonama u kojima je to dozvoljeno. Za sječu se jedino mogu odabirati stabla sa izrazitim simptomima zaraze, izvaljena i suva stabla, snjegolomi i vjetrolomovi, prevršena i oštećena stabla, koja nemaju mogućnost daljeg razvoja a sve u cilju zaštite i unapređivanja šumskih ekosistema. Na osnovu prethodnog planskog perioda (2015-2020), na godišnjem nivou iz državnih i privatnih šuma obuhvaćenih ovim nacionalnim parkom godišnje se iskoristi između 3.000-5.000m³.

- Stalno praćenje i izvještavanje o kvalitetu šumarske prakse, odnosno njene uspješnosti u očuvanju i unapređenju ekološke, socijalne i upravljačke funkcije na lokalnom nivou.
- Marketinška djelatnost na podizanju svijesti o vrijednosti šuma.
- Nije dozvoljena prenamjena šumskih područja u građevinsko, posebno u prediono i prirodno vrijednim područjima prostora obuhvata plana

Mjere zaštite životne sredine za sektor energetike

- Edukacija i motivacija stanovništva za energetske odgovorno ponašanje, uvođenje plina kao energenta.
- Aktivnosti promocije, informisanja, savjetovanja, prezentacija dobre prakse projekta podsticanja korišćenja solarne energije u sektoru turizma.
- Podsticanje modernizacije postojećih tehnologija.
- Mjere smanjivanja rizika od akcidenata.
- Uspostavljanje informacionog sistema koji će objedinjavati informacije potrebne za racionalno planiranje i upravljanje sektorom.

Mjere zaštite životne sredine od sektora saobraćaja

- Podizanje kvaliteta (urednije, vremenski čistije i tečnije, prostorno gušće, s uređenijim stajalištima, u blizini parkirališta, uvažavati potrebe osoba s posebnim potrebama, ...), pristupačnosti (integrisani sistem karata s popularnim cijenama), a

time i atraktivnosti javnog prevoza. (promocija / marketing programa alternativnih načina prevoza (bicikl, pješčenje)

- Uvođenje upotrebe električnih vozila u javni gradski prevoz.
- Uspostavljanje kvalitetnog sistema pješačkih i biciklističkih staza i ostale prateće infrastrukture (mjesto za parkiranje, i sl.). (ovo je kvalitetna infrastruktura i za razvoj turizma i ruralnog područja.) višestruko korisna mjera: ekološki prihvatljiviji transport, zdravstveno povoljniji, dio turističke ponude, dio pozitivnog imidža „relaksirane destinacije“, ekološko osvježavanje, štednja energije. podsticanje (promocija, marketing, jumbo plakati, i sl.) pješčenja i korišćenja bicikla za kretanje gradovima.
- Uvesti praćenje segmenata životne sredine uz saobraćajne pravce kao posebnu kategoriju u razradi sistema praćenja raznih segmenata životne sredine.
- Identifikovati zone konflikta saobraćaja i posebno vrijednih i osjetljivih područja. određivanje prioriteta, iznalaženje rješenja i sprovođenje mjera smanjivanja negativnih uticaja.

Mjere zaštite životne sredine od sektora poljoprivrede

- Podsticati i pomagati (informativno, edukativno, medijski, finansijski,...) razvoj ekološke poljoprivrede kao scenarija koji je ne samo ekološki, već u postojećim uslovima, i ekonomski i društveno najprihvatljiviji.
- Aktivnosti uključuju: 1) izradu studije iskustva, mogućnosti, prepreke i preporuke za razvoj ekološke poljoprivrede; 2) sufinansiranje pilot demonstrativnih projekata; 3) izrada baze postojećih primjera i identifikacija razvojnih modela - demo primjeri za potencijalne investitore; 4) praćenje rezultata programa.
- Osmišljavanje modela upravljanja i uređenje neobrađenih/zapuštenih poljoprivrednih površina.
- Marketinško osmišljavanje proizvodnje. Podsticanje programima standardizacije proizvoda. Programi „originalnog opštinskog proizvoda“ - posebno u kontekstu ekološke proizvodnje i tradicionalnih proizvoda. povezivanje sa sektorom turizma.
- Zaštita (najkvalitetnijih) poljoprivrednih zemljišta od prenamjene prilikom prostornog planiranja.
- Određivanje posebno osjetljivih područja (u prvom redu vodozaštita), i njihova zaštita donošenjem odluka o zoniranju i ograničenjima na djelatnosti u pojedinim zonama.
- Podsticanje očuvanja biološke i pejzažne raznolikosti agrarnog sistema: očuvanje postojeće „mozaičnosti“ na obradivim površinama, očuvanje tradicionalnih pejzaža koji su atrakcijska osnova ruralnog turizma - pored poljoprivrede, najznačajnijeg elementa održivog ruralnog razvoja, i sl.
- Očuvanje autohtonih sorti i vrsta.

Mjere zaštite životne sredine vezani za sektor turizma

- Za izdvojeno građevinsko područje izvan naselja gdje je dominantna namjena turizam i proizvodnja, prije izrade planskog dokumenta, idejnog rješenja, konkursnog rješenja i sl. neophodna je izrada Detaljne studije predjela kroz koju

će se izvršiti analiza osjetljivosti predjela na osnovu postojećih i planiranih pritisaka na predjele, njihove vrijednosne skale i praga nosivosti prostora za novoplanirane sadržaje.

- Zbog izuzetne atraktivnosti prostora i osjetljivosti prirodnih i kulturnih vrijednosti i pejzaža na području Plana, za turističke sadržaje u izdvojenim građevinskom područjima je predviđena izrada urbanističkog projekta.
- Takođe, potrebno je uraditi Studiju izvodljivosti sa idejnim rješenjem kojom će se provjeriti da li su predložena lokacija, sadržaji, kapaciteti i organizacija realni i da li, prema uslovima iz ovog Plana, lokalna samouprava ima osnova da dalju izradu planova i projekata;
- Za idejno rješenje je potrebno uraditi Studiju vizuelnog uticaja.
- Uspostaviti program sistemskog upravljanja postojećim prirodnim resursima: identifikacija prirodnih resursa i mogućih, planiranih i/ili već konkretizovanih aktivnosti kojima se one na održivi način koriste; razrada idejnih razvojnih planova, prezentacija potencijalnim investitorima, nadzor nad sprovođenjem, i sl.; intenziviranje razvoja „zelenih“ turističkih sadržaja koji gostu nude priliku za kontakt i upoznavanje s prirodom
- Poštovanje dobre prostorno planerske prakse prema kojoj se objekti turističke infrastrukture smještaju dovoljno blizu, ali i dovoljno daleko od glavnih resursa. Poštovati ambijent, nastojati maksimalno smanjiti zauzimanje prostora i uticaja na životnu sredinu. Poštovati prioritetnost zaštite prirode unutar posebno zaštićenih područja.
- Edukovati i razvijati ekološku svijest i način razmišljanja i postupanja kod lokalnog stanovništva uključenog u turističke djelatnosti.
- Kvalitetno sprovođenje preporuka ID PUP-a o njihovoj razradi u planovima nižeg reda.
- Podsticati restauraciju i revitalizaciju trenutno degradiranih dijelova prirodne i kulturne baštine (npr. napuštena sela u zaleđu).
- Prije planiranja turističkih i proizvodnih objekata (kompleksa), neophodno je predvidjeti adekvatno infrastrukturno opremanje, koje mora prethoditi izgradnji ovih kompleksa.
- Uslov za definisanje lokacije novog skijalište je detaljno ispitivanje mogućnosti izgradnje skijališnih zona - skijališta, što podrazumijeva pažljivo, kontinuirano praćenje klimatskih prilika (učestalosti sniježnih padavina, visine i dužine trajanja sniježnog pokrivača) u trajanju minimalno 5 godina, kao i analizu fiziografskih karakteristika terena (nagiba, visinskih zona, osunčanosti - eksponiranosti terena, podobnosti podnožja brda za formiranje skijaške baze - zaustavne zone i dr.). U slučaju da se ispostavi da klimatske i fiziografske karakteristike pogoduju izgradnji skijališta, i da postoji ekonomska opravdanost, izgradnju skijališnih zona - skijališta je moguće realizovati. Izgradnja staza i skijališta i pratećih objekata na lokalitetima Savin kuk, Štuoc i Kučajevica će imati izuzetno jak uticaj na prostorni zahvat. U slučaju privođenja namjeni cjelokupnog zahvata novog skijališta, ova površina se detaljnije razrađuju kroz urbanistički projekat (UP).

- U slučaju privođenja namjeni cjelokupnog zahvata novog skijalište, ova površina se detaljnije razrađuju kroz urbanistički projekat (UP).
- Planom je predviđeno da se cjelokupni prostor koji je, ocijenjen kao pogodan za izgradnju ski staza, do privođenja namjeni čuva kao površina rezervisana za skijališta i da na njemu ne bude dozvoljena izgradnja drugih objekata.
- Lokalitet Savin kuk i Štuoc: U zoni postojećeg skijališta Planom je, osim ski kapaciteta, predviđena izgradnja turističkih i hotelskih objekata, kao i rekonstrukcija postojećeg privatnog smještaja, komercijalnih sadržaja i servisa. U zoni ski kapaciteta planirana je rekonstrukcija, dogradnja i uređenje postojećih ski terena, uređenje terena za sankanje i svi potrebni prateći servisi.
 - Sadržaji će omogućiti aktivnosti tokom čitave godine.
 - Planirani kapaciteti se trebaju definisati narednom periodu, u skladu sa Studijom zaštite prirode za NP „Durmitor” i međunarodnim statusom zaštite UNESCO.

Mjere zaštite kulturne baštine

Koncept zaštite kulturne baštine, kao veoma važnog resursa prostornog razvoja podrazumjeva:

- očuvanje, zaštitu i unaprjeđenje kulturnih dobara, kao bitnog segmenta razvoja;
- stvaranje uslova održivog korišćenja kulturnih dobara sa očuvanjem autentične namjene ili izbora odgovarajuće kompatibilne namjene;
- očuvanje ambijentalnih cjelina i ruralnih naselja i njihovih djelova sa svim karakterističnim segmentima tradicionalnog graditeljstva;
- revalorizaciju kulturnih dobara, u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti kulturnih dobara;
- evidentiranje potencijalnih kulturnih dobara i inicijativa za proglašenje novih, sa uspostavljanjem prethodne zaštite gdje je to posebno navedeno;
- definisanje i očuvanje neposredne zaštićene okoline kulturnih dobara;
- koordinaciju rada vezanog za kulturno nasljeđe sa nadležnim službama zaštite.

Pored nepokretnih kulturnih dobara koji su navedeni u poglavlju 2. ovog Izvještaja, u zahvatu Plana lociran je i znatan broj potencijalnih kulturnih dobara, za koje se osnovano pretpostavlja da posjeduju određene kulturne vrijednosti: kulturno istorijski objekti i cjeline, ambijentalno i kulturno vrijedni primjeri ruralnih cjelina ili njihovih djelova, potencijalni arheološki lokaliteti, objekti tehničkog i industrijskog karaktera i brojni segmenti kulturnog pejzaža.

U opštini Žabljak, uz navedena kulturna dobra, postoji više ambijentalno, kulturno i istorijski značajnih objekata za koje se osnovano pretpostavlja da posjeduju određene kulturne vrijednosti. Najčešće je riječ o sakralnim objektima, objektima tradicionalne arhitekture, kao i jednom dijelu memorijalnih i drugih spomen-obilježja koja nijesu zaštićena.

Arheološki lokaliteti u opštini Žabljak su sistematizovani nakon rekognosciranja terena. Na prostorima koji su označeni kao potencijalni arheološki lokaliteti prije početka svake gradnje neophodno je predvidjeti odgovarajuća istraživanja kako bi se na osnovu rezultata mogle odrediti dalje aktivnosti.

Tehnička arhitektura na ovom području značajna sa aspekta očuvanja istorijskih, kulturnih i ambijentalnih vrijednosti predstavljena je u prvom redu ostacima starih puteva i starim mostovima. Uz ostatke karavanskog puta Dubrovnik-Carigrad, kao primjeri tehničke arhitekture su ostaci mostova preko rijeka.

Mjere zaštite navedenih objekata sastoje se u prvom redu u potrebi dokumentovanja postojećeg stanja, uz predhodno izvršene potrebne istraživačke radove kako bi se stekli uslovi za valjanu valorizaciju.

Kulturni pejzaži opštine Žabljak zahtijevaju integrativni pristup koji podrazumjeva zaštitu i prirodnih i kulturnih vrijednosti prostora.

Na kulturnom dobru nije moguće planirati i sprovesti radove bez odgovarajućih uslova i saglasnosti Uprave za zaštitu kulturnih dobara, a shodno Zakonu o zaštiti kulturnih dobara.

Unutar granica zaštićene okoline kulturnog dobra nije moguće planirati izgradnju novih i legalizaciju postojećih objekata, bez odgovarajućih uslova i saglasnosti Uprave za zaštitu kulturnih dobara, a shodno Zakonu o zaštiti kulturnih dobara.

Na potencijalnom nepokretnom kulturnom dobru nije moguće planirati i sprovesti radove bez odgovarajućih uslova i saglasnosti Uprave za zaštitu kulturnih dobara, a shodno Zakonu o zaštiti kulturnih dobara.

U zoni zaštićene okoline potencijalnog nepokretnog kulturnog dobra, u granicama koje su definisane rješenjem o proglašenju za zaštićeno kulturno dobro. odnosno studijom zaštite kulturne baštine, ne mogu se sprovesti bilo kakvi zahvati prije sprovođenja procedura propisanih Zakonom o zaštiti kulturnih dobara i izdavanja konzervatorskih uslova i mjera kojima se definiše obuhvat građevinske intervencije u skladu sa Studijom i planskim dokumentom.

Na lokalitetu evidentiranog kulturnog dobru nije moguće planirati i sprovesti radove bez odgovarajućih uslova i saglasnosti Uprave za zaštitu kulturnih dobara, a shodno Zakonu o zaštiti kulturnih dobara.

U zoni zaštićene okoline evidentiranog nepokretnog kulturnog dobra, u granicama koje su definisane rješenjem o proglašenju za zaštićeno kulturno dobro. odnosno Studijom zaštite kulturne baštine, ne mogu se sprovesti bilo kakvi zahvati prije sprovođenja procedura propisanih Zakonom o zaštiti kulturnih dobara i izdavanja konzervatorskih uslova i mjera kojima se definiše obuhvat građevinske intervencije u skladu sa Studijom i planskim dokumentom.

Uređenje i izgradnju prostora sa objektima tradicionalne arhitekture i drugim objektima kulturne baštine sprovesti tako da se uslovi i podrži očuvanje, održavanje i sanacija, uz saradnju sa Upravom za zaštitu kulturnih dobara, prema konzervatorskim uslovima, uz sva potrebna arhitektonska i etnološka istraživanja tradicionalne gradnje.

Ukoliko sa prilikom iskopa terena za izgradnju objekata, saobraćajnica i infrastrukture naiđe na arheološke ili druge nalaze, koji mogu biti kulturno dobro, obavezno je prekinuti radove, obavjestiti organ uprave nadležan za zaštitu kulturnih dobara, kako bi njihovi stručnjaci prikupili nalaze, odnosno izvršili neophodna istraživanja i druge radnje i aktivnosti (Čl. 87 i 88., Zakona o zaštiti kulturnih dobara).

U zavisnosti od rezultata, odnosno zatečenog stanja, planovima nižeg reda potrebno je, uz ostalo, predvidjeti određene sanacione radove kako bi se sačuvala i na odgovarajući način prezentirale zatečene ambijentalne i kulturno istorijske vrijednosti potencijalnih

kulturnih dobara u obuhvatu pojedinog planskog dokumenta. Nakon izvršenog rekognosciranja terena utvrditi popis svih vrsta kulturnih dobara za koje se osnovano pretpostavlja da posjeduju kulturne vrijednosti i zahtijevaju sprovođenje mjera zaštite u skladu sa Zakonom.

U skladu sa osnovnim konzervatorskim principima ove vrijednosti se po pravilu čuvaju i unapređuju prvenstveno kroz očuvanje prvobitnog, odnosno zatečenog stanja, bez uvođenja novih elemenata i materijala, uz poštovanje zatečenih osnovnih karakteristika i proporcija objekata, originalnih detalja obrade i primjenu tradicionalnih materijala.

Takođe, osmišljenom valorizacijom mnogobrojnih starih, srušenih stambenih objekata i njihovom obnovom, uz odgovarajuću podsticaj, dobio bi se značajni fond objekata koji bi obogatio turističku ponudu područja i doprinio kako očuvanju ambijenta tako i shvatanju vrijednosti i značaja objekata tradicionalnog graditeljstva.

Očekivanu pojačanu urbanizaciju u okviru postojećih ruralnih struktura, u zonama pored puteva koji vode prema turističkim lokacijama i atraktivnim prirodnim ljepotama planina i vodenih tokova na teritoriji Opštine, potrebno je planirati u kontrolisanim uslovima, bez predviđanja gradnje u neposrednoj blizini objekata koji imaju kulturne i ambijentalne vrijednosti i bez narušavanja kulturnog pejzaža.

Za potrebe zaštite i razvoja sela uraditi Studiju razvoja ruralnih predjela kojom će se izvršiti detaljno mapiranje predjela (matrica ruralnih naselja i poljoprivrednih polja, tipične kuće, okućnice/bašte i sl.) sa konzervatorsko-pejzažnim smjernicama.

Mjere zaštite od prirodnih i tehničko tehnoloških nesreća

Zaštita od elementarnih nepogoda regulisana je Zakonom o zaštiti od elementarnih nepogoda (Sl. List RCG br. 57/1992) i Pravilnikom o mjerama zaštite od elementarnih nepogoda (Sl.list RCG br. 8/1993):

- zaštita od zemljotresa sprovodiće se kroz primjenu važećih aseizmičkih propisa prilikom sanacije postojećih i izgradnje novih građevinskih i infrastrukturnih objekata; zbog konstatovanih nepovoljnosti inženjersko geoloških i seizmičkih uslova tla, sva rješenja za buduću izgradnju i uređenje prostora moraju se zasnivati na nalazima i preporukama inženjersko-geoloških istraživanja sa mikroseizmičkom rejonizacijom terena;
- Obavezna je primjena svih evropskih standarda EUROCODE i odgovarajućih nacionalnih aneksa.
- zaštita od požara zasnivaće se na izradi planova zaštite od požaraza pojedine prostore u okviru zahvata Plana, odnosno formiranju adekvatnog broja vatrogasnih jedinica i njihovom efikasnom djelovanju u vanrednim situacijama.
- Neophodno je uraditi poseban plan zaštite od požara šumskih kompleksa uz uvažavanje sljedećih elemenata:
 - predviđena saobraćajna pristupačnost svakom dijelu prostora obraslog šumom biće realizovana izgradnjom mreže javnih, službenih i šumskih puteva, računajući ove objekte istovremeno i kao protivpožarne barijere, koje dijele šumu na manje segmente;
 - u šumi je zabranjeno loženje otvorene vatre i odlaganje predmeta koji mogu prouzrokovati požar, izuzev na određenim mjestima;

- mjesto određeno za kamp, ukoliko se nalazi u šumi ili pored šume, mora biti odvojeno zaštitnim prosjekom odgovarajuće širine. Radi sprječavanja izbijanja i širenja požara u kampovima, organi koji su osnovali kamp dužni su da imaju ispravne aparate za gašenje požara, burad sa vodom, poseban alat i drugu propisanu opremu.
- pri pošumljavanju novih površina rasporedom protivpožarnih pruga i prolaza će se takođe planski predvidjeti protivpožarne barijere;
- zaštita od požara u zoni od uticaja na Nacionalni park sprovodiće se na uobičajeni način za ovakve prostore i naselja, uz sadejstvo sredstava i službe protivpožarne zaštite područja Parka.
- Na poljoprivrednim površinama zabranjeno je paliti biljne ostatke poslije žetve ili orezivanja voća i živica oko imanja.
- zaštita od poplava i bujica zasnivaće se na integralnom rješavanju zaštite i biće definisana vodoprivrednim radovima, odnosno planovima upravljanja i zaštite od poplava.
- Identifikovati rječne basene i jezerska obalska područja koja su u opasnosti od poplava i izraditi mape rizika i planove upravljanja za slučaj poplave u skladu sa EU Direktivom o upravljanju rizicima od poplava;
- Sve vodotokove, a naročito jazove, bujične vodotokove i kanale redovno čistiti, najmanje dva puta godišnje.

8. Pregled razloga koji su poslužili kao osnova za izbor varijantnih rješenja koje su uzete u obzir

Predmetne izmjene i dopune predstavljaju stvaranje preduslova za direktnu realizaciju ranije definisanih namjena. Izmjenama i dopuna PUP-a opštine Žabljak nijesu analizirana varijantna rješenja. Važno je napomenuti, da planirana namjena predmetnih izmjena i dopuna, ne može imati značajan uticaj na izabrano plansko rješenje, ali bez adekvatne primjene mjera zaštite propisanih ovim dokumentom, može dovesti do negativnog uticaja na dalji razvoj planskog zahvata.

Prostor predstavlja jednu od osnovnih vrijednosti, a naročito imajući u vidu da je:

- definisan i ograničen,
- neobnovljiv, i
- djeljiv između većeg broja korisnika.

U PPPN za Durmitorsko područje su razvijeni su principi planiranja prostora Durmitora, a prihvaćeni koncept razvoja Durmitorskog područja je „model regionalne rejonizacije“. Model regionalne rejonizacije karakteriše rast naselja u okviru postojećih granica, dok dodatna naselja u Nacionalnom parku nijesu dozvoljena. Rast je usmjeren unutar postojećih naselja.

Ovaj model karakteriše koordinisan pristup, isticanje identiteta svake od opština i kooperativni ekonomski razvoj, posebno u oblasti turizma, što bi stvorilo mogućnosti za zadržavanje lokalnog stanovništva i proširivanje obima poslova kako za stanovnike Durmitorskog područja, tako i za sezonske radnike u svakoj opštini, tokom cijele godine. Svaki gradski centar bi bio specijalizovan za određene usluge, a istovremeno upućen na susjedne centre, što ima za rezultat formiranje sveobuhvatnog turističkog iskustva. Koordinacija između opština omogućila bi maksimalan razvoj usluga u sektoru turizma i smanjenje viškova radne snage. Turistički kapaciteti / ležaji, definisani Studijom o kapacitetima nosivosti za održivi turizam, bili bi raspoređeni po opštinama na osnovu njihovih ekonomskih karakteristika i zahtjeva za dodatnim (komplementarnim) smještajem.

S obzirom da je u PPPN DP obuhvaćena cjelokupna teritorija opštine Žabljak, ovaj planski koncept će se primjeniti i na budući razvoj opštine Žabljak. U nastavku teksta su detaljnije prikazani efekti odabranog koncepta prostornog razvoja, sa posebnim osvrtom na opštinu Žabljak.

Pokretači razvoja: održiva T.A.K. strategija

Kao centralni pokretači razvoja planskog područja definisani su: turizam, agro-industrija i znanje, kraće nazvani T.A.K. (od engleskog Tourism, Agro-industry, Knowledge). Oni predstavljaju mogućnosti za dugoročan ekonomski, ekološki i društveni napredak koji se temelji na postojećim prednostima regiona i opštine Žabljak. To su sinergijski elementi koji se međusobno podržavaju i brendiraju Durmitorsko područje kao važnu destinaciju za strane posjetioce, podstičući uz to i ekonomski napredak za stanovništvo Crne Gore.

Turizam - svojim prirodnim ljepotama Durmitorsko područje, posebno na teritoriji opštine Žabljak, privlači posjetioce iz raznih krajeva svijeta, pa turizam, samim tim, predstavlja

jedan od glavnih pokretača ekonomskog i društvenog razvoja ovog prostora i osnov za intenzivnu valorizaciju njegovih zaštićenih prirodnih vrijednosti.

- Održivi / eko-turizam visokog kvaliteta, baziran na zdravim stilovima života, promoviše prirodne ljepote i specifičnosti Durmitorskog područja sa Žabljakom kao centrom durmitorske regije
- Međunarodni (posebno evropski) standardi za planiranje, izgradnju i upravljanje svim elementima infrastrukture održivog / eko-turizma obezbjeđuju pretpostavke za cjelogodišnje poslovanje

Tradicionalna poljoprivreda i agro-industrija - Duga istorija bavljenja poljoprivredom i za nju vezanim djelatnostima na sjeveru Crne Gore i u opštini Žabljak igra važnu ulogu u budućem ekonomskom razvoju, društvenom rastu i industrijama koje ne narušavaju životnu sredinu. U tom pravcu, potrebno je:

- Promovisati industrije koje se temelje na ekološki svjesnom i održivom korišćenju resursa, i
- Podsticati poljoprivredne industrije manjeg obima i domaće radinosti koje se temelje na tradicionalnom znanju i aktuelnim praksama ekološke održivosti

Znanje - Ekonomija zasnovana na znanjima, usvojenim kako na lokalnom tako i na regionalnom nivou, uključujući i kulturu, umjetnost, zanate i druge djelatnosti, može da preokrene trenutno prisutan trend iseljavanja stanovništva. Zbog toga je potrebno:

- „Zadržati i obučiti / prekvalifikovati” (eng. lokalno stanovništvo i sezonske radnike kako bi mogli da pruže efikasnu podršku ekonomskom rastu područja, i
- Omogućiti dodatnu edukaciju preduzetnika kroz adekvatne obuke i specijalizovane programe

Prednosti i Mogućnosti

Izgrađena sredina

Razvoj lokalnih naselja je moguće podstaći kroz zaštitu i promovisanje graditeljskog i kulturnog nasljeđa, putem edukacije o istoriji i tradiciji. Da bi se očuvao jedinstven arhitektonski karakter područja, kontinuitet u upotrebi građevinskih materijala i načina završne obrade, neophodno je preciznije definisati dopuštene / preporučene oblike izgradnje za potrebe budućih urbanističkih planova i tehnika izgradnje.

Prirodna sredina / okruženje

UNESCO / Čovjek i biosfera definišu Nacionalni park i rijeku Taru kao ključna područja za zaštitu i kao najznačajniji dio u zahvatu Prostornog plana. Ovo područje zahvata i visok procenat prašuma, prirodnih pejzaža i drugih prirodnih fenomena koji mu daju jedinstven karakter. Na relativno malom geografskom prostoru nalaze se izuzetno raznovrsni pejzaži. Ekonomske strategije kao što je npr. FSC logging (sječa drveta u skladu sa propisima Savjeta za upravljanje šumama), koja za cilj ima proizvodnju sertifikovanih drvnih proizvoda, mogle bi da doprinesu povećanju vrijednosti resursa i da minimiziraju uticaj sječe na životnu sredinu.

Devastacija ili uništavanje životne sredine može se ograničiti uspostavljanjem programa za monitoring i sanaciju prirodnog okruženja i jasnim definisanjem zona zaštite, kao i lokacija na kojima se mogu sakupljati plodovi i obavljati druge aktivnosti. Njegovanjem poljoprivrednih i zanatskih djelatnosti malog obima zasnovanih na tradicionalnom znanju i postojećim praksama održivosti životne sredine, moguće je poboljšati zaštitu značajnih osjetljivih djelova Durmitorskog područja, odnosno opštine Žabljak.

Infrastruktura

Postoje odlični uslovi za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora. Ove sisteme bi trebalo koristiti gdje god je to moguće kako bi se smanjila potrošnja energije iz neobnovljivih izvora.

Ekonomski i kulturni značaj prirodnih karakteristika planskog područja, kao i značaj za životnu sredinu, naglašava potrebu za povećanjem kvaliteta infrastrukture, za tretmanom otpadnih voda, čvrstog otpada i snabdijevanjem pijaćom vodom, kao i za obezbjeđivanje širokopojasnih komunikacionih sistema.

Saobraćaj

Područje zahvata Plana nalazi se na 2.5h vožnje od Podgorice. U širem kontekstu, izgradnja planiranog autoputa Bar-Boljari dodatno bi popravila dostupnost ovog prostora međunarodnom tržištu. Moguće je poboljšati i kvalitet postojećih regionalnih i lokalnih puteva čime bi se smanjilo trajanje vožnje i povećala bezbjednost i udobnost putovanja.

Privreda / Ekonomija

Prednosti postoje u oblastima poljoprivrede, šumarstva i kontrolisane eksploatacije mineralnih sirovina. Adekvatnom sanacijom lokacija, ove djelatnosti bi se mogle unaprijediti. Privreda se može razvijati organizovanjem cjelogodišnjih ekonomskih aktivnosti kako bi se zadržalo postojeće stanovništvo i sezonski radnici. Ovo se može postići nadogradnjom prednosti agro-zelenih industrija kroz kooperante, obrazovanje i raznovrsnost ponude i uz pružanje podrške kulturnim i kreativnim djelatnostima.

Turizam

Nacionalni Park se nalazi pod UNESCO zaštitom što predstavlja odličan alat za turistički marketing koji bi se mogao iskoristiti da se unaprijedi turizam u okviru područja obuhvaćenog Planom. Ovaj prostor je ostao relativno netaknut sa izvanrednim mogućnostima za organizovanje rekreativnih aktivnosti kako zimi tako i ljeti. Mnoge aktivnosti se regulišu kroz proces dobijanja sertifikata kako bi se osigurala autentičnost i kvalitet.

Durmitorsko područje, sa opštinom Žabljak u njegovom središtu, ima potencijal da kroz implementaciju strategija zaštite Nacionalnog i budućih regionalnih parkova postane jedna od vodećih eko-turistička destinacija u Evropi. Takođe, turisti se mogu privući uspostavljanjem i finansiranjem profesionalnih informativnih servisa, što će se pozitivno odraziti na iskustvo posjetilaca. Identitet regiona će se dodatno učvrstiti formiranjem turističkog brenda za Durmitorski region kao jedinstvenu destinaciju, uključujući i tematske rute za obilazak (npr. istorijske, religiozne i prirodne atrakcije).

Skijaški Turizam

Na Durmitorskom području prisutna je duga tradicija alpskog skijanja, biatlona, cross country i ski skokova. U neposrednoj blizini grada Žabljaka nalaze se sadržaji koji mogu da podrže ove aktivnosti. Plansko područje ima potencijala za unaprijeđenje ski industrije kroz proširenje i osavremenjavanje postojećih skijališta i uvođenje dodatnih aktivnosti kao što su „snow tubing“, ture na motornim sankama i klizanje na ledu. Planirani kapaciteti biće definisani narednom periodu, u skladu sa Studijom zaštite prirode za NP „Durmitor“ i međunarodnim statusom zaštite UNESCO.

Ljudi i ekonomija

Intenzitet opadanje broja stanovnika u regionu se smanjuje tako da neka naselja već imaju dovoljan broj stanovnika za održavanje infrastrukture i ekonomski razvoj. Većina stanovništva ima mogućnost sticanja srednjoškolskog obrazovanja, što predstavlja osnov za stvaranje kvalifikovane radne snage.

Postoji mogućnost da se radnici trenutno zaposleni u sektoru poljoprivrede prekvalifikuju za poslove u sektoru zimskog turizma, čime bi se smanjila pojava sezonskih migracija (tj. broj radnika koji se trenutno zapošljava samo ljeti). Netaknuta priroda Nacionalnog parka čini region idealnom lokacijom za razvoj eko-turizma, kulturno-edukativnog turizma, i poljoprivrednog seoskog (poljo-agro) turizma.

ID PUP-a opštine Žabljak su definisane sljedeće faze realizacije ovog Plana, a koje počinju da teku nakon donošenja Plana:

- Prva faza realizacije u periodu do 5 godina od donošenja Plana se može definisati kao „start up“ period za donošenje i usklađivanje Plana sa ostalim državnim i lokalnim planovima. Ovaj period uključuje i dodatno kandidovanje dijela prije svega infrastrukturnih projekata prema budžetu Crne Gore, ali i međunarodnim fondovima kao i za projekte razvoja lokalnog kapaciteta, projekte za razvoj ruralnog područja i projekte zaštite prirodnih i kulturnih resursa ovog područja. Takođe, mogu se aktivirati i projekti u poljoprivrednoj proizvodnji, uključujući sertifikaciju proizvoda.
- U drugoj fazi realizacije koja je planirana za period od 6 do 10 godine od donošenja Plana, razvijaće se ostali projekti turističkog programa, saglasno tržišnim uslovima, ali i nastavak aktivne revitalizacije poljoprivrede usmjerene na stvaranje dodatnih vrijednosti u poljoprivrednoj proizvodnji, uključujući aktivniji izlazak poljoprivrednih proizvoda na strano tržište.

9. Prikaz mogućih značajnih prekograničnih uticaja na životnu sredinu

U skladu sa zakonskom obavezom i ovom strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu predmetnog ID PUP-a razmatrana su pitanja i problemi u vezi sa prekograničnim uticajima planiranih aktivnosti i rješenja na životnu sredinu susjednih država.

Imajući u vidu i razmatrajući planiranu namjenu i aktivnosti predmetnim Izmjenama i dopunama PUP-a Žabljak, kao i njihovom prostornom pozicioniranošću, zaključeno je da ne mogu imati bilo kakve prekogranične implikacije na prostor susjednih država.

Naslanjajući se na dokument strateške procjene rađen na važeće ID PPPN Durmitorsko područje, takođe je ocijenjeno da nema aktivnosti koje mogu dovesti do negativnog uticaja u prekograničnim kontekstu.

10. Opis predviđenog programa praćenja stanja životne sredine, uključujući i zdravlje ljudi u toku realizacije Plana (monitoring)

Uspostavljanje sistema monitoringa jedan je od prioritarnih zadataka kako bi se mere zaštite životne sredine koje su predložene u Prostorno urbanističkom planu mogle uspešno kontrolisati i pratiti pri implementaciji tog planskog dokumenta. Program praćenja stanja životne sredine može biti sastavni deo postojećeg programa monitoringa koji obezbeđuje nadležni državni ili opštinski organ ili ciljano uspostavljen.

U skladu sa Zakonom o životnoj sredini („Sl. list CG, br. 52/16), monitoring se vrši sistematskim mjerenjem, ispitivanjem i ocjenjivanjem indikatora stanja i zagađenja životne sredine koje obuhvata praćenje prirodnih faktora, odnosno promjena stanja i karakteristika životne sredine, uključujući i prekogranični monitoring, i to:

- praćenje imisija odnosno kvaliteta životne sredine, vazduha, vode, zemljišta, biljnog i životinjskog svijeta, te iskorišćavanja mineralnih sirovina;
- praćenje zagađenja životne sredine odnosno emisija u životnoj sredini;
- praćenje uticaja zagađenja životne sredine na zdravlje ljudi;
- praćenje uticaja važnih sektora na segmente životne sredine;
- praćenje prirodnih pojava odnosno praćenje i nadziranje meteoroloških, hidroloških, erozionih, seizmoloških, radioloških i drugih geofizikalnih pojava, koje se sprovodishodno posebnom propisu;
- praćenje stanja očuvanosti prirode, koje se sprovodi shodno posebnom propisu;
- praćenje stanja buke i otpada, rana najava akcidentnih zagađivanja, kao i preuzetih obaveza iz međunarodnih ugovora;
- praćenje drugih pojava koje utiču na stanje životne sredine.

Kriterijume za određivanje broja i rasporeda mjernih mjesta, mrežu mjernih mjesta, obim i učestalost mjerenja, klasifikaciju pojava koja se prate, metodologiju rada i indikatore zagađenja životne sredine i njihovog praćenja, rokove i način dostavljanja podataka, utvrđuju nadležni organi.

U okviru Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja za ID PUP opštine Žabljak definišu su sledeće smjernice za sprovođenje programa praćenja stanja životne sredine:

- Praćenje kvaliteta otpadnih voda prije i poslije prečišćavanja, a prije ispuštanja u recipijent uskladu sa „Pravilnikom o kvalitetu i sanitarno-tehničkim uslovima za ispuštanje otpadnih voda u recipijent i javnu kanalizaciju, načinu i postupku

ispitivanja kvaliteta otpadnih voda, minimalnom broju ispitivanja i sadržaju izvještaja o utvrđenom kvalitetu otpadnih voda („Sl. list CG“, 56/19).

Svi planirani objekti poslovne namjene koji će ispuštati otpadne vode u recipijent ili javnu kanalizaciju, dužni su da postave uređaje za mjerenje, da mjere i registruju količine otpadnih voda i da podatke o tome dostavljaju javnom vodoprivrednom preduzeću. Na mjestima izlivanja u vodotokove potrebno je pratiti kvalitet i kvantitet otpadnih voda, shodno načinu, dinamici i parametrima datim u Pravilniku o kvalitetu i sanitarno-tehničkim uslovima za ispuštanje otpadnih voda u recipijent ili javnu kanalizaciju, načinu i postupku ispitivanja kvaliteta otpadnih voda, minimalnom broju ispitivanja i sadržaju izvještaja o utvrđenom kvalitetu otpadnih voda („Službeni list CG“, broj 56/19).

- Praćenje kvaliteta površinskih i podzemnih voda u skladu sa Zakonom o vodama. Pravilnicima o načinu i rokovima utvrđivanja statusa površinskih i podzemnih voda definisan je način i rok za utvrđivanje statusa površinskih i podzemnih voda, način sprovođenja monitoringa hemijskog i ekološkog statusa površinskih voda, lista prioriternih supstanci za površinske vode, način sprovođenja monitoringa hemijskog i kvantitativnog statusa podzemnih voda, i mjere koje će se sprovoditi za poboljšanje statusa površinskih i podzemnih voda.
- Periodično ispitivanje kvaliteta vazduha u skladu sa zakonskom regulativom. U skladu sa Uredbom o uspostavljanju mreže mjernih mjesta za praćenje kvaliteta vazduha („Sl. list CG“, br. 044/10, 013/11, 064/18), uspostavljena je Državna mreža za praćenje kvaliteta vazduha. Monitoring kvaliteta vazduha se mora uspostaviti u skladu sa navedenim Pravilnikom i Evropskom direktivom o procjeni i upravljanju kvalitetom ambijentnog vazduha (96/62/ES) , i to na lokaciji koja je referentna za mjerenje zagađenja u gradskom području (UB - urban background). Potrebno je pratiti zakonom propisane indikatore (imisijske koncentracije). Vrijednosti pratiti u odnosu na: Zakon o kvalitetu vazduha („Službeni list Crne Gore“, br.025/10, 040/11 i 043/15) i Pravilnik o načinu i uslovima praćenja kvaliteta vazduha („Službeni list Crne Gore“, br.021/11 i 032/16).
- Praćenje kvaliteta zemljišta na potencijalno ugroženim mjestima u skladu sa Pravilnikom o dozvoljenim količinama opasnih i štetnih materija u zemljištu i metodama za njihovo ispitivanje („Sl. list RCG“, br. 18/97).
- Praćenje sistema upravljanja otpadom,
- Program praćenja biodiverziteta u skladu sa Planom upravljanja NP Durmitor i SPU za Izmjene i dopune Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje.
 - Očuvanje florističkog diverziteta
 - Instalirati interaktivnu bazu podataka i kontinuirani unos postojećih i novih saznanja;
 - Prikupljanje florističkih (specijskih), populacionih i ekoloških saznanja na terenu;
 - Utvrditi prisutnost endemskih i Zakonom zaštićenih vrsta flore duž turističkih i planinarskih staza, i
 - implementirati mjere zaštite;

- Uraditi florne liste na osnovu raspoloživih podataka na kraju planskog perioda.
- Praćenje stanja šumskih ekosistema
 - Monitoring opšteg zdravstvenog stanja šuma Parka
 - saradnja sa drugim institucijama
 - utvrđivanje elemenata za praćenje
 - terenski radovi
 - laboratoriski nalazi
 - izvještaj i analize dobijenih rezultata
 - Monitoring podkornjaka na ugorženim i saniranim šumskim kompleksima
 - utvrđivanje prioriternih lokaliteta za monitoring
 - uzorkovanje materijala i determinacija
 - analiziranje i indentifikacija pravaca upravljanja šumskim ekosistemima
- Monitoring mogućih negativnih pritisaka na šume Parka

Obaveze nadležnih organa

Državni organi, organi lokalne samouprave i ovlašćene i druge organizacije dužni su da redovno, blagovremeno, potpuno i objektivno, obavještavaju javnost o stanju životne sredine, odnosno o pojavama koje se prate u okviru monitoringa, kao i mjerama upozorenja ili razvoju zagađenja koja mogu predstavljati opasnost za život i zdravlje ljudi, u skladu sa Zakonom o zaštiti životne sredine i drugim propisima. Takođe, javnost ima pravo pristupa propisanim registrima ili evidencijama koje sadrže informacije i podatke o životnoj sredini, u skladu sa Zakonom.

11. Zaključci

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu je proces koji integriše ciljeve i principe održivog razvoja u planovima, uvažavajući pri tome potrebu da se izbjegnu ili ograniče negativni uticaji na životnu sredinu i na zdravlje i dobrobit stanovništva.

Značaj strateške procjene uticaja na životnu sredinu, pored ostalog, ogleda se u tome što:

- se zasniva na načelima održivog razvoja, predostrožnosti, integralnosti i učešća javnosti,
- obrađuje pitanja i uticaje šireg značaja, koji se ne mogu podijeliti na projekte,
- utvrđuje odgovarajući kontekst za procjenu uticaja konkretnih projekata, uključujući i prethodnu identifikaciju problema i uticaja koji zaslužuju detaljnije istraživanje.

Primjenjeni metodološki pristup SPU baziran je na definisanju ciljeva i indikatora održivog razvoja i vešekriterijumskoj kvalitativnoj evaluaciji planskih rješenja u odnosu na definisane ciljeve koji su dati prvobitnim planskim rješenjem važećeg PUP-a Opštine Žabljak. Mogući negativni uticaji planiranih izmjena i dopuna su identifikovani i ocijenjeni ovim dokumentom, te u skladu sa njima propisane mjere i preporuke.

Rezultati evaluacije ukazuju na sledeće očekivane uticaje i to:

- U skladu sa bilansom površina saopštenih u ID PUP-a, zaključujemo da je ID PUP-a došlo do smanjenja u odnosu na planska rješenja iz PUP-a opštine Žabljak. Ipak, zauzetost zemljišta u svrhu razvoja ovog područja je veliko. Koncept održivog razvoja podrazumijeva kontrolu izgradnje, kako u urbanizovanim djelovima Opštine, tako i na seoskom području. Razvoj će se, najvećim dijelom, odvijati na gradskom području Žabljaka i okolnim prigradskim naseljima i selima. Jedno od osnovnih opredjeljenja je smanjenje šeme razuđene izgradnje i urbana konsolidacija, odnosno uspostavljanje strogih granica rasta oko postojećih naselja (što direktno utiče na zauzetost zemljišta). Izgradnjom objekata treba da se postigne efikasnije korišćene zemljište u okviru postojećih građevinskih područja, stvaranje ujednačenog arhitektonskog ambijenta u skladu sa nasljeđenom tradicijom, uključujući značajnije učešće zelenih površina.
Takođe, usled izgradnje saobraćajnica i neadekvatnim upravljanjem otpadom doći će do negativnih uticaja na zemljište. Pažljivo planiranje slobodnih površina u cilju zaštite pejzažnih i prirodnih vrijednosti slobodnog zemljišta uz poštovanje principa održivog razvoja reflektuje pozitivan uticaj.
- Usled realizovanja planskih aktivnosti doći će do umjerenih negativnih uticaja na vazduh.
- Isto se može reći i za vode, s tim što se planiranja izgradnja uređaja za tretman voda i priključenje stanovništva na kanalizacione mreže ocjenjuje kao pozitivan uticaj.
- Planske pretpostavke koje predviđaju razvoj, a naslanjaju se na prethodna planska rješenja nastavljaju negativne uticaje na biodiverzitet i zaštićena područja (povećanje broja posjetilaca, uznemiravanje faune, uništavanje i ubiranje ljekovitog bilja i šumskih plodova i sl.).

- Uticaji na promjene pejzaža i kvalitet vizura uslijed dodatne urbanizacije i razvoja novih smještajnih kapaciteta će biti negativni.
- Ne očekuju se značajniji uticaji Plana na klimu.
- Pozitivni uticaji Plana ostaju kao i kod primarnog planskog rješenja, pa su uglavnom vezani za ekonomski razvoj opštine i regiona, korišćenja obnovljivih izvora energije i sl ocenjeni su kao uticaji lokalnog - prostorno ograničenog karaktera i oni neće u značajnoj mjeri biti izraženi u granicama planskog područja.
- Prekogranični uticaj planskih rješenja iz predmetnog Plana nije identifikovan.

Da bi pozitivni planski uticaji ostali u procijenjenim okvirima koji neće opteretiti kapacitet prostora, sa jedne strane, te da bi se mogući negativni efekti planskih rešenja maksimalno umanjili, sa druge strane, definisane su planske smjernice i mjere zaštite koje je potrebno sprovoditi u cilju spriječavanja i ograničavanja negativnih uticaja Plana na životnu sredinu.

Imajući u vidu prethodno iznijeto, posebno rezultate predmetne Strateške procjene uticaja Plana na životnu sredinu možemo dati sledeći zaključak:

- Strateškom procjenom uticaja Izmjena i dopuna Prostorno urbanističkog plana opštine Žabljak analizirani su uticaji planiranih namjena korišćenja prostora i ljudskih djelatnosti u zahvatu izmjena i dopuna ovog Plana.
- ID Prostorno urbanističkog plana opštine Žabljak i Strateškom procjenom uticaja za ovaj Plan predviđene su mjere zaštite kako bi planirane aktivnosti imale što manji uticaj na kvalitet životne sredine i bile u funkciji (održivog) razvoja na prostoru opštine Žabljak, a sve u skladu sa ID PPPN Durmitorsko područje.
- Imajući u vidu prirodu planiranih sadržaja i aktivnosti na prostoru koji je u obuhvatu ID PUP-a Žabljak, Izvještajem o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu su date smjernice za program monitoringa.

Shodno nivou planskog dokumenta - ID PUP opštine Žabljak, ovim Izvještajem se predlaže da se od UNESCO zatraži mišljenje na ovaj planski dokument.

12. Rezime

Na osnovu Zakona o strateškoj procjeni uticaja ("Službeni list RCG", br. 80/05, "Službeni list CG", broj 73/10 i 40/11, 59/11 i 52/16), Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma je Odluku o izradi Izvještaja strateške procjene uticaja na životnu sredinu za Izmjene i dopune Prostorno-urbanističkog plana Opštine Žabljak.

Izradu Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu za predmetni planski dokument, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma je povjerilo Institutu za razvoj i istraživanja u oblasti zaštite na radu iz Podgorice.

Područje opštine Žabljak nalazi se na sjeverozapadu Crne Gore i zahvata površinu od 445 km², što je 3,22% površine Crne Gore (13812km²).

Osnovu za izradu ID PUP-a predstavljaju ekonomski, društveni, ekološki, etički i kulturni principi utvrđeni u Nacionalnoj strategiji održivog razvoja Crne Gore do 2030 (NSOR), koji su uzeti kao vodeći planski principi. U okviru NSOR 2030 definisane su sljedeće prioritetne mjere u oblasti regionalnog razvoja: Unaprijediti saobraćajnu i ostalu infrastrukturu, kao preduslove za razvoj - SDG 9 (9.1); Uspostaviti povoljan društveni i socio-ekonomski ambijent, koji treba da spriječi dalja negativna demografska kretanja na sjeveru Crne Gore - SDG 8 (8.3) i SDG 10 (10.2); Održivo koristiti prirodne resurse, pospješiti niskokarbonski razvoj i izgraditi komunalnu infrastrukturu; Razviti ljudske resurse u manje razvijenim opštinama.

Cilj razvoja je da se narednih 10 godina u opštini Žabljak zaštite i valorizuju svi prirodni, društveni i kulturni resursi, uključujući i bogat biodiverzitet, atraktivni pejzaži i kulturne vrijednosti. Ovo tržište može biti promovisano i brendirano kao idealna destinacija „divlje ljepote“ koja nudi mogućnosti za razvoj cjelogodišnjih, raznovrsnih aktivnosti eko turizma malog uticaja, od značaja kako za državu Crnu Goru, tako i za Evropsku Uniju.

U ID PUP se predviđa zaštita najvrednijih i osjetljivih staništa i predjela, uz ublažavanje negativnih uticaja koji su rezultat dosadašnje izgradnje. Razvoj održivog ruralnog turizma i otkrivanje prirodnih ljepota u velikoj mjeri zavise i od prvog utiska posjetilaca kada dolaze u ovo područje (doživljaja dolaska) koji mora biti u skladu sa brendom destinacije. Planskim mjerama je uspostavljen režim korišćenja prostora koji će omogućiti očuvanje, odnosno revitalizaciju i rekultivaciju pejzaža na glavnim turističkim pravcima dolaska kao i na turističkim lokalitetima, a aktivnosti koje mogu narušiti izvorni pejzaž su planirane na područjima koja nijesu „vidljiva“. Promocija ruralnih područja podrazumijeva njihovo otvaranje kroz investicije u pristupne puteve i u razvoj, uz očuvanje ljepote prirodnog i kulturnog predjela. To podrazumijeva planiranje objekata i puteva koji služe aktivnostima kao što su pješčenje, vožnja bicikala i razgledanje raznovrsne flore i faune.

Planom se teži ka tome da se pomire sukobljeni zahtjevi razvoja turizma sa potrebom da se zaštite jedinstvene vrijednosti na ovom području: Nacionalni park „Durmitor“, kanjon Tare i Sušice. Sinjajevina, šumski predjeli i osjetljiva vlažna staništa biće zaštićeni, a objekti pažljivo locirani, uz uvažavanje identifikovanih ograničenja.

Svim područjima u razvoju neophodno je obezbijediti sve komunalne usluge, novoizgrađeni objekti moraju imati visok standard u pogledu ekoloških karakteristika, a toplotna efikasnost, upotreba solarne energije i recikliranje vode moraju da postanu ustaljena praksa.

Polazna opredjeljenja u prostornoj organizaciji su:

- Očuvanje naslijeđene strukture u svim segmentima, kroz zaštitu u izvornim okvirima, na urbanom i ruralnom području.
- Uspostavljanje ravnoteže razvoja strukture grada i okruženja, stvaranjem novih područja za izgradnju izvan kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta.
- Zaštita poljoprivrednih površina uz povećanje ekoloških vrijednosti i pošumljavanje kamenjara, kao mjere revitalizacije narušenog ambijenta okruženja.
- Rješavanje konflikta između zahtjeva za izgradnjom i zaštitom prostora, kao i orijentacije na podizanje kvaliteta turističke ponude.

Konstante prostora - neobnovljivi resursi:

- zaštićena područja: Nacionalni park „Durmitor” (granica definisana Zakonom),
- IBA, IPA, Emerald-Natura područja,
- poljoprivredno zemljište,
- šume i šumsko zemljište.

Prekogranični i širi regionalni razvoj u odnosu na okruženje će se ostvariti kroz:

- Biokoridor „Dinarski luk”. Područje Opštine pripada velikom biokoridoru jugoistočnih Dinarskih planina - „Dinarski luk”. Ovaj biokoridor je takođe povezan sa velikim regionalnim biokoridorom „Zeleni pojas”, koji se prekogranično produžava na područje Bosne i Hercegovine. Projekat „Via Dinarica” pruža mogućnost sinergije između Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore. Inicijativa se odnosi na stvaranje long trejla „Via Dinarica” koji podrazumijeva uspostavljanje planinarsko-biciklističke transferzale u cilju promovisanja održivog razvoja na području regiona Dinarskog luka.
- Povezivanje zaštićenih područja Sjevernog regiona Crne Gore. Međunarodna zaštita i priznatost prostora Durmitora predstavlja komparativnu prednost predmetnog područja, a u regionalnim okvirima značajno je podiže i blizina Kolašina i oblasti Bjelasice i Komova, Nacionalnog parka Biogradska gora, Plava i oblasti Prokletija, koji svojim ljepotama i vrijednostima upotpunjuju turističku ponudu i omogućuju integralni regionalni razvoj Sjevernog regiona.

Turizam, poljoprivreda i znanje su identifikovani kao glavni pokretači razvoja i planiranja prostora, koji će omogućiti dugoročan ekonomski, ekološki i društveni razvoj, baziran na već postojećim prednostima područja opštine Žabljak.

Osnovno razvojno privredno opredjeljenje razvoja opštine Žabljak su eko turizam i poljoprivreda, uz kontrolisanu upotrebu resursa i proizvodnju energije.

Koncept održivog razvoja podrazumijeva kontrolu izgradnje, kako u urbanizovanim djelovima Opštine, tako i na seoskom području. Demografske projekcije indikuju mali porast stanovništva u dijelu seoskog područja opštine Žabljak do 2031. godine, pa je, shodno tome, realno očekivati da na ovom području ne postoji potreba za značajnijim obimom izgradnje stambenih objekata. Međutim, veliki su pritisci za izgradnju vikend naselja i komplemetranog turističkog smještaja.

Razvoj i izgradnja su planirani na prostorima u okviru granica postojećih naselja („brownfield”), sa naglaskom na sanaciju-modernizaciju i umjerenu dogradnju stambenog

fonda, izgradnju privrednih kapaciteta manjeg obima, u prvom redu mini farmi, kao i na novim lokacijama određenim za proizvodnu i turističku namjenu („greenfield”). Planom je, u skladu sa potrebama stanovništva, predviđena promocija razvojnih projekata na seoskim prostorima, kojima će se omogućiti stvaranje uslova za privređivanje i kvalitetnije uslove života.

Sva buduća izgradnja odvijat će se uz uvažavanje načela održivog razvoja, energetske efikasnosti, zaštite graditeljskog i kulturnog nasljeđa, zaštitu predjela, kulturnog i prirodnog pejzaža, topografije terena i vizura.

Razvoj gradskog područja: Razvoj će se, najvećim dijelom, odvijati na gradskom području Žabljaka i okolnim prigradskim naseljima i selima. Za skladno dugoročno poboljšanje slike grada Žabljaka važno je prvenstveno:

- sačuvati obim izgradnje u okviru postojećih mjera ili ga čak postepeno smanjiti,
- afirmisati specifične vrijednosti u centralnim prostorima Grada
- vizuelno i oblikovno istaknuti ulaze u Grad,
- razvijati i povećati izbor tipova javnih i stambenih zgrada na osnovu istorijskih uzoraka lokalne tradicije.

Razvoj ruralnih područja: Ruralni prostor obuhvata najveći dio površine opštine Žabljak. Planom se predviđa podsticanje razvoja poljoprivrede, posebno proizvoda karakterističnih za ovo područje i agroturizma putem manjih i srednjih investicija, kao i razvoj ruralnog turizma. Razvoj seoskog turizma planiran je u seoskim domaćinstvima i katunima. Poseban vid turističke ponude predstavljaće eko i etno naselja, planirana na atraktivnim lokalitetima.

Saobraćajna povezanost: Glavni preduslov ostvarivanja disperzije razvoja jeste efikasno saobraćajno povezivanje kako između samih naselja, tako i ka opštinskom centru Žabljaku, ali i ka centrima regionalnog i državnog značaja (Pljevlja, Nikšić i Podgorica), uz neophodno povezivanje sa Primorskim regionom i stvaranje integralne turističke ponude planinskog i primorskog dijela Crne Gore. S obzirom na planinski karakter područja, efikasno povezivanje seoskih naselja od kojih su pojedina sezonskog karaktera, ostvariće se uspostavljanjem specijalizovanih vrsta prevoza (manji autobusi po pozivu), kao i razvojem mobilne telefonije.

Kapije, ulazi u Nacionalni park: Tačke ulaska u zonu obuhvata PPPN Durmitorsko područje tj. Nacionalni park Durmitor, bi trebalo da kreiraju izrazit osjećaj dolaska i identiteta. Kapije mogu da imaju različite teme (rekreativna, kulturna, saobraćajna i dr.) i ne moraju nužno da budu čvorište / *node*.

Razvoj poljoprivrede: Planom se polazi od pretpostavke da će se budući razvoj ove privredne djelatnosti zasnivati na revitalizaciji porodičnih gazdinstava i mini farmi. Planom se stimuliše razvoj porodičnih gazdinstava u funkciji revitalizacije poljoprivredne proizvodnje i turizma na način da se i izvan građevinskog područja omogućava gradnja porodičnih gazdinstava i stambenih objekata u funkciji poljoprivredne proizvodnje.

S obzirom na strukturu poljoprivrednih površina, stočarstvo će, a u prvom redu govedarstvo i ovčarstvo i u ubuduće biti najzastupljenija grana poljoprivrede. Ratarstvo, povrtarstvo i voćarstvo javljaju kao važne dopunske grane poljoprivrede, komplementarne sa razvojem turizma (agroturizam, ekoturizam).

Planom se stvaraju prostorno-planske pretpostavke za intenzivniji razvoj poljoprivrede, revitalizaciju stočarske i ratarske proizvodnje, voćarstva, podizanje mini-farmi, proizvodnju zdrave i organske hrane, preradu mliječnih, mesnih, ratarskih i voćarskih proizvoda i dr.

Planom se zastupa teza da ukupnjavanje posjeda, primjena savremenih agrotehničkih mjera i podsticajne mjere države predstavljaju nužan korak ka revitalizaciji poljoprivrede, koja bi trebala biti značajna privredna djelatnost ovog područja.

Poljoprivreda, kroz proizvodnju hrane, bi trebalo da predstavlja i podršku razvoja turizma. Planom se predviđa razvoj prerađivačkog sektora u zoni prerade mljeka, klanica, sušara i sl.

Razvoj privrednih djelatnosti: Razvoj privrednih djelatnosti na području opštine Žabljak planiran je u postojećim strukturama naselja, kao i van izgrađenih struktura naselja prevashodno u biznis i turističkim zonama isključive namjene za određene djelatnosti. U skladu sa nacionalnim strategijama, ovim planom se promoviše razvoj zelenog preduzetništva.

Razvoj ugostiteljstva i turizma: Turizam je planiran kao održiv, specijalizovan, neinvazivni turizam manjih i srednjih razmjera, kao „turizam zasnovan na prirodi”, čime se omogućuje razvoj širokog spektra različitih vidova turizma i u okviru njih ponude niza različitih turističkih proizvoda. Lokacije i kapaciteti novih turističkih zona (turističkih kompleksa) su pažljivo planirani, uklapanjem u postojeće matrice naselja i pojedinačnih lokacija, tako da ne ugrožavaju prirodne i predione vrijednosti, a da istovremeno očuvaju atraktivnost destinacije na duži rok.

Razvoj komercijalnih djelatnosti (trgovina): Razvoj sektora trgovine biće značajna podrška turističkoj privredi. Fokus treba da bude jačanje Žabljaka kao trgovinsko-poslovnog centra.

Industrija: Proizvodne djelatnosti - manji pogoni nezagađujuće industrije su planirani na postojećim lokacijama biznis zona. U okviru naselja je moguće formirati nove manje lokacije, a van naselja je moguć razvoj agroindustrije.

Eksploatacija mineralnih sirovina: Eksploatacija mineralnih sirovina se može vršiti na području koje je kao rezultat posebnih istražnih radova utvrđeno kao pogodno za eksploataciju, uz uslov da je na vizuelno manje osjetljivoj lokaciji i da se ne nalazi u zaštićenom i ekološki ranjivom području.

Biznis zone: Planom se zadržavaju lokacije postojećih biznis zona (Njegovuđa, Klješćina, Tmajevci). Pod pojmom „biznis zona” podrazumijeva se infrastrukturno uređen prostor za privredne i preduzetničke aktivnosti, sa posebnim podsticajima u vidu poreskih olakšica. Cjelokupan prostor opštine ID PUP opštine Žabljak je u zaštitnoj zoni (buffer zoni) NP „Durmitor”. Na ovaj način se ne ugrožavaju razvojne mogućnosti područja, ali su ustanovljena odgovarajuća ograničenja u cilju postizanja održivog razvoja i očuvanje prirodnih resursa.

ID PUP-a opštine Žabljak su definisane sljedeće faze realizacije ovog Plana, a koje počinju da teku nakon donošenja Plana:

- Prva faza realizacije u periodu do 5 godina od donošenja Plana se može definisati kao „start up” period za donošenje i usklađivanje Plana sa ostalim državnim i lokalnim planovima. Ovaj period uključuje i dodatno kandidovanje dijela prije

svega infrastrukturnih projekata prema budžetu Crne Gore, ali i međunarodnim fondovima kao i za projekte razvoja lokalnog kapaciteta, projekte za razvoj ruralnog područja i projekte zaštite prirodnih i kulturnih resursa ovog područja. Takođe, mogu se aktivirati i projekti u poljoprivrednoj proizvodnji, uključujući sertifikaciju proizvoda.

- U drugoj fazi realizacije koja je planirana za period od 6 do 10 godine od donošenja Plana, razvijaće se ostali projekti turističkog programa, saglasno tržišnim uslovima, ali i nastavak aktivne revitalizacije poljoprivrede usmjerene na stvaranje dodatnih vrijednosti u poljoprivrednoj proizvodnji, uključujući aktivniji izlazak poljoprivrednih proizvoda na strano tržište.

U ID PUP opštine Žabljak su preuzeta planska rješenja iz PPPN za Durmitorsko područje, a područje NP „Durmitor” će naročito se sprovoditi u skladu sa mjerama definisanim u PPPN za Durmitorsko područje.

Na području planine Sinjajevina je predloženo formiranje parka prirode. Granica ovog područja će se precizno definisati tek nakon dodatnih istraživanja i izrade odgovarajuće studije zaštite. Treba napomenuti da se u kontaktnoj zoni ID PUP opštine Žabljak nalaze: Park prirode „Piva”, Park prirode „Komarnica i Dragišnica”. Osnivanjem Parka prirode „Sinjajevina” bi se ispunilo potpuno povezivanje zone A -Durmitor i zone D - Prokletije sa Komovima.

Koncepcija zaštite životne sredine u obuhvatu predmetnog ID PUP-a Žabljak zasniva se na usklađivanju potreba razvoja i očuvanja, odnosno zaštite resursa i prirodnih vrijednosti na održiv način, tako da se sadašnjim i narednim generacijama omogući zadovoljenje njihovih potreba i poboljšanje kvaliteta života. Korišćen je integralni pristup u planiranju i zaštiti koji podrazumijeva integrisanje planskih mjera zaštite u sektorska planska rješenja, a doprinos predstavlja i posebno definisanje smjernica za zaštitu u okviru sektora - zaštita životne sredine.

U Izvještaju o strateškoj procjeni izvršena je procjena uticaja planskih rješenja na segmente životne sredine. Ipak, pored procjene uticaja planskih rješenja na životnu sredinu i sagledavanja mogućih negativnih uticaja, cilj izrade strateške procjene uticaja predmetnog Plana je i propisivanje odgovarajućih mjera za smanjenje negativnih uticaja, odnosno dovođenje u prihvatljive okvire (granice) definisane zakonskom regulativom, vodeći računa o kapacitetu životne sredine na posmatranom prostoru.

Zabranjene namjene na području Plana su:

- rafinerije, flotacije, topionice, željezare, skladišta opasnih materija i eksploziva, asfaltne baze, postrojenja za drobljenje kamena i sl.
- hidroelektrane (HE, RHE, mHE) i termoelektrane (TE).

Planskim dokumentom su prezentovani *Ekološki značajni lokaliteti* (EZL). Zaštita, korišćenje i uređenje prostora ovih lokaliteta je od prvorazrednog značaja, štite se od svih vrsta zagađenja, neodgovarajućih agrotehničkih radova i mjera, nepoželjne izgradnje i uređenja prostora i drugih aktivnosti koje ugrožavaju ove lokalitete. Na ovim lokalitetima se štite kulturni predjeli, pejzaž, između ostalog i zbog značaja kao turističkog motiva. Na izvorima i vrelima obezbjeđuje se garantovani minimalni, odnosno garantovani ekološki protok - ekološki prihvatljiv protok zbog zaštite biodiverziteta i agrobiodiverziteta. Za

zaštitu, korišćenje i uređenje prostora Ekološki značajnih lokaliteta (EZL) planirane su smjernice, pravila i mjere.

Prilikom dalje razrade Plana kroz prostorno-plansku dokumentaciju koja se donosi u skadu sa njim, u Izvještaju su date mjere kojih se treba pridržavati, a odnose se na:

- Mjere zaštite voda,
- Mjere zaštite zemljišta,
- Mjere zaštite vazduha,
- Mjere zaštite od buke,
- Mjere zaštite biološke i pejzažne raznolikosti,
- Mjere zaštite stanovništva,
- Mjere zaštite u NP Durmitor,
- Mjere i smjernice za zaštitu i planiranje predjela,
- Mjere zaštite životne sredine u sektoru privrede,
- Mjere zaštite životne sredine u sektoru korišćenja mineralnih sirovina,
- Mjere zaštite životne sredine u sektoru upravljanja šumama,
- Mjere zaštite životne sredine za sektor energetike,
- Mjere zaštite životne sredine od sektora saobraćaja,
- Mjere zaštite životne sredine od sektora poljoprivrede,
- Mjere zaštite životne sredine vezani za sektor turizma,
- Mjere zaštite kulturne baštine i
- Mjere zaštite od prirodnih i tehničko tehnoloških nesreća.

Imajući u vidu prirodu planiranih sadržaja i aktivnosti na prostoru koji je u obuhvatu ID PUP-a Žabljak, Izvještajem o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu su date smjernice za program praćenja stanja životne sredine u predmetnom području.